

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

10

114. LETO / OKTOBER 2009 / 3,20 EUR

Revija
Planinske zveze
Slovenije



Deset »naj vrhov« Alp

INTERVJU: Janez Bizjak

Iz dnevnika Metoda Humarja



ALPE *Kot jih vidijo ptice*

V zadnjih 150 letih smo izgubili več kot polovico ledenikov.



Provansalske Alpe (Francija)

»ALPE – kot jih vidijo ptice« je **mednarodni projekt**, s katerim predstavljamo celotno verigo Alp, kot izjemen in enkraten geološki, geografski, biotski, kulturni ter gospodarski prostor. Projekt pokriva celotne Alpe in zajema države: **Monako, Francijo, Italijo, Švico, Liechtenstein, Nemčijo, Avstrijo in Slovenijo.**

Fotografije: Matevž Lenarčič

Besedilo: Janez Bizjak in 15 vrhunskih strokovnjakov iz vseh alpskih držav.

Uvod v knjigo so prispevali:

sir Christian Bonington, svetovna alpinistična legenda,
Koichiro Matsuura, generalni direktor UNESCO,
Marco Onida, generalni direktor Alpske konvencije.

www.panalp.net



Under the Patronage
of UNESCO

Matevž Lenarčič je posnel 100 000 novih fotografij Alp iz zraka.

V knjigi velikega formata (512 strani, 27 x 37 cm) je **250 najboljših fotografij.**

Monografija je izšla **aprila 2009** v slovenskem in angleškem jeziku.



Cena monografije je **49,90 €.**

Za naročnike Planinskega vestnika le 44,91 €.



Vladimir Habjan

»Planinski vestnik je pravzaprav društveno glasilo Planinske zveze.«

To je poglavitni stavek in razlog, zakaj letos Planinska zveza za Planinski vestnik ni dobila subvencije Ministrstva za kulturo. Kot nekomercialni reviji z uredništvom brez enega samega zaposlenega urednika nam vsaka državna podpora pride zelo prav in nedodelitev državnih sredstev nas precej prizadene. Pa pogledjmo nekaj argumentov, ki to tezo spodbijajo in poudarjajo kulturni pomen naše revije.

»Planinski vestnik je začel izhajati 1895 in je z izjemo obojih vojnih let obstal 'pri življenju' vseh 107 let, tako da predstavlja našo najstarejšo kulturno revijo sploh. Ustanovljen je bil kot glasnik slovenskega planinskega potopisja, praktično itinerarskega in literarnega, v začetnih desetletjih pa tudi kot pomembna postojanka prizadevanj za obrambo slovenske planinske kulture pred silovitim ponemčevalnim pritiskom. V njem so izhajale (in še izhajajo) verzifikacije s planinsko tematiko, toponomastične razprave, s katerimi se je opredeljevalo in utrjevalo poimenovalno besedje, premnoge razprave o kulturnem pomenu planinstva in njegovi zgodovini pri nas in po svetu ter ob vsem drugem neizčrpen veletok planinskega potopisja z visoko kvalitetnim slikovnim gradivom (že zgodaj v bakrotisku, danes seveda barvnem). Stoletno izhajanje, pri katerem so sodelovali najvidnejši kulturni delavci, stilisti, pisatelji in fotografi, je to področje naše kulture podredilo visokim standardom, tako da velja slovenska planinska publicistika s *Planinskim vestnikom* na čelu danes za eno najrazvitejših in tudi najbolj cenjenih v tako imenovanem alpinističnem svetu. Od drugih se še posebej odlikuje po močni literarni obarvanosti, ki pa ponavadi ni prav nič v škodo informativni in strokovni funkciji. Tako je mogoče mirne vesti in prepričanja zagotoviti, da gre za časopis s pomembno kulturno in strokovno vrednostjo; tudi današnji *Planinski vestnik* namreč skrbno ostaja na dosednji poti, tako da se mu ni treba samo sklicevati na tradicijo, temveč tudi na živo, večtisočglavo odmevnost pri bralcih. Tako torej zasluži vsakršno javno podporo.«¹

»Revija je uveljavljena doma in v tujini ter je znana širokemu krogu bralcev. To potrjujejo njena vpetost v slovenski bibliografski sistem – revijo si lahko sposodite v več kot šestdesetih knjižnicah – in za slovenske razmere visoka naklada 5000 izvodov.«²

»Vsaka številka je svojevrsten šolski priročnik, tako v vsebinskem, didaktičnem kot tudi jezikovnem smislu in zato neprecenljiv učni pripomoček. ... Zaradi več kot stodesetletnega izhajanja je zelo prepoznaven in dragocen vir za preučevanje zgodovine z različnih področij ... Čeprav zanimajo bralce le posamezne teme ali prispevki določenih avtorjev, pa je revija zanimiva tudi kot primer razvoja periodike na Slovenskem.«³

»Kakovost revije lahko opišemo na več ravneh ...: raznolikost, nepogrešljivost in izvirnost vsebin, ki imajo v reviji svoje domače gnezdo; skrb za slovenski jezik v vseh njegovih razsežnostih in razvoj slovenske gorniške terminologije ... in predanost gorništvu, kot eni temeljnih vrednot slovenstva doma in v svetu.«⁴

Je torej Planinski vestnik res samo nekakšno nepomembno društveno glasilo, ki mu ni vredno nameniti niti počenega groša iz ne tako majhne državne malhe, namenjene spodbujanju kulture? Ali pa se morda modreci, ki delijo naš skupni državni denar, držijo pravila: »Najboljše kulturne stvaritve nastanejo, kadar je avtor v stiski. Pustimo jih brez denarja, bodo še boljši.« Strah nas je te kratkovidne miselnosti, kajti bojimo se drugega pregovora: »Čudno, čudno, ravno sem navadil svojega konja živeti brez hrane, pa je crknil!«

¹ Iz recenzije dr. Matjaža Kmecla, 12. 11. 2002.

² Iz recenzije dr. Blaža Komaca, 22. 8. 2007.

³ Iz recenzije mag. Mihe Pavška, 31. 5. 2005.

⁴ Iz recenzije mag. Boruta Peršolje, 29. 5. 2006.



Na mrtvi straži FOTO: OTON NAGLOST

UVODNIK

- 1 »Planinski vestnik je pravzaprav društveno glasilo Planinske zveze.«
Vladimir Habjan

NAJVRHOVI ALP

- 4 **Kateri so naj v Alpah**
5 **Matterhorn**
»Obsojen« za prvaka
Andrej Mašera
- 8 **Grossglockner**
Najvišji vrh Avstrije
Irena Mušič
- 11 **Eiger**
Slab sloves je privlačen
Andrej Mašera
- 14 **Tri Cine**
Simbol Dolomitov
Tomaž Jakofčič
- 16 **Mont Blanc**
Njegovo veličanstvo
Andrej Stritar
- 18 **Watzmann**
Veliki podvig Valentina Staniča
Irena Mušič
- 20 **Grandes Jorasses**
Alpska pošast v pogorju Mont Blanca
Tomaž Jakofčič
- 22 **Monte Rosa**
Gora božanskega nasmeha
Vladimir Habjan
- 25 **Civetta**
Kjer se je pisala zgodovina alpinizma
Andrej Stritar
- 27 **Weisshorn**
Himalajske razsežnosti v Alpah
Andrej Mašera

PLANINSTVO

- 30 **Kako smo gradili kočo na Črni prsti**
Planinstvo v Baški grapi do leta 1945
Olga Zgaga
- 36 **Pohod na Triglav**
Spomin na kalvarijo iz leta 1951
Santo Pečenko

VSEBINE VSEH PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DO DANES NA

WWW.PVKAZALO.SI

OD 1961 DO LANSKEGA LETNIKA
V FORMATU PDF.

- 42 **Ali je kaj trden stolp?**
Razmišljanja o stolpu in še čem
Gorazd Gorišek
- 46 **Rože v peskih**
Poletni potep po krnskih gorah
Alenka Mihorič
- 50 **Slab začetek – dober konec**
Vreme in razmere v gorah v meteorološkem poletju 2009
Miha Pavšek, Gregor Vertačnik
- 53 **Kam so odletele naše coprnice?**
Coprniška pot na Klek
Dušan Škodič
- 57 **Psiloritis**
Iskanje pristopa na najvišji vrh Krete
Jurij Senegačnik

NA TURO

- 60 **Neznan pristop na znano goro**
Kalški Greben od Suhadolnika
Vladimir Habjan

VARSTVO NARAVE

- 63 **Alpska konvencija in njena severna stena**
Milan Naprudnik
- 66 **Tisočletna sopotnica človeka**
Tisa
Dušan Klenovšek

VARNO V GORE

- 67 **Udobje je na prvem mestu**
Funkcionalno perilo
Arnold Lešnik

INTERVJU

- 70 **Živeti v Alpah je privilegij**
Janez Bizjak, ljubitelj in raziskovalec gora
Mojca Luštrek

ALPINIZEM

- 75 **Moje prvo leto potepanja po gorah**
Iz dnevnika nekega alpinističnega pripravnika
Metod Humar
- 84 **»Strah me pa nikoli ni bilo!«**
Jože Peruš (januar 1927 – julij 2007)
Marta Krejan
- 87 **Naši mladinci spet na stopničkih**
Svetovno mladinsko prvenstvo Valence 2009
Martina Čufar
- 90 **NOVICE IZ VERTIKALE**
- 91 **NOVICE IZ TUJINE**
- 92 **IZ DEJAVNOSTI PZS**
- 93 **LITERATURA**
- 94 **NOVICE IN OBVESTILA**
- 95 **KAKO POZNAMO NAŠE GORE?**

planinski VESTNIK

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije
ISSN 0350-4344
Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

109. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:
Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorčakova ulica 9, p.p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 87, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK: Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:
Marjan Bradeško, Andrej Mašera,
Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,
Emil Pevec (tehnični urednik),
Andrej Stritar (namestnik odgovornega urednika), Slavica Tovšak

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:
Schwarz, d.o.o.

NAKLADA: 5290 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo.

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d.d., Ljubljana. Naročnina 32 EUR, 55 EUR za tujino, posamezna številka 3,2 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročnih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport in Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.



Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:
Jalovec s Slemena
FOTO: SEBASTIAN REVEN

Kateri so naj v Alpah

Spomladi smo vas vprašali, kateri so po vašem mnenju "najvrhovi" Alp. Ponudili smo 20 gora in na podlagi odgovorov izbrali prvih 10. Merila za izbor smo prepustili vam. Med ponujenih 20 namenoma nismo uvrstili slovenskih gora, saj bi brez dvoma in seveda upravičeno mnoge prišle v ožji izbor. Eden od namenov te naše akcije je bilo tudi širjenje obzorij naših bralcev. Že takrat smo obljubili, da bomo izbranih 10 podrobneje predstavili. Tokrat so pred vami osebne izkaznice teh evropskih lepotcev. Upamo, da vam zbudijo skomine in da se v prihodnosti odpravite k njim na ogled ali pa na obiske!

1. Matterhorn, 4478 m
2. Grossglockner, 3798 m
3. Eiger, 3970 m
4. Tri Cine, 2999 m
5. Mont Blanc, 4810 m
6. Watzmann, 2713 m
7. Grandes Jorasses, 4208 m
8. Monte Rosa, 4634 m
9. Civetta, 3220 m
10. Weisshorn, 4506 m



Matterhorn

»Obsojen« za prvaka

✍ Andrej Mašera



Matterhorn z vrha Nadelhorna v skupini Mischabel. FOTO: VLADIMIR HABJAN

Bili smo že vnaprej prepričani, da bo Matterhorn brez težav zmagal v naši anketi, vsak drugačen rezultat bi bil veliko presenečenje. Gotovo je ta edinstvena gora, ki je po celem svetu tako znana, da je sama po sebi postala simbol gorskega vrha že za majhne otroke, ko začnejo risati, poseben

fenomen, ki je bržkone nastal iz več med seboj tesno povezanih razlogov. Matterhorn je brez dvoma fantastično oblikovan, drzno postaven, strm, visok in težko pristopen. Poseben pomen ima po mojem mnenju tudi izrazita falična konotacija vrha, ki je posebno izražena, če ga opazujemo s severovzhoda,

Matterhorn, 4478 m

Kako do Matterhorna? Po avtocesti mimo Benetk do Milana, nato ob jezeru Lago Maggiore do Domodossola. Čez prelaz Simplon do Vispa in skozi dolino Mattertal do Täscha. Tu moramo pustiti avto, ker v Zermattu, 1606 m, ni dovoljen avtomobilski promet; do tja pridemo najenostavneje in najceneje z vlakom.

Če hočemo naskočiti Matterhorn z italijanske strani, se peljemo še naprej od Milana proti Torinu, kjer blizu mesta Ivrea zavijemo v smeri doline Val d' Aosta. V kraju Châtillon zapustimo avtocesto in se po dolini Valtournenche zapeljemo do 28 km oddaljenega Breuila (Cervinie), 2006 m.

Info Zermatt: +41 (0) 279668100; www.zermatt.ch.

Info Breuil-Cervinia: +39 0166949136; www.montecervino.it.

Koče:

Dostop iz Švice: Hörnlihütte, 3260 m, tel.: +41 (0) 279672769, 50 ležišč, nujna rezervacija. Iz Zermatta z žičnico do jezera Schwarzsee, od tam do koče 2.30 h po markirani poti.

Dostop iz Italije: Rif. Duca d' Aosta, 2802 m, dostop iz Breuila

2 h (običajno s taksijem) in naprej vzpon do Rif. Carrel, 3829 m, AD, III, še 4–5 h.

Smeri: Greben Hörnligrat, najlažji pristop, 1200 m, AD–, III–/I, II, fiksne vrvi v zgornjem delu, 5–6 h.

Cresta del Leone/Liongrat, 750 m od Rif. Carrel, AD, III, fiksne vrvi, lestev blizu vrha (Scala Jordan), zahtevnejši in napornejši pristop od švicarskega, 5–6 h od koče.

SZ greben, Zmuttgrat, D, IV–/III, težavna kombinirana tura, strmina snega (ledu) do 50°, nobenih varoval, 7–9 h od Hörnlihütte.

Vodniki:

Tomaž Vrhovec in sod.: Najvišji vrhovi v Alpah. Planinska založba, 2005.

Richard Goedeke: Vsi štiritisočaki Alp. Sidarta, 2004.

Hermann Biner: Hochtouren im Wallis. SAC, 1994.

Martin Moran: The 4000m Peaks of the Alps. The Alpine Club, 2007.

Zemljevid: LKS 1347 Matterhorn, 1 : 25.000.

Severna stena Matterhorna FOTO: ISKRA JOVANOVIĆ



iz smeri Zermatta in okolice. V Alpah je veliko skalnatih prispodob erekcije, morda še izrazi-tejših, toda nobena ni tako mogočna in visoka kot Matterhorn. In to ima podzavestno gotovo ogromno privlačno moč!

V okolici Zermatta se dviga kar 15 štiritisočakov, nekateri med njimi kot npr. Weisshorn, Dent Blanche, Zinalrothorn so tudi izjemno očarljivi in impresivni, toda noben se ne more meriti z odličnim položajem, ki ga ima Matterhorn na koncu doline, kjer je jasno viden v vsej veličini in lepoti.

And last, but not least, redko kateri alpski velikan ima tako burno in dramatično zgodovino od prvega osvajanja vrha leta 1865 do danes. Strahotna tragedija Whymperjeve zmagovite naveze pri sestopu z gore je bila že v tistem času svetovno odmevna in do danes se je na Matterhornu smrtno ponesrečilo že blizu 600 ljudi. Morda je tudi to tista iskra, ki do dandanes povezuje ta fantastični vrh v strastni splet *erosa in thanatosa*, ob katerem vztrepeta srce vsakemu pravemu ljubitelju gora. ●

Greben Hörnli: gneča pod bivakom Solvay. FOTO: ROBERT KLANČAR



Grossglockner

Najvišji vrh Avstrije

✍ Irena Mušič



Grossglockner z juga; po desnem grebenu poteka običajni pristop. FOTO: IRENA MUŠIČ

V jasnih dnevih se na severnem obzorju iznad belih pobočij v nebo dviga strm stožec, nezgrešljiv Grossglockner, najvišji vrh Avstrije. S svojo pojavo, slovenskim imenom Veliki Klek in nekoliko težjim normalnim dostopom je bil in bo še cilj številnih slovenskih gornikov.

Grossglockner stoji sredi Narodnega parka Hohe Tauern (Visoke Ture) in je mejna gora med deželama Koroško in Tirolsko. Osrednji masiv Grossglocknerja tvori greben, ki se začne na jugovzhodu s škrbino Hohenwartscharte (3183 m), se dvigne na uravnavo Adlersruhe (3454 m), nato na Kleinglockner (3783 m), se spusti v ozko in izpostavljeno škrbino Obere Glocknerscharte (3766 m), od koder se na ledenik Pasterzen Kees spušča strm Pallavicinijev žleb, in nato dvigne na glavni vrh, Grossglockner. Od tu se greben počasi niža do škrbine Romariswandsattel (3424 m). Jugozahodna pobočja prepadajo v dolino Dorfer Tall, severovzhodna pa na najdaljši ledenik v Vzhodnih Alpah, 10-kilometrski ledenik Pasterza. Grossglockner je gora ledenikov, saj ga obdajajo z vseh strani. Naj omenimo samo Ködnitz Kees, čez katerega pelje pot

od koč Stüdlhütte, Pasterzen Kees in Hofmanns Kees pa sta na poti od parkirišča Franz Josefs Höhe.

S svojo pojavo je Grossglockner pritegnil pogled marsikaterega pustolovca v preteklosti, a prvi vzpon nanj so opravili 28. julija 1800 brata Martin Klotz in Sepp Klotz-Hoysensepp, župnik Mathias Hautzendorfer in dva neimenovana tesarja. Naslednjega dne je na vrhu stal tudi naš Valentin Stanič. Pallavicinijev žleb so leta 1876 prvi preplezali A. Pallavicini, J. Tribusser, G. Bäuerle in J. Kramser, Stüdlgrat pa J. Kerer in P. Groder leta 1864.

Nanj se lahko brez težjega plezanja povzpne po treh smereh. Od zahoda, iz Kalsa, mimo hotela Lucknerhaus, mimo koč Stüdlhütte in Erzherzog-Johann Hütte, od juga skozi dolino Leiertal mimo koč Salmhütte (2638 m) in Erzherzog-Johann Hütte, ter od vzhoda iz Heiligenbluta s parkirišča Franz-Josefs-Höhe ali od koč Hofmannshütte čez ledenik Pasterzen Kees mimo koč Erzherzog-Johann Hütte. Normalni vzpon na to goro predstavlja hoja po ledenikih, vzpon po strmem snežišču in plezanje v skali do II. težavnostne stopnje. Vsi ostali pristopi zahtevajo težje plezanje in alpinistično znanje. ●

Grossglockner, 3798 m

Izhodišča: Kals. Parkirišče pri hotelu Lucknerhaus (1984 m). Peljemo se po avtocesti skozi karavanški predor do Spittala, kjer zavijemo proti Lienzu in naprej v smeri tunela Felbertauern. Nadaljujemo do kraja Huben, kjer zavijemo desno v dolino Kalsertal do gorskega letovišča Kals, nato pa se po gorski cesti (cestnina) pripeljemo do izhodišča.

Heiligenblut. Parkirišče na ploščadi Franz Josefs Höhe (2363 m). Peljemo se po avtocesti skozi karavanški predor do Spittala in naprej proti Lienzu. V kraju Möllbrücke zavijemo desno v dolino reke Möll do Heiligenbluta, od tam po visokogorski cesti (cestnina) do izhodišča.

Koče in bivak: Stüdlhütte (2801 m): dostop iz Kalsa po nezahtevni poti št. 702B mimo Lucknerhütte (2241 m), 2.30 h, tel.: 0043 4876 82 09.

Erzherzog-Johann Hütte (3454 m): dostop iz Kalsa mimo Stüdlhütte (2801 m), preko ledenika Ködnitz Kees in čez zavarovano skalno stopnjo na Adlersruhe, 5 h, tel.: 0043 4876 85 00, ali od parkirišča Franz Josefs Höhe preko ledenika Pasterzen Kees in višje čez ledenik Hofmanns Kees na Adlersruhe, 5–6 h.

Bivak na vzhodnem grebenu Glocknerwandkamp (3260 m): dostop od parkirišča Franz Josefs Höhe oziroma od Hofmanns Hütte (2444 m) preko ledenika Pasterzen Kees, 3 h,

neoskrbovan, ob koncu tedna prenatrpan.

Hofmanns Hütte (2444 m): dostop od parkirišča Franz Josefs Höhe, 30 min., koč je zaprta in neoskrbovana.

Vzponi: Normalni pristop (PD+, II/I, 35–40 stopinj, 350 m) od koč Erzherzog-Johann Hütte (Adlersruhe), 1.30–2 h.

Jugozahodni greben –Stüdlgrat (AD+, IV–/III, II, 530 m, 3 h), od Stüdlhütte 1000 m, 4 h.

Pallavicinijev žleb: plezanje do III. težavnostne stopnje (50–55 stopinj, 400 m), 4–5 h; od bivaka 5–6 h.

Vodniki: Andrej Mašera: Čudovite Alpe. Planinska založba, 2006.

Tomaž Vrhovec in sod.: Najvišji vrhovi v Alpah. Planinska založba, 2005.

Willi End: AV-Führer Glockner- und Granatspitzgruppe. Bergverlag Rother, 2009.

Planinski vestnik, št. 9, 2000, št. 6, 2008, št. 4, 2009, ...

Zemljevidi: Grossglockner. Österreichische Karte 3227, 1 : 25.000.

WK 122, Grossglockner, Kaprun, Zell am See. Freytag&Berndt, 1 : 25.000.

Glocknergruppe, Blatt 40. AV Karte, 1 : 25.000.

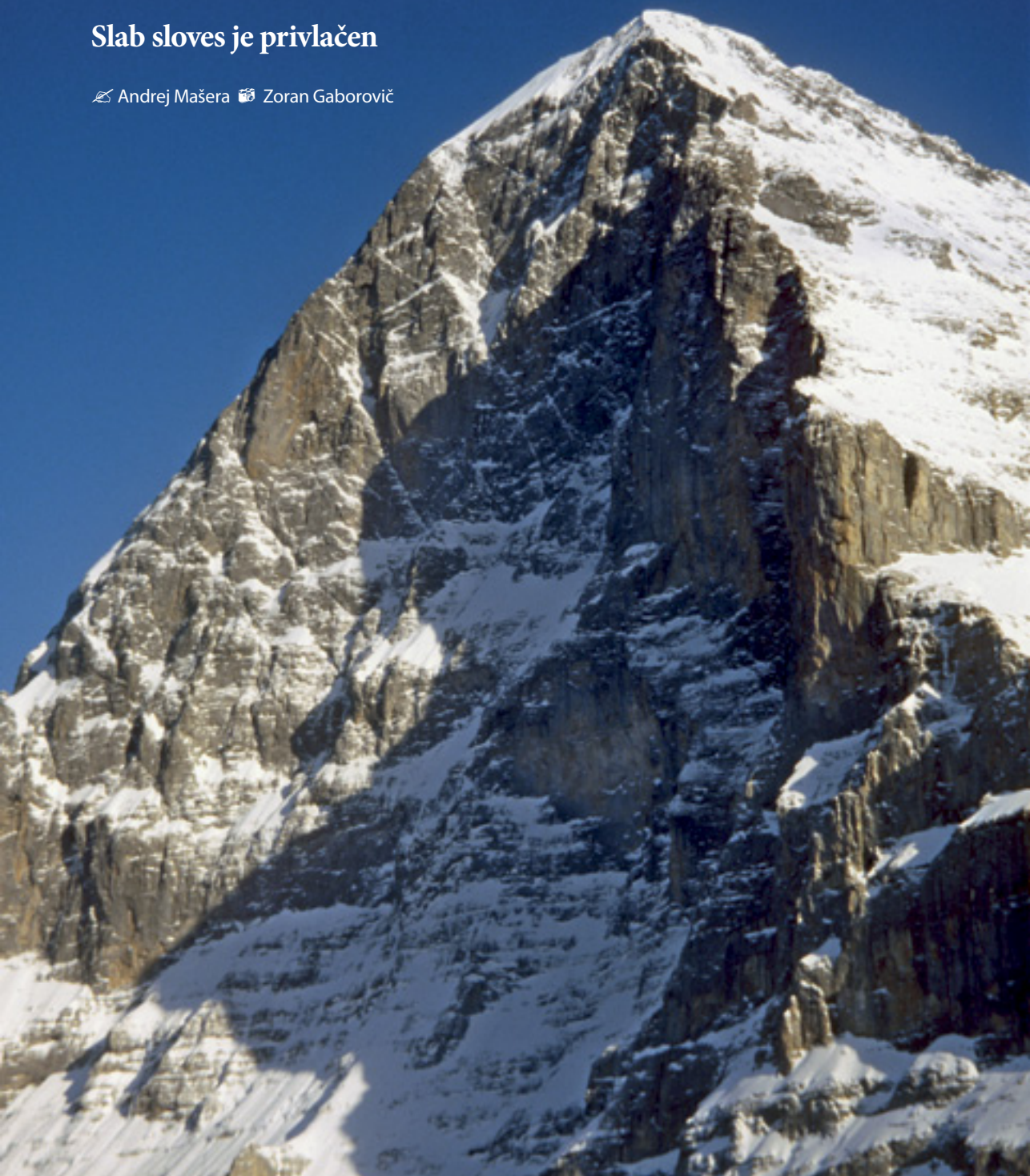


Vršni greben Grossglocknerja je precej izpostavljen. FOTO: ZLATKO JAKLIN

Eiger

Slab sloves je privlačen

✍️ Andrej Mašera 📷 Zoran Gaborovič



Zloglasna severna stena Eigerja

Eiger je gotovo ena najbolj znanih gora v Alpah, eden tistih vrhov, ki ga vsaj po imenu poznajo tudi tisti, ki sicer do gorskega sveta nimajo kakega posebnega odnosa. Osvajanje 1800 m visoke Eigerjeve severne stene v tridesetih letih prejšnjega stoletja, povezano s hudimi tragedijami, ki so razburile svetovno javno mnenje, končno tudi zmagovita tridnevna epopeja Heckmairja in tovarišev leta 1938, so goro naredili razvpito in na nek način zglasno.

V veliki trilogiji vrhov na severnem obrobju Bernskih gora (Berner Alpen, Berner Oberland), ki ga tvorijo Jungfrau, Mönch in Eiger, slednji edini ne doseže višine 4000 m. Po svoji slavi, veličastnem videzu in težavnosti pa precej prekaša svoja višja sosedra. Poleg tega je severna stena Eigerja povsem jasno na očeh vsem turistom, ki se znajdejo ob njenem vznožju. Da so plezalci v gigantski steni

V izstopnih počeh Heckmairjeve smeri v Eigerju

FOTO: ANDREJ ERCEG



dobro vidni, so na razpolago številni močni daljnogledi.

Posebna znamenitost Eigerja je slovita železnica, ki so jo dokončali leta 1912 (izjemen tehnični dosežek za tisti čas!), ki pelje skozi predor skozi goro na sedlo Jungfrauoch, 3464 m. Sprva so jo nameravali speljati kar na vrh štiritisočaka Jungfrau, 4158 m, »na srečo« pa je te načrte prekinila 1. svetovna vojna. Železnica vstopi v predor pri postaji Eigergletscher in se dviga do postaje Eigerwand, ki je skoraj sredi stene, v vpadnici vrha. Jaški, skozi katere so pri gradnji v steno odmetavali izkopani material, so danes zastekljeni, pogled v steno pa je prvovrstna turistična atrakcija. Nato se železnica dvigne do postaje Eismeer, na vzhodnem pobočju gore, od tu pa zavije proti jugu in jugozahodu ter doseže sedlo Jungfrauoch.

Ne glede na severno steno, ki je poglavje zase, je Eiger tudi drugače zelo težko pristopen vrh. Že smer prvopristopnikov po zahodnem pobočju (Charles Barrington, Christian Almer in Peter Bohren, 11. 8. 1858) je po zahtevnosti enakovredna vzponu po grebenu Hörnli na Matterhorn. Tura je zelo dolga, naporna, orientacijsko zelo zapletena in objektivno nevarna. Čeprav gre za najlažji pristop, se vodniki smeri izogibajo in jo danes uporabljajo predvsem plezalci severne stene za sestop. Južni greben so prvič preplezali G. E. Foster z vodnikoma H. Baumannom in U. Rubijem leta 1876. Gre za dolgo mešano ledeniško-skalno turo, ki postane zelo zahtevna in nevarna, če so skale poledenele. Južni greben služi pretežno kot sestopna smer za gornike, ki so se povzpeli na Eiger po grebenu Mittellegi.

Vzhodni greben, Mittellegigrat, je vsekakor najprivlačnejša, čeprav najzahtevnejša običajna pristopna smer na Eiger. Zanimivo je, da je greben leta 1885 prvi preplezal znameniti vodnik Alexander Burgener s tovariši in to v sestopu. Ker pa so se na več mestih spuščali po vrvi, velja za prvopristopnika Japonec Yuko Maki, ki je s številnimi vodniki preplezal Mittellegigrat leta 1921 (leta 1956 je Yuki Maki vodil zmagovito japonsko odpravo na osemtisočak Manaslu). Tudi vodniki svoje kliente najraje vodijo po Mittellegigratu, zato ker je na grebenu zgrajena lična kočica, ki omogoča udobno prenočevanje pred težavnim vzponom, poleg tega gre tudi za objektivno dokaj varno plezanje. Gre za eno največičastnejših grebenskih tur v Alpah, greben pa je na nekaterih mestih naravnost grozljivo izpostavljen in zračen. ●



Greben Mittellegi v jutranjem soncu

Eiger, 3970 m

Kako do Eigerja? Po avtocesti do Milana, nato proti severu do Coma, Lugana in Bellinzone ter skozi predor St. Gotthard do Göschenena. Takoj na naslednjem izvozu zapustimo avtocesto ter se skozi dolino Meiental peljemo proti zahodu do Interlakna med jezeroma Brienzsee in Thuner See. Nadaljujemo v Lauterbrunnen in Wengen ali Grindelwald, 1064 m. Od tu naprej je možno samo z železnico do postaj Eigergletscher (izhodišče za normalni pristop), Eismeer (izhodišče za greben Mittellegi) in Jungfrauoch (izhodišče za pristop po južnem grebenu čez sedlo Eigerjoch).

Grindelwald info: +41 (0) 338541212; www.grindelwald.ch.

Koči: Mittellegi Hütte, 3355 m, info: +41 (0) 338535200, dostop s postaje Eismeer, 3159 m, z železnice na Jungfrauoch, II–III, 2 h.

Mönchsloch Hütte, 3657 m, tel.: +41 (0) 339713472, nezahtevna, dobro shojena pot po ledeniku od Jungfrauochja, tričetrt ure.

Vzponi: Običajni pristop po zahodnem pobočju, AD, III, 40°, 1650 m, 6–7 h od postaje Eigergletscher, sestop 3–4 h.

Mittellegigrat, D, III, fiksne vrvi, 4–5 h od Mittellegi Hütte; čeprav zelo zahteven, objektivno najvarnejši pristop.

Južni greben, AD, III, 5–6 h od Mönchsloch Hütte, večinoma se rabi za sestop.

Ostale ture: Ferata na Rotstock, 2663 m, skalnat stolp na koncu zahodnega grebena Eigerja. Srednje težavna, dobro zavarovana plezalna pot, PP 2–3; izhodišče postaja Eigergletscher, vzpon 2 h, sestop tričetrt ure.

Eiger Trail: zanimiva pot, ki pelje pod severno steno Eigerja. Izhodišče postaja Eigergletscher, nato v sestopu do Alpiglena (2 h), ali do Grindelwalda (4 h).

Vodniki: Ueli Mosimann: Hochtouren Berner Alpen. SAC, 1999.

Richard Goedeke: 3000er in den Nordalpen. Bruckmann, 2004. Daniel Anker: Eiger. The Vertical Arena. The Mountaineers, 2000.

Zemljevid: LKS Berner Oberland. 1 : 50.000.

Tri Cine

Simbol Dolomitov

✍️ Tomaž Jakofčič

Tri Cine so brez dvoma simbol Dolomitov. Težko bi si predstavljali bolj slikovite in drzne gore, ki so povrhu vsega (do njihovega vznožja, seveda) še tako udobno dostopne. Zato so že kmalu

začele vabiti drzne plezalce k poizkusu prvih vzponov na vrhove in kasneje k plezanju previsnih sten. Prvi vzpon na vrh najvišje Velike Cine so leta 1869 opravili P. Grohmann, F. Innerkofler in

Tri Cine skozi okno kaverne v Monte Paternu. FOTO: PETER STRGAR





Skupina Treh Cin s severozahoda z Monte Ruda. FOTO: FABRIZIO MAMOLO

Tri Cine, 2999 m

Izhodišče: Hotel Auronzo (2330 m); iz Ljubljane je do tja cca 280 km. Koča Lavaredo, 20 minut od parkirišča.

Vzponi: Običajna smer na Veliko Cino (II–III, 500 m), 3–4 ure od parkirišča, »normalka« na Zahodno Cino je malenkost lažja (II, 500 m).

Smeri: Velika Cina: Dibonov raz (IV/III, 550 m), Comici-Dimai (VII/VI, 550 m), Hasse-Brandler (VIII+, 550 m).

Mala Cina: Innerkofler (IV–, 350 m), Rumeni raz (VI, 380 m).

Zahodna Cina: Demuthov raz (VI–/IV–V, 450 m), Cassin Ratti (VIII/VI–VII, 450 m).

Vodniki: Vodnikov v tujih jezikih je veliko, največ se jih dobi v Cortini. V slovenščini priporočamo novo knjigo Andreja Mašere Dolomiti, sanjske gore (PZS, 2009), plezalni vodnik za Tri Cine v slovenščini pa je napisal Tine Mihelič (Alpinistični razgledi 1987/1).

Zemljevid: Tabacco 017 – Dolomiti di Auronzo e del Comelico.

R. Salcher, ostale pa so bile preplezane prvič šele v naslednjem desetletju. Leta 1933 je bila prvič preplezana impozantna severna stena Velike Cine. Brata Dimai sta se združila z odličnim tržaškim plezalcem Emiliom Comicijem in nastala je tisti čas najbolj strma in še danes ena najlepših dolomitskih smeri. Comici je istega leta preplezal še Rumeni raz v Mali Cini. R. Cassin je z V. Rattijem odgovoril čez dve leti s prvim vzponom v še bolj strmi in previsni severni steni Zahodne Cine. V naslednjih desetletjih so bile Cine glavno dolomitsko plezalsko torišče. Plezalci so plezali nove smeri preko vseh velikih previsov severnih sten, seveda z izdatno pomočjo tehnike. Konec prejšnjega tisočletja so Cine ponovno prišle v ospredje, od takrat dalje s številnimi prostimi ponovitvami nekdanjih tehničnih smeri. Težave v njih segajo do ocene 8c. 

Mont Blanc

Njegovo veličanstvo

✍ Andrej Stritar 📖 Klemen Gričar

Mont Blanca skorajda ni treba predstavljati, saj ga poznamo vsi. Večina zagnanih hribovcev, tistih, ki smo zamreženi od ljubezni do gora obiskali že vse naše glavne vrhove, si postavi za cilj osvojitve najvišje točke Evrope. (Tukaj malo poglejmo skozi prste in si priznajmo, da je tisti oddaljeni Elbrus le nekje drugje. Čeprav je geografsko res v Evropi, ga nekako težko štejemo za svojega.) In ni nas malo slovenskih planincev, ki jim je ta podvig tudi uspel. Vzpon je naporen, višina naredi svoje, a na srečo ni tehnično prezahteven, zato kralj Alp kar dobrohotno pripusti častilce na svoje teme. Mont Blanc ni le najvišji, tam nad Chamonixom v Franciji in Courmayeurjem v Italiji je tudi nedvomno najmogočnejša gora, ki pritegne poglede s svojo obliko in veličino. Njegovi

številni drzni, strmi in skalnati vazali samo poudarjajo veličastnost njega, največjega. Njegov vrh je zaobljen in na vse strani pokrit z ledeniki.

Mont Blanc je buril duhove zelo zgodaj, tako rekoč že v alpinistični prazgodovini. Prvi vzpon nanj sta opravila Jacques Balmat in Michel Paccard že 8. avgusta 1786, torej v času, ko je večina velikanov Alp še čakala na svoje prvopristopnike. Pred tem je bila samotna vasica Chamonix pozabljen kraj tam daleč nekje za devetimi gorami, po tem pa se je razvila v enega svetovnih alpinističnih centrov.

O Mont Blancu smo v naši reviji že veliko pisali. V prilogi k junijski številki 2007 smo celo izdali priročen vodniček, s katerim si lahko pomagata na vrh Alp. 📍

Mont Blanc (pogled s Tour Ronde)





Po grebenu Bosses gre najlažji pristop na poglavarja Alp.

Mont Blanc, 4810 m

Kako do izhodišča? Po italijanskih avtocestah se peljemo mimo Milana v dolino Aoste in skozi predor pod našo goro v Chamonix. Iz osrednje Slovenije je do tja okoli 700 km ali 8–10 ur vožnje.

Zavetišča: Refuge du Goûter, 3817 m, je najbolj oblegana koča na najbolj priljubljenem normalnem pristopu. Tel.: +33 (0)4 50 54 40 93.

Refuge de Tête Rousse, 3167 m, nekoliko nižje ob normalnem pristopu. Tel.: +33 (0)4 50 58 24 97.

Refuge des Grand Mulets, 3051 m, sredi ledenika Bossons. Tel.: +33 (0)6 72 81 22 08.

Refuge Vallot, 4362 m, je le velik, neoskrbovan kovinski zabojnik ob normalni poti.

Refuge des Cosmiques, 3613 m, pomaga nam pod Aiguille du Midi, je izhodišče za prečenje. Tel.: +33 (0)4 50 54 40 16.

Rifugio Gonella, 3071 m, ob italijanskem pristopu. Tel.: +39 339 537 84 54.

Vzponi: Običajen pristop je **čez Čez Aiguille du Goûter** s spanjem v Refuge du Goûter. Dolgo, naporno, ledeniško, vendar tehnično brez večjih težav (PD–).

Pristop **po ledeniku Bossons** je nekoliko zahtevnejši zaradi razpokanega ledenika (PD–).

Z italijanske strani je še malo zahtevnejši in daljši.

Prečenje z Aiguille du Midi je dolga in zahtevna, a zelo lepa tura (PD+).

Za vse vzpone je nujno dobro obvladanje hoje po ledenikih, dobra predhodna aklimatizacija, še najbolje pa se je na pot podati z gorskim vodnikom. Vsi vzponi so najmanj dvodnevni.

Vodniki: Priloga naše revije junija 2007.

Tomaž Vrhovec in sod.: Najvišji vrhovi v Alpah. Planinska založba, 2005.

Richard Goedeke: Vsi štiritisočaki Alp po običajnih smereh, Sidarta, 2004.

Zemljevida: IGN 1, Carte Touristique, Chamonix–Mont Blanc, 1 : 25.000, in IGN 2, St-Gervais-les Bains, 1 : 25.000.

Watzmann

Veliki podvig Valentina Staniča

✍ Irena Mušič

Watzmann prav gotovi sodi med »slovenske« vrhove, čeprav leži v celoti na območju Nemčije. S prvim pristopom na najvišji vrh Mittelspitze leta 1800 je Valentin Stanič (1774–1847) nedvomno pokazal, da je bil za takratne čase vrhunski alpinist.

Lepo in značilno oblikovana gora se nahaja v Berchtesgadenskih Alpah v skrajnem jugovzhodnem delu Nemčije in je seveda hišna gora turističnega Berchtesgadna. Watzmann je v bistvu dolg, oster, približno trikilometrski greben s tremi vrhovi Hocheck (2651 m), Mittelspitze (2713 m), Südspitze (2712 m) in s 1800-metrsko vzhodno steno, ki je najvišja v vzhodnih Alpah. Masiv Watzmanna sestavljajo proti vzhodu še nižji vrhovi – Watzmann Kinder (Watzmannovi otroci) in Kleiner Watzmann (2306 m) ali Watzmann Frau (Watzmannova žena). Pogorje na zahodu omejuje dolina Wimbachtal, na

vzhodu pa čarobno jezero Königssee s fotogenično cerkvico svetega Bartolomeja.

Zgodovina pristopov sega v leto 1784, ko se je na severni vrh, Hocheck, prvi povzpел botanik G. A. Weitzenbach, na južnega, Südspitze, pa leta 1832 znani alpinist P. C. Thurwieser iz Salzburga. Prvi zimski pristop je zabeležil Johann Ilsanker - Stanzl februarja 1871, celotno prečenje grebena pa so izvedli A. Kaindl, J. Punz - Preiss in J. Grill - Kederbacher leta 1868. Johann Grill je kot prvi preplezal veliko vzhodno steno in bil kasneje tudi dolgoletni oskrbnik koč Watzmannhaus, prvi solo vzpon, v zimi in ponoči, pa je opravil Hermann Buhl leta 1953.

Leta 1898 so zgradili zavetišče na Hochecku, izklesali stopnice in na izpostavljenih mestih potegnili vrvi. Tako je dobil Watzmann eno prvih ferat v Alpah.

Od koč Watzmannhaus proti vrhu Hochecka. FOTO: OTON NAGLOST



Ponavadi za vzpon na Watzmann porabimo dva dni, saj je višinska razlike od izhodišča do Mittelspitze približno 2000 metrov. V koči prespimo in se naslednji dan odpravimo proti vrhu. V primeru stabilnega vremena turo lahko podaljšamo do Südspitze in sestopimo po neprijetni

in izpostavljeni poti do koče Wimbachgrieshütte, od koder je do izhodišča še kar nekaj ur hoje.

Watzmann je vsekakor gora, ki jo moramo obiskati, ne le zaradi znanega sonarodnjaka, temveč tudi zaradi čudovite okolice, razgleda z vrha in izrednega doživetja, ki nam ga nudi. ●

Watzmann, 2713 m

Izhodišče: Parkirišče pri mostu Wimbachbrücke. Do sem se iz Slovenije pripeljemo po avtocesti skozi karavanški predor do kraja Hallein, južno od Salzburga, kjer avtocesto zapustimo. Ob reki Berchtesgadener Ache se pripeljemo do Berchtesgadna in naprej do vasi Ramsau ob potoku Ramsauer Ache.

Koči: Watzmannhaus (1930 m), dostop po nezahtevni poti št. 441 od parkirišča pri mostu Wimbachbrücke, 3.30–4 h, tel.: 0049 8652 96 42 22.

Wimbachgrieshütte (1327 m), dostop po nezahtevni poti od parkirišča pri mostu Wimbachbrücke po dolini Wimbachtal, 3 h, tel.: 0049 865 73 44.

Vzponi: Hocheck (2651 m) – 2 uri od koče, od izhodišča 5–6 h, zahtevna pot, na dveh mestih zavarovana z jeklenicami, tudi za manj izurjene.

Mittelspitze (2713 m) – 2.30 h od koče, od izhodišča 6–6.30 h, plezalna pot težavnosti 2–3 po avstrijski petstopenjski lestvici, primerna za izurjene gornike.

Prečenje grebena Hocheck–Mittelspitze–Südspitze – približno 2 uri potrebujemo za samo prečenje, skupaj od koče 4 ure in od izhodišča 8 ur. Greben je ozek, izpostavljen in zavarovan, primeren za izurjene gornike.

Za krožno pot izhodišče–Südspitze–Wimbachgrieshütte–izhodišče bomo porabili približno 12–14 ur. Sestop z južnega vrha je zahteven, saj poteka po zagruščenem in krušljivem pobočju. Do koče Wimbachgrieshütte bomo sestopali kar 3 ure.

Vodnika: Andrej Mašera: Čudovite Alpe. Planinska založba, 2006.

Bernhard Kühnhauser: AV-Führer Berchtesgadener Alpen alpin. Bergverlag Rother, 2009.

Zemljevidi: Berchtesgaden – Bad Reichenhall – Königsee. Freytag&Berndt, 1 : 25. 000.

UKL 4, Berchtesgadener Alpen. BLVA, 1 : 50.000.

UK 25-1, Nationalpark Berchtesgaden. BLVA, 1 : 25.000.

Greben s Hochecka do glavnega vrha Mittelspitze je izpostavljen in dobro zavarovan. FOTO: VLADIMIR HAJBAN



Grandes Jorasses

Alpska pošast v pogorju Mont Blanca

✍️ Tomaž Jakofčič

Vsako pomembnejše gorstvo ima kakšen vrh, ki predstavlja tamkajšnjo pošast, goro, ki večini gornikov in alpinistov dvigne kocine ob misli na plezanje v njenih stenah ali grebenih. V pogorju Mont Blanca je to nedvomno slovita Grandes Jorasses. Resnici na ljubo ne gre za samo en vrh,

temveč se poleg najvišjega Pointe Walker (4208 m) v dolgem grebenu nahajajo še štirje vrhovi, višji od 4000 metrov: Pointe Whymper (4184 m), Pointe Croz (4101 m), Pointe Hélène (4045 m) in Pointe Marguerite (4066 m) ter tritisočak Pointe Young (3996 m).

Severna stena Grandes Jorasses. FOTO: MARKO PREZELJ



Tri četrto stoletja po prvem vzponu na Mont Blanc je bil vrh Grandes Jorasses še vedno neosvojen. Prvi, ki je splezal na katerega od vrhov, je bil slovit Edward Whymper z znanimi vodniki Michelom Crozom, Christianom Almerjem in Franzem Bienerjem. Vzpon so zaključili na vrhu Pointe Whymper. Na najvišji vrh, Pointe Walker, se je tri leta kasneje prvi povzpel Horace Walker v spremstvu vodnikov Melchiorja Anderegga, Johanna Jauna in Juliena Granga. Vsi so si za vzpon izbrali južne vesine z italijanske strani, kjer tudi danes vodi normalni pristop. Ostale smeri na vrh mogočne gore sodijo med najbolj spoštovane v svojih razredih. Prečenje vseh vrhov Grandes Jorasses od Punta Helbronnerja (do tu žičnica) preko Dom in Aiguille de Rochefort je ena najlepših in najveličastnejših klasičnih tur, ki jih nudijo Alpe. Prav tako sodi vzpon prek mogočne, do 1200 metrov visoke severne stene vse od leta 1935, ko sta prvi vzpon preko nje po t. i. Crozovem stebru opravila Peters in Meier, med najbolj želena in čislana alpinistična dejanja. To posebno velja za znameniti Walkerjev steber, ki so ga prvi preplezali slovit R. Cassin, L. Esposito in U. Tizzoni. ●

Grandes Jorasses, 4208 m

Izhodišče: Planpincieux, majhen turistični kraj v dolini Val Ferret, nekaj kilometrov od Courmayeurja.

Koče in bivaki: Koča Boccalatte-Piolati (2804 m), 4 ure po označeni poti iz Planpincieuxa.

Bivak Leschaux (2431 m), 3–4 ure iz Montenversa. Do tam z železnico iz Chamonixa.

Bivak Canzio pod Pointe Young, od bivaka Leschaux 6 ur, po grebenu Rochefort od Punta Helbronnerja 7–9 ur.

Smeri: Normalni pristop iz Italije (AD–, 1400 m) od koče Boccalatte-Piolati, 6–7 ur.

Prečenje vseh vrhov (AD, do IV+ v skali) od bivaka Canzio do Pointe Walker, 8 ur.

Walkerjev steber (ED–, 1200 m), 12–15 ur.

Vodniki: Goedeke Richard: Vsi štiritočaki Alp. Sidarta, 2004.

Moran Martin: The 4000 m Peaks of the Alps, Alpine Club 2007.

Gaston Rébuffat: The Mont Blanc Massif. The Mountaineers, Seattle 1995.

Zemljevid: IGN carte touristique 1, Massif du Mont Blanc, 1 : 25 000.

Južna stran Grandes Jorasses, po kateri gre zelo zahteven običajni pristop na goro. FOTO: JURIJ HLADNIK



Monte Rosa

Gora božanskega nasmeha

in Vladimir Habjan



Koča Regina Margherita je videti blizu, pot do tja pa je še dolga.

Monte Rosa, mogočno pogorje na italijansko-švicarski meji, je Slovencem poznana tudi po Kugyjevi knjigi *Božanski nasmeh Monte Rose*. Gre za enega najboljšežnejših gorskih skupin Centralnih Alp z drugim najvišjim vrhom Alp, Dufourspitze (4634 m). Samo v osrednjem delu gorske skupine je vrsta vrhov, ki presegajo 4000 metrov: Nordend, Dufourspitze, Zumsteinspitze, Signalkuppe/Punta Gnifetti, Parrotspitze, Ludwigshöhe, Schwarzhorn/Corno Nero, Balmenhorn, Vincentpyramide/ Piramide Vincent in Punta Giordani. Med vrhovi je cela vrsta sedel in prevalov: Jägerjoch, Silbersattel, Grenzsattel idr. Z osrednjega dela skupine se na zahod cepi stranski greben z vrhovi: Lyskamm

(4527 m in 4479 m), Castor (4228 m), Pollux (4092 m) in Breithorn (4164 m).

Monte Rosa je znana po mogočni ledeni vzhodni steni (visoka je prek 2500 m, široka prek 5 kilometrov), najvišji v Alpah. S pogorja se proti SZ spušča ledenik Grenzgletscher, ki se steka v dolinski ledenik Gornergletscher. Na Monte Rosi je najvišja gorska koča v Alpah, Cap. Reg. Margherita na Signalkuppe/Punta Gnifetti (4554 m), v pogorju pa je sicer cela vrsta koč. Zgodovina osvajanja vrhov Monte Rose je dolga, podrobno jo je v svoji knjigi opisal Kugy. Omenimo samo prvi vzpon na najvišji vrh, Dufourspitze, ki ga je opravila sedemčlanska odprava leta 1863, financiral pa jo je Anglež Charles Hudson.

Zahodna pobočja Monte Rose. FOTO: ARNOLD LEŠNIK



Na Monte Roso se običajno vzpnemo iz Zermatta ali z juga, iz Italije, kjer se v pogorje zajedajo globoke doline Gressoney, Alagna-Val Sesia in Macugnaga-Val Anzasca. Dostopi iz Zermatta so precej dolgi, z juga pa jih olajšajo gondolske žičnice.

Lahko dostopni ledeniški vrhovi, kjer ni prav veliko skalnega sveta, so razlog, da je gorovje precej obiskano. Nekaj vrhov pa je vseeno tudi zahtevnejših, tako da lahko ledni in skalni plezalci tukaj najdejo mnoge privlačne plezalne smeri. ●

Tam, kjer je Monte Rosa najvišja: Dufourspitze (levo) in Nordend.



Monte Rosa, 4634 m

Vzponi na vrhove: Na Nordend in Dufourspitze se običajno vzpnemo iz Zermatta (vlak do Gornegrata): **Nordend**, 4609 m, PD+, mesta I, II, 9–10 h, **Dufourspitze**, 4634 m, PD+, plezanje do II+. Višinska razlika za Dufourspitze je okoli 2500 m, z Nordendom še dodatnih 400 m. Dostop iz Slovenije: Nova Gorica–Benetke–Milano–Domodossola–prelaz Simplon–Visp–Täsch (620 km). Tu moramo pustiti avto, ker vožnja v Zermatt ni dovoljena.

Na ostale vrhove se običajno vzpnemo z italijanske strani. **Zumsteinspitze** (4563 m), F, 40-stopinjsko snežišče, **Signalkuppe/Punta Gnifetti** (4554 m), F, **Parrotspitze** (4436 m), PD–, **Ludwigshöhe** (4342 m), F, 40-stopinjsko snežišče, **Schwarzhorn/Corno Nero** (4322 m), PD, 50-stopinjsko snežišče, **Balmenhorn** (4167 m), F, **Vincentpyramide/Piramide Vincent** (4215 m), F, in **Punta Giordani** (4046 m), F. Če se iz doline Gressoney zapeljemo z žičnico do zgornje postaje Punta Indren (3260 m), bomo imeli do Punta Gnifetti komaj 1300 metrov vzpona. Vzpon z južne strani je pravo visokogorsko ledeniško (večednevno) potovanje, na koliko vrhov se nam bo uspelo vzpeti, pa je predvsem odvisno od vremena, naše kondicijske pripravljenosti in prenašanja višine. Dostop iz Slovenije: Nova Gorica–Benetke–Milano–Pont St. Martin–Gressoney (575 km).

Koče: Cap. Regina Margherita, CAI, 4554 m, tel.: +39 016391039, 77 ležišč.

Rif. Città di Mantova, CAI 3500 m, tel.: +39 0163 78150, 90 ležišč.

Rif. Gnifetti, CAI, 3611 m, tel.: +39 016378015, 280 ležišč.

Rif. del Lys, priv., tel.: +39 0125366057, 12 ležišč.

Rif. Città di Vigevano, CAI, 2864 m, tel.: + 39016391105, 96 ležišč.

Rif. Gugliermine, priv, 2880 m, tel.: + 39 0163 91444, 42 ležišč. Monte Rosahütte, SAC, 2795 m.

Zemljevidi: Kompass carta turistica 88 Monte Rosa, 1 : 50.000.

Instituto Geografico Centrale (IGC) 109 Monte Rosa, Alagna V., Macugnaga, 1 : 25.000.

IGC 108 Cervino Landeskarte der Schweiz (LKS) 1348 Zermatt, 1 : 25.000.

Vodnika: Tomaž Vrhovec in sod.: Najvišji vrhovi v Alpah. Planinska založba, 2005.

Richard Goedeke: Vsi štiritočaki Alp po običajnih smereh, Sidarta, 2004.

Civetta

Kjer se je pisala
zgodovina
alpinizma

✍ Andrej Stritar





Vzpon na Civetto po ferati Alleghesi po poletnem sneženju
FOTO: MIJO KOVAČEVIČ

Civetta, 3220 m

Kako do Civette: Iz Slovenije najhitreje po italijanskih avtocestah mimo Belluna v Val di Zoldo ali v Alleghe. Iz osrednje Slovenije potrebujete 3–4 ure vožnje.

Zavetišča: Koča A. Sonino al Coldai (2132 m), 2 uri in pol hoje od Palafavere v zgornji dolini Val Zoldana, z žičnico pol manj. To je glavno izhodišče za vzpone po označenih poteh.

Koča Mario Vazzoler (1714 m), uro in pol hoje od Capanne Trieste v dolini Val Corpassa, do koder se lahko pripeljemo z avtom iz kraja Listolade v dolini Cordevole.

Zavetišče m. Vittoria Torrani (2984 m), pol ure pod vrhom Civette.

Koča A. Tissi (2260 m) pod severozahodno steno je predvsem izhodišče za vzpone v tej silni steni.

Vzponi: Običajni pristop »via normale« – 5–6 ur od koč

Civetta je ena od velikih dolomitskih gora, kateri je sloves dala predvsem njena mogočna severo-zahodna stena. Dolga leta je bila torišče vrhunskih alpinističnih dosežkov. Leta 1925 sta, recimo, Emil Solleder in Gustav Lettenbauer čez njen osrednji, okoli 1200 m visoki del preplezala prvo veliko smer VI. težavnostne stopnje.

Civetto so mnogi Slovenci spoznali od blizu kot smučarji, saj je pod njenimi strminami urejeno znano smučišče. Ker ime Civetta pomeni sova, ima to smučišče podobo sovice za svoj zaščitni znak.

Civetta z nobene strani ni prav lahko dostopna. Na njene številne roglje in vrhove je praviloma treba splezati. Na glavni vrh so sicer speljane markirane poti, a si je tudi po najlažji treba pomagati z varovali. Kljub temu da je tritisočak, pa se nam na njej z ledeniki ni treba ukvarjati; pogosto pa v zgodnji sezoni lahko naletimo na strma snežišča. Primerna je torej za izkušene hribolazce, ki znajo uporabljati sistem za samovarovanje na *feratah*. Vendar naj se obiska njenega kraljestva ne branijo tudi manj zagnani planinci in planinske družine; po številnih označenih poteh med kočami in pod stenami je možno prav prijetno in nezahtevno spoznavati čare te lepote Alp. ●

Coldai, zelo zahtevna pot, na težjih mestih zavarovana z jeklenicami, samo za izurjene.

Ferrata degli Alleghesi – 5 ur od koč Coldai, ena najbolj znanih klasičnih plezalnih poti v Dolomitih, zelo zahtevna in izjemno dolga (900 višinskih metrov).

Ferrata Tissi – 5–6 ur od koč Vazzoler. Zelo zahtevna plezalna pot, razmeroma kratka, a z dolgim pristopom.

Vodniki: Vodnikov v tuji literaturi je »nebroj«, v slovenščini pa priporočamo novo knjigo Andreja Mašere Dolomiti, sanjske gore. PZS, 2009.

V Planinskem vestniku smo Civetto predstavljali v šesti številki leta 2002.

Zemljevid: Tabacco 015: Marmolada, Pelmo Civetta – Moiazza; 1 : 25.000.

Weisshorn

Himalajske razsežnosti v Alpah

✍ Andrej Mašera

»*Though not the highest, in supremacy of form and of position, the Weisshorn is the snow queen of the Alps and looks out royally on a concourse of lesser princes*«. ¹

Geoffrey Winthrop Young (1876–1958), slavní angleški alpinist, pisatelj in pesnik

Številni odlični alpinisti, ki jim gre zermatski lepoteč zaradi množičnega obleganja že malo na živce, bodo radi pribili, da je Weisshorn vsekakor

gora, ki v številnih aspektih prekaša Matterhorn, vendar nima tako ugodnega položaja nad slovitim turističnim središčem Zermatt, manj se ga vidi iz doline in si zato ni priboril take svetovne slave. In to kljub dejstvu, da je višji od slavnjšega soseda in da so običajni pristopi tehnično precej zahtevnejši in daljši, ker ni nobenih žičnic, ki bi pomagale premagati silne višinske razlike iz globokih dolin. Vzpon na Weisshorn je torej pridržan samo izkušenim in vzdržljivim alpinistom, vajenim plezanja v mešanem skalno-lednem terenu. Med lokalnimi vodniki kroži krilatica, da se razen njih skoraj nihče dvakrat ne poda v »osvajanje« te žlahtne gorniške lovorike.

¹ Čeprav ni najvišji, pa je Weisshorn zaradi svojega položaja in oblike snežni kralj Alp, ki zviška gleda na množico manjših princev.

Weisshorn z Breithorna; desno je vzhodni greben, po katerem poteka običajni pristop. FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ



Sicer pa je Weisshorn gotovo eden najodličnejših alpskih velikanov. Nahaja se v Valiških (Peninskih) Alpah v glavnem grebenu med dolinama Mattertal in Val'Anniviers. Samotno se dviga kar 3100 m nad dolinskim dnom in ima dovršeno obliko tristrane piramide, katere trije ostri, strmi in zelo izpostavljeni grebeni tvorijo ošiljen vrh. Proti severovzhodu se kaže kot velik snežni trikotnik, medtem ko proti jugozahodu in zahodu prepadajo strme skalnate stene, prerezane z zasneženimi ali s poledenelimi ozebniki. Ob vznožju vršne gmote se raztezajo trije veliki ledeniki: Schalgletscher na vzhodu, Bisgletscher na severovzhodu in Glacier du Weisshorn na zahodu.

Zgodovina vzponov na Weisshorn je zelo pestra in zanimiva. Prvi se je na njegov vrh 19. avgusta 1861 povzpел Irec John Tyndall v spremstvu vodnikov J. J. Bennena in U. Wengerja. Tyndall, ki je kasneje postal eden najznamenitejših fizikov 19. stol., se je resno spoprijel tudi z Matterhornom, vendar je tam prišel le do kote v italijanskem grebenu, kjer

se ta pod vršno glavo izravna in se danes imenuje po njem. Vtis je, kot da bi z Weisshornom opravil nekako mimogrede, med obleganjem Matterhorna, na katerega je stopila človeška noga šele štiri leta kasneje. Tyndalova smer po vzhodnem grebenu je danes najlažji in običajni pristop na Weisshorn. Vsekakor sodi med najzahtevnejše običajne pristope

Weisshorn z Nadelhorna: v ospredju vzhodni greben, levo greben Schaligrat, desno severni greben, ki gre od Bishorna preko Grand Gendarme do vrha. FOTO: VLADIMIR HABJAN

Weisshorn, 4506 m

Izhodišče: Randa, 1400 m, manjši kraj v dolini Mattertal, po kateri se sicer peljemo v Zermatt.

Koče in bivaki: Weisshornhütte, 2932 m, dostop po nezahtevni markirani poti iz Rande, 4.30–5 h. Lepa in priporočljiva tura tudi za tiste, ki niso namenjeni na Weisshorn.

Cabane de Tracuit, 3256 m, dostop iz Zinala, 4–4.30 h

Bivak Schalijoch, 3786 m, več pristopov, vsi dolgi, težavni in nevarni, direktno iz Rande PD+, 2360 m višinske razlike, 7–8 h.

Vzponi: Vzhodni greben (običajni pristop), AD, III, 45°, 1570 m višinske razlike od koče Weisshornhütte, 6–7 h.

Severozahodni greben, AD+, III+, 1450 m višinske razlike od koče Cabane de Tracuit čez Bishorn, 4153 m, in Grand Gendarme, 4331 m, 7–9 h.

Jugozahodni greben – Schaligrat, D, IV, 760 m od bivaka Schalijoch, 5–7 h.

Vodniki: Goedeke Richard: Vsi širitisočaki Alp. Sidarta, 2004.

Biner Hermann: Hochtouren im Wallis. SAC, 1996.

Moran Martin: The 4000 m Peaks of the Alps, Alpine Club 2007.

Zemljevid: LKS 1328 Randa 1 : 25.000; Kompass 117 Zermatt – Saas Fee 1 : 50.000 (zemljevid se dobi pri Planinski založbi na PZS).



med vsemi alpskimi štititisočaki. Schaligrat so v zgornjem delu leta 1877 prvi preplezali W. E. Davidson, J. W. Hartley in H. S. Hoare s tremi vodniki (na greben so pristopili čez JV steno), v celoti pa ga je preplezal leta 1895 E. Broome v spremstvu slavnih vodnikov J. M. Binerja in A. Imbodna. Po severnem grebenu se je leta 1898 na Weisshorn prvi povzpel H. Biehly z znamenitim vodnikom H. Burgenerjem, z zahoda po strmeh stebru na Grand Gendarme in naprej do vrha pa G.

W. Young z vodnikoma B. in L. Theytazom. Young je s svojim legendarnim spremljevalcem J. Knublom splezal še nekaj zelo težavnih smeri v Weisshornovih stenah, na splošno pa je treba ugotoviti, da se Weisshorn v čisto alpinističnem smislu ni posebno uveljavil. Povejmo še to, da je na Weisshornu nesrečno zaključil svojo kratko in bleščečo alpinistično kariero mladi Georg Winkler, ki se je leta 1888 smrtno ponesrečil v zahodni steni. Njegove posmrtno ostanke je ledenik vrnil šele leta 1956. ●



Kako smo gradili kočo na Črni prsti

Planinstvo v Baški grapi do leta 1945

✍️ Olga Zgaga 📁 Arhiv PD Podbrdo

Gora nad Baško grapo že na prelomu devetnajstega stoletja niso obiskovali le pastirji in dolinski kmetje zaradi paše ali košnje, ampak so že takrat vabile še dokaj redke planince s prvimi planinskimi postojankami. Obisk Baške grape in okolice se je skokovito povečal po izgradnji bohinjske proge leta 1906. Doslej neznani svet so želeli obiskati in spoznati številni turisti, ki so se z vlaki pripeljali iz Trsta ali iz avstrijske smeri. Žal sta potovalno živahnost zatrla prva vojna in novo začrtana meja med Jugoslavijo in Italijo. Gibanje ob razmejitveni črti, ki je tekla prav po vrhovih, je bilo dovoljeno le s specialnimi obmejnimi kartami za potovanje v obmejnem pasu ali za prekoračitev meje. Tako so planincem ostale nedostopne tudi med obema vojnama zgrajene postojanke na jugoslovanski strani.

Konec druge svetovne vojne je tudi Baško grapo odrešil petindvajsetletnega italijanskega jarma. Okoliški vrhovi so spet vabili s svojimi slikovitimi in razsežnimi razgledi kot nekdaj. Toda koč, ki so jih s takim zanosom zgradili zagnani planinci pred vojno,

ni bilo več. Orožnova in Malnarjeva koča, Skalaški dom na Voglu in Krekova koča na Ratitovcu so bile požgane, koča na Poreznu pa razdejana. Ljubitelji planin pa ob spoznanju, da je treba spet začeti vse znova, niso izgubljali časa. Že v prvih povojnih letih so v zasilne planinske postojanke začeli preurejati vojašnice in karavle. Tako je leta 1948 zaživela koča na planini Razor, naslednje leto koča na Poreznu, leta 1956 zavetišče na Črni prsti in čez dve leti dom dr. Janeza Mencingerja na Ravnah nad Bohinjem. Leta 1954 je bila postavljena nova koča na Ratitovcu. Turistično društvo Železniki je leta 1958 razmišljalo o usposobitvi bivše italijanske vojašnice na Možicu ali na Slatniku za turistični objekt.

PD MOST NA SOČI IN PRVO ZAVETIŠČE NA ČRNI PRSTI

Na Črni prsti je prvo zasilno planinsko zavetišče usposobilo mlado, leta 1952 ustanovljeno Planinsko društvo Most na Soči. Leta 1953 je začelo preurejati nekdanjo nedokončano italijansko obmejno stražnico, ki so jo med obema vojnama zgradile



Italijanska stražnica
na Črni prsti leta 1949



Ena prvih
razglednic Črne prsti

inženirske enote italijanske vojske na mestu, ki ga je za namen izgradnje planinske koče leta 1914 kupilo Planinsko društvo Trst. Iz njene notranjosti je vodil vhod v bunker, od koder so imeli stražarji čudovit pregled na vse štiri strani. Z garaškim delom je PD Most na Soči nekoliko preuredilo notranjost in stavbo izoliralo. Obnovo je v celoti financirala Planinska zveza Slovenije. Sredstva je primaknilo tudi Združenje za turizem in gostinstvo, tovarna cementa Anhovo pa je podarila 10 ton cementa, 85 metrov eternitnih plošč in 20 metrov cevi. Opremo so nabavili s pomočjo kredita, ki ga je pomagala pridobiti PZS. Postojanko, ki je imela status zavetišča, so ponosno odprli že 27. avgusta 1954. Imela je kuhinjo in obednico, v kateri so bili nameščeni tudi pogradi z desetimi skupnimi ležišči. S tem pa adaptacija objekta še zdaleč ni bila zaključena. Največji problem je predstavljala vlaga, saj je bila zgradba iz kamna in betona. Poleg tega je imela tudi zelo neugodno lego, saj se na tem mestu pogosto zadržuje gosta megla. Leta 1955 jo je PZS spet uvrstila na prioriteto listo adaptacij, financiranih iz njenega investicijskega sklada. Zaradi finančnih in organizacijskih težav v društvu, ki jih je na svojih sejah obravnavala celo PZS, vedno neudobnejših bivanjskih pogojev v zavetišču niso bili sposobni izboljšati. Vse skupaj je poslabšala še precejšnja oddaljenost od Mosta na Soči, kar je dodatno oteževalo oskrbovanje. Stavbe niso dokončali, leta 1958 že ni več služila svojemu namenu. Tega leta je tudi PD Most na Soči prenehalo delovati.

SKLAD ZA VZDRŽEVANJE VISOKOGORSKIH POSTOJANK PRI PZS

Aprila 1958 je PD Gorje na seji gospodarske komisije PZS predlagalo ustanovitev posebnega sklada za vzdrževanje visokogorskih planinskih postojank. Po sklepu 5. redne seje skupščine PZS 18. 5. 1958 na Ravnah na Koroškem je bil sklad res ustanovljen. Imenovana je bila tudi posebna komisija za izdelavo Pravilnika o uporabi sredstev iz tega sklada, ki je bil sprejet leta 1959. Vsako planinsko društvo je bilo dolžno v sklad prispevati 2 % od bruto prometa postojanke. Kljub temu da so se pojavile težnje po znižanju prispevka na 1 %, je obveljal prvi predlog. Pravilnik ni določal, katere postojanke imajo status visokogorske postojanke, čeprav jih je skupščina takole definirala: »To so tiste planinske postojanke, ki so zaradi nadmorske višine, vremenskih razmer, težje dostopnosti in krajšega časa oskrbovanja nesposobne za samostojno rentabilno gospodarsko poslovanje in vzdrževanje, so pa velikega pomena za celotno planinstvo.« Sklenili so, da bo sredstva razdeljeval upravni odbor PZS, pri čemer bo upošteval poročila, ki jih bo izdelal gradbeni odbor na osnovi pregleda postojank. Menili so, da bodo le tako sredstva racionalno porabljena, postojanke pa obnovljene v skladu z gradbenimi normativi. Gospodarska komisija je za pomoč v gradbenih zadevah svoje vrste okrepila še z dvema strokovnjakoma. Pregledala je večino planinskih postojank, ki so jih društva – upravitelji predlagala za preureditev, dozidavo ali nadzidavo.



Člani PD Podbrdo
gredo na prvi
ogled koče.

ZAPUŠČENO ZAVETIŠČE NA ČRNI PRSTI PREVZAME PD PODBRDO

Leta 1958 si je gospodarska komisija ogledala tudi zavetišče na Črni prsti in ugotovila nemogoče stanje. Pri PZS so se zavedali, da je postojanka na tem mestu izrednega pomena, saj je mimo tekla slovenska planinska transverzala. Najbližja visokogorska koča v smeri proti zahodu je bila 7 ur hoda oddaljena koča na planini Razor, v smeri transverzale pa skromno zavetišče na Petrovem Brdu in pet ur oddaljena koča na Poreznu. Znano je bilo, da je Črna prst že od nekdaj privabljala obiskovalce zaradi prostranih razgledov in raznolikega planinskega cvetja. Imenovali so jo »vrt Evrope«, Italijani pa so ji dali ime »kraljica botanike«. Potrebo po sodobni planinski koči je narekovalo tudi naglo razvijajoče se planinstvo v povojni Sloveniji. Število članstva PZS se je od leta 1950 do konca desetletja skoraj podvojilo, prav tako število obiskovalcev gorskega sveta.

Gospodarska komisija je imela težko nalogo. Morala se je odločiti, ali naj razpadajoče zavetišče porušijo ali bi se ga splačalo adaptirati. Odločila se je za slednje. K sodelovanju je pritegnila mlado, komaj leta 1957 ustanovljeno PD Podbrdo, ki je že upravljalo planinsko zavetišče na Petrovem Brdu. Predsednik Ivan Anderle - Rejček je ponudbo predstavil upravnemu odboru. Predlog je spodbudil burno razpravo, saj so vsi vedeli, v kako slabem stanju je zgradba. Toda Anderle ni odnehal. Kmalu je imel na svoji strani nekaj najaktivnejših članov

društva. Končno je padla odločitev, da društvo prevzame objekt na Črni prsti v upravljanje in obnovo. Predvidevali so, da bo koča kakor večina visokogorskih postojank poslovala z izgubo. Zato so celo razmišljali, da bi tudi na Petrovem Brdu postavili novo, sodobno planinsko postojanko, s pomočjo katere bi pokrivali nerentabilnost koče na Črni prsti.

Predaja je bila izvršena 4. oktobra 1959. PZS je društvu obljubila finančno pomoč, društvo pa se je zavezalo, da bo gospodarno izvedlo potrebna obnovenjena dela.

ZAVAROVANJE OBJEKTA PRED ZIMO

Člani društva so se pod vodstvom predsednika Anderleta z največjo vnemo lotili dela. Črna prst je bila vsem pri srcu. Kot so zapisali, je bila to zanje »najbližja in najlepša slovenska gora, tako po bogati planinski flori kot po krasnem razgledu.«

PZS je društvu že jeseni 1959 namenila dotacijo iz sklada za pomoč visokogorskim postojankam z namenom zavarovanja objekta pred nadaljnjim propadanjem zaradi škodljivih vremenskih vplivov bližajoče se zime.

Dan, ko so se odpravili na prvi ogled objekta, je bil umit od jesenskih sončnih žarkov. To je bil obenem tudi prvi vzpon članov mladega društva na Črno prst. Kakih petnajst udeležencev je že tega dne neslo s seboj material, za katerega so menili, da ga bodo potrebovali pri zavarovanju objekta pred zimo: deske, lopate, krampe, žeblje ... Nahrbtnikov

takrat ni imel skoraj nihče, nadomestili so jih koši. Ivan Anderle je izdelal posebna nosila z lesenim zabojem, ki so služila za prenos hrane in pijače. Na goro sta jih nesla najmlajša udeleženca vzpona.

Objekt je res kazal zelo klavno podobo. Vsak delček je klical po obnovi. Poznalo se je, da je bil že dve leti zaprt. Neugodnim vremenskim vplivom, ki so na višini 1800 metrov povsem običajni, ne-kvalitetni gradbeni in izolacijski material ni mogel kljubovati. Betonska strešna plošča je bila na več mestih počena, tako da je zamakalo v prostore. Zidovi med okni so se rušili, ker niso imeli preklada. Polkna je veter odtrgal. Prostor med zadnjo steno in hribom je bil zasut. Tako se je vlaga v prostoru še povečevala, saj zrak okrog stavbe ni mogel prosto krožiti. Poleg tega je bil v času, ko je bil zaprt, še oropan.

Klavrni pogled na objekt in lep jesenski dan sta izlet preobrnila v delovno akcijo. Gabrijel Krapež se je lotil odstranjevanja bunkerja, ki je napol podrt približno na sredini za objektom zapiral prehod okrog njega. Beton, ki je vezal kamenje, iz katerega je bil grajen, je bil ponekod izredno trd, tako da ga je lahko uničil le z veliko truda in z močnimi udarci. Povabil je pionirja Petra Čuferja in Borisa Valentinčiča, naj pomagata odstranjevati kose materiala. Pridno sta jih prenašala najprej na

betonsko streho, nato pa ga še zmetala z nje. Tako sta vsak kos premetala dvakrat. Bunker je bil že tistega dne dokončno porušen, prostor pa v rekordno kratkem času očiščen. Pionirja sta za prizadevnost na občnem zboru prejela posebno priznanje.

Tudi sicer je jeseni 1959 vreme dopuščalo društvu, da je pravočasno zaključilo zavarovanje objekta pred zimo. Z deskami so zaprli okna in vrata, da vanj ni nanašalo snega, kar bi spomladi zavleklo pričetek del. Za silo so ga zavarovali tudi pred zamakanjem. Ob zaključku del leta 1959 so našli 328 prostovoljnih delovnih ur.

V društvu so se odločili, da bo obnova potekala v dveh fazah. V prvi so sklenili obnoviti in opremiti obstoječo zgradbo in jo izolirati proti vlagi. Druga faza je predvidevala nadgradnjo za eno nadstropje.

4. novembra 1959 so imenovali gradbeni odbor, ki so ga sestavljali: Ivan Anderle – predsednik, Peter Dakskobler – namestnik predsednika, Janko Valentinčič – tajnik, Milan Štendler in Milan Dakskobler – zadolžena za organizacijo nabave in prenosa materiala na Črno prst. Že leta 1959 je imel odbor dve seji. Preko zime je skupaj z upravnim odborom do potankosti proučil potek obnove, izvedel vsa pripravljala dela in izbral dobavitelje gradbenega materiala.



Objekt so zavarovali pred zimo.

PRVA FAZA OBNOVE OBJEKTA

Za leto 1960 je PZS obljubila uvrstitev adaptacije objekta na prioritetni seznam građenj PZS iz sklada za pomoč visokogorskim postojankam. Pri pridobitvi teh sredstev je društvu veliko pomagal načelnik sklada Mirko Fetih. Obljubo so potrdili na plenumu glavnega odbora PZS 24. januarja 1960 v Ljubljani, kjer je bila uvrščena kar na prvo mesto.

Spomladi 1960 so pri mizarskem obratu Kmetijske zadruge Sorica že naročili vrata in polkna. Preostali les so nabavili v obratu LIP Bled v Bohinjski Bistrici, sedem ton cementa v Salonitu Anhovo in dve toni apna v Solkanski industriji apna. V času občnega zbora društva aprila 1960 so se že dogovarjali z dobavitelji za nabavo žimnic in druge opreme.

Takoj ko je sneg toliko skopnel, da so lahko odprli pot na vrh Črne prsti, so že začeli delati, čeprav je mraz še krepko pritiskal. Ves material je bilo treba znesti iz Podbrda na 1884 metrov visoko goro, do koder je tri ure planinske hoje. Na vrhu so le mleli pesek. Za ta namen so po delih spravili na goro drobilec kamenja, ki so ga lomili na mestu današnje kotanje pod kočo. Večina tovora je bila sicer prenesena s konji. Za to so najeli dva fanta iz Srednje vasi v Bohinju, ki sta ga prenašala s štirimi konji naenkrat. Kljub temu ga je veliko žulilo ramena planincev in domačinov. Zagnanosti med njimi ni nikoli zmanjkalo. Nikomur ni bilo

nič pretežko. Med šolskimi počitnicami so se še posebej izkazali pionirji. Dan za dnem so s koši prenašali hrano pa tudi drug material in se na vrhu veselili v potu prisluženega zaslужka.

OBNOVA JE TEKLA PO NAČRTIH

Čeprav jih je pri obnovi celo poletje oviralo izredno slabo vreme, z okvaro na motorju pa jim je ponagajal še drobilec peska, si je društvo z vsemi močmi prizadevalo, da je delo teklo v načrtanih rokih. Za najzahtevnejša dela je najelo zidarske mojstre, trikrat več zidarskih ur pa so opravili člani društva za minimalno plačilo.

V prvi polovici leta 1960 so v celoti obnovili prednji zid, prizidali drvarnico, prostor za stavbo so obzidali in ulili ploščo. Posebej pozorno so obnavljali streho, da bi se izognili zamakanju. Naredili so poševno armirano betonsko ploščo z vloženimi opečnimi votlaki, jo prelili s katranom, prekrili z lepenko in posuli s peskom. Zamenjali so zunanja vrata in polkna, preostala okna in vrata pa popravili in prebarvali. Notranjost objekta so na novo ometali in prebelili. Uredili so kanalizacijo in razširili prostor pred stavbo. Tudi opremo in inventar so v celoti kupili nova.

Kljub prenovitvenim delom stavba ni imela niti statusa zavetišča, ker ni imela ločenih prostorov za prenočevanje. Njen tloris je bil 16,40 m krat 6,48 m. Premogla je namreč le kuhinjo (3,20 m krat 3,00 m)



Priprave za
obnovo koče



Prva obnova kočē

in obednico (5,50 m krat 5,00 m). V kotu slednje je bil nameščen enonadstropni pograd, na katerem so bila skupna ležišča za največ šestnajst oseb. Imela je še sobo za oskrbnika (3,20 m krat 3,00 m), dve shrambi in dve stranišči. Vodo so z ročno črpalko črpali iz vodnjaka, ki so ga že Italijani usposobili v kuhinji.

Za obnovo so porabili približno 50 m³ peska, ki so ga nadrobili na Črni prsti, in okrog 16.000 kg materiala, ki so ga prinesli iz Podbrda. Skupni stroški so znašali 2.040.709 dinarjev. Znesek je vključeval material, nabavljeno opremo, prehrano delavcev, delo zidarjev, delo in prenose materiala članov društva, prenos s konji in delo kuharice. Od tega je 162.194 dinarjev prispevalo društvo. Obnovi je namenilo celotni čisti dohodek zavetišča v letu 1960. Kljub gradbenim delom je bilo namreč odprto za obiskovalce od 10. junija do 10. septembra. Prva oskrbnica je bila Marica Anderle. V vpisno knjigo se je vpisalo 1107 planincev, 85 jih je v tem času tudi prenočilo.

Za obnovo postojanke je neprecenljiva sredstva prispevala tudi Tovarna volnenih izdelkov »Bača« Podbrdo. Posebej je bil obnovi naklonjen njen direktor Miro Juh.

Ocenili so tudi vrednost udarniškega dela, ki je znašalo 188.400 dinarjev. Člani so opravili 1698 prostovoljnih delovnih ur, mladina 247 in pionirji 82. Skoraj ni bilo domačina, ki ne bi vsaj z nekaj

udarniški urami pripomogel k obnovi. Tako so s skupnimi moči opravili za tiste čase drzno dejanje, ki je odražalo iskreno ljubezen in zvestobo do domačih gora.

Neocenjeno je ostalo blagajniško in organizacijsko delo, saj teh ur ni štel nihče. Levji delež slednjih je z zagnanim delom, trdimi pogajanji in neupogljivo voljo opravil predsednik Ivan Anderle. Največja vrednota njegovih prizadevanj pa je bila v povezovanju in združevanju domačinov ter dvigu njihove naklonjenosti planinstvu, v spodbujanju mladih k prostovoljnim aktivnostim in usmerjanju vseh k skupnemu cilju. V obnovo je ogromno časa in naporov vložil tudi tajnik gradbenega odbora Janko Valentinčič. Obema se je PZS zahvalila s pisnima pohvalama.

Zaključek prve faze obnove postojanke na Črni prsti so s priložnostnim programom proslavili 4. septembra 1960. Ob tej priliki je prišlo na goro veliko planincev in predstavnikov PZS. V glavih vodstva društva pa so nemirne misli že dograjevale idejne načrte o nadgradnji in posodobitvi kočē, saj so se zavedali, da je zmogljivost premajhna.

Predsednik društva Ivan Anderle je poročilo o obnovi zaključil z besedami: »Vrednost našega dela pa ni le v tem, da smo kočē spet usposobili za obratovanje. Medtem ko smo mi kočē gradili, je tudi kočē nas gradila. V skupnem delu za isti cilj sta se razvijala tovarištvo in planinska zavest v naših članih.«



Pohod na Triglav

Spomin na kalvarijo iz leta 1951

 Santo Pečenko

Večerni pogled na Triglav FOTO: DAN BRIŠKI

Moj prosti čas je bil v tistem obdobju omejen na čas poletnega mesečnega dopusta. Vse bolj popularna je postajala hoja v hribe, še posebej v visokogorje. Za mojo idejo o večdnevni turi na Triglav se je, poleg Nene, navdušila tudi njena starejša sestra Vera. Starši so jo imeli za resnejšo in bolj študijozno od mlajše vihrave sestre in tako glede tega ni bilo težav.

Predlagal sem pot, ki sem jo poznal in sem jo prehodil komaj leto dni prej s prijateljema Bojanom Pavletičem in Brankom Korošcem. Stekle so priprave. Dekleti sta napolnili nahrbtnika, ki bi bila še za kobilico Martina Krpana težka. Dopovedoval sem jima, da se na tako dolgi hoji in strmih vzponih vsak dekagram teže spremeni v kilograme. Žalostno sta gledali, ko sem izločal vse, kar ni bilo nujno potrebno, predvsem hrano. Bilo je vsega nekajkrat preveč, kot smo za nekaj dni potrebovali.

Natančno smo se dogovorili o času odhoda: naslednjega dne s prvim popoldanskim vlakom do Jesenic in naprej. Moja začetna postaja je bila Ljubljana, Nena in njena sestra pa naj bi na isti vlak vstopili v Kranju. Na vlak bi morali v vsakem primeru, tudi če bi se morda zaradi številnih potnikov zgrešili. Bi se pač našli pozneje. Dogovor je bil fiksen in ga skorajda ni bilo moč spreminjati.

V ČASU PO VOJNI, KO ŠE NI BILO MOBITELOV

Že prej sem o pohodu na Triglav pripovedoval znancu Karlu Karu. Takoj je bil pripravljen, da se nam pridruži. Bil je izkušen in meni je bilo prav. Zavedal sem se odgovornosti, če bi sam vodil dve dekleti v visokogorje. Vera naj bi po pripovedovanju imela nekaj malega izkušenj, Nena pa nič. Pot, po kateri smo nameravali, je bila nekaj let po osvoboditvi le za silo vzdrževana in ponekod komaj prehodna. Še danes, strokovno zavarovana in opremljena, ni čisto brez nevarnosti.

Več dni vnaprej nisem mogel določiti točnega dneva odhoda. S Karlom je veljal dogovor, da se pripravi in čaka na moj telefonski klic. Takrat še skoraj ni bilo zasebnih telefonov. Zvečer dan pred odhodom sem odšel na pošto in naročil telefonski pogovor. S Karlom naj bi se o vsem dogovorila zjutraj. Imel bi dovolj časa, da bi iz Domžal prišel v Ljubljano, potem bi skupaj nadaljevala proti Kranju.

Načrt se je izjalovil. Namesto naročenega telefonskega pogovora mi je poštna uradnica zjutraj sporočila, da poziva na razgovor niso vročili. Čakali so na moje zagotovilo, da sem pripravljen posebej plačati stroške prenosa obvestila. Za telefonski

pogovor je bilo prepozno. Privoščil sem si nekaj pikrih besed in to je bilo vse. Z dekleti v Kranju tudi nisem mogel vzpostaviti telefonske zveze in moral sem na vlak, sam.

Na kranjski železniški postaji ni bilo pretirano veliko potnikov. Odprl sem okno. Opazil sem dekleti v planinski opravi z nahrbtnikoma in jima pomahal. Opazili sta me, veseli, da je bilo konec negotovosti, ki se običajno plazi v glavah ob možnosti, da se je morda kaj zapletlo.

Poleg dveh pohodnic, ki sem ju pričakoval, se je z nahrbtnikom tu znašla še ena. Nisem je poznal. Helena, njuna sosedka, se je predstavila. Slišala je, da gremo na Triglav, in se je kar sama pridružila. Nikomur ni bilo prav po volji, še najmanj meni. Sedaj sem imel na skrbi kar tri. Z Neno sem računal. Zanj sem prevzel skrb in odgovornost. Njena sestra Vera je nekako spadala zraven in je imela vsaj nekaj izkušenj. Tretja, Helena, nič od tega, čista nadloga z neverificirano samozavestjo. Bilo je prepozno, da bi se je otesel. Vklopil sem svoj optimizem in dano dejstvo sprejel.

Izstopili smo v Kranjski Gori, takrat je do tja še vozil vlak, in pot pod noge. Kratek postanek v

Mihovem domu, čaj. Potem naprej, po ovinkih, ki jih ni in ni hotelo biti konec. Niti en sam avtomobil ni peljal mimo nas, tako nismo imeli tistega slabega občutka, zakaj bi hodili, če bi se lahko peljali. Pot do koč na Vršiču se je vlekla dlje, kakor je pisalo v planinski karti. Dan se je nagnil v noč. Ležišča v koči so bila zasedena. Prostor smo si našli na klopeh; meni dovolj udobno ležišče, dekletom verjetno malo manj. Meni se niso pritoževale.

Na hlačah pumparicah, takrat so bile razpoznavni znak vsakega planinca, se mi je na zadnjem žepu utrgal gumb. Nena se je ponudila, da mi ga prišije. Hlače seveda nisem slekel, šivala je kar na moji 'riti'. V koči niso tratili svetlobe, morda ji je bilo nekoliko nerodno, bala se je, da me s šivanko ne zbode ali pa, da mi poleg gumba k hlačam ne prišije še spodnjic. Ko sem hotel žep zapeti, ni šlo. Gumb mi je prišla kar poleg gumbnice, ne da bi vedela, zakaj. Odrezala ga je in znova prišla, tokrat na pravo mesto. Mene je to zabavalo, tudi ona se je smejala, a bolj kislo. Tudi v poznejših letih, če sem jo zaradi tistega gumba dražil, ji ni bilo prav po volji.

Koča na Doliču, preden jo je podrl plaz pozimi 2009 FOTO: TOMAŽ MAROLT



ZLOVEŠČI TEMNI OBLAKI NAD TRIGLAVSKIM POGORJEM

Zjutraj zarana, ob šesti uri, smo krenili v dolino, do izvira Soče. Nismo imeli dovolj časa, da bi iskali pravi izvir natančno tam, kjer je voda prihajala na površje, a gotovo nismo bili daleč stran. Na skali ob strugi sem našel moška sončna očala. Odlična, takih pri nas takrat ni bilo moč dobiti, zagotovo jih je izgubil kakšen tujec. Še Bond bi jih bil vesel.

Pot skozi Trento se je vlekla. Krajši postanek smo imeli le ob ogradi, ki je obkrožala in varovala arboretum. Po mojem prepričanju si zaradi svoje majhnosti in zapušenosti tega imena niti ni zaslužil. Počivali smo šele na planjavi pod strmino, ki je segala visoko pod nebo. Še isti dan jo je bilo treba premagati, da bi prišli do Tržaške koče na Doliču. Dekleta so plašno pogledovala v skoraj navpično in na videz nepreahodno ostenje, kjer steze, Komarča imenovane, skoraj ni bilo opaziti. Bolj bi jim bila pri srcu položnejša, zato pa nekajkrat daljša, vijugasta 'mulatjera'.

Utrujenost po več kakor sedemurni neprekinjeni hoji in po popoldanskem suhem obroku je začela podaljševati počitek. Bili smo že v časovni zamudi in dekleta sem komaj spravil pokonci. Pogled v nebo ni kazal nič dobrega. Temni oblaki so se podili nekje nad Doličem in triglavskim pogorjem. Bil sem v dilemi, ali naj gremo naprej, kakor je bilo načrtovano, ali pa naj se vrnemo nekaj kilometrov nazaj do hotela Zlatorog, kjer bi lahko prenočevali. Vedel sem, da po Komarči in do Tržaške koče kljub slabšemu vremenu ne bi smelo biti težav. Prišli bi še do noči in tam prespali. Vrniti se bi bila čista izguba časa.

Vstopili smo na stezo, speljano v strmo skalnato pobočje, ki je bila od daleč videti kot stena. Največkrat ni dovoljevala pokončne hoje. Vero sem poslal naprej, sam pa sem kot zadnji opozarjal na previdnost pri gibanju in navidezno lahkem plezanju. Vztrajal sem na usklajenosti stopinj z oprijemi rok, tako da je bila vsaj ena roka vedno v prijemu skale. Da lahka plezalna pot le ni bila tako nedolžna, je pričalo kar nekaj plošč v opomin in spomin smrtno ponesrečenih planincev.

Kakšnih sto metrov smo bili visoko, ko smo opazili trojico, ki je krenila po močno serpentinasti mulatjeri. Zgradili so jo Italijani, da so po njej z mulami oskrbovali nekdanjo obmejno vojašnico na Doliču, odtod tudi ime. Videli so nas in zaključili, da obstaja tudi nam znana krajša pot. S klicanjem smo se zmenili, da jih počakamo.

Pridružila se nam je podobna skupinica, kakršna je bila naša: moški in dve ženski, ena brez

planinskih izkušenj. Dva moška in pet žensk je stavljalo našo novo pohodno skupino. Precej zaskrbljujoče, bi rekel, a se mi je vseeno zdelo boljše kakor prej. Prerazporedili smo se, da sem prevzel vodenje na čelu skupine, za mano Nena in za njo Vera, Tončka, Helena, Ksenija, ženske pomešane glede na izkušnje, in kot zadnji Jože. Kolona se je proti vrhu premikala počasneje, kakor sem bil predvideval, a je nisem priganjal. Pomembnejša mi je bila varnost in do Tržaške koče na Doliču sem imel v rezervi še nekaj ur časa. Razen moških opozoril na nevarnejših mestih, kako in kam stopiti, je bila ženska govorica omejena na vprašanja, ali je še daleč. Kaj drugega kot mojih ohrabrujočih odgovorov niso mogle pričakovati in vendar se je to ponavljalo kar naprej.

TRŽAŠKE KOČE NI VEČ, POZIMI JO JE PODRL PLAZ!

Skoraj pred izstopom iz strme Komarče na položnejšo pot na Doliču smo srečali dva planinca. Vračala sta se v dolino. Pozdrav, običajen v planinah, potem pa bolj iz navade, da nekaj rečem, sem ju vprašal:

»Koliko je še do Tržaške koče na Doliču?«

»Kakšne koče,« sta mi v en glas odvrnila.

»Tržaške koče, tu zgoraj vendar,« sem se čudil njuni nevednosti.

»Če misliš tisto zgoraj, Tržaške koče ni več, pozimi jo je podrl plaz.«

Naprej ni bilo več kaj spraševati. Hiteli smo vsak svojo pot. Nisem mogel verjeti. Kmalu za tem nas je v to prepričal velik kup desk, pomešanih z ruševinami. Nepričakovano smo se znašli v silno nevarni situaciji. Prav nad našimi glavami so se podili vse gostejši in temnejši oblaki in slišati je bilo grmenje. To ni obetalo nič dobrega. Do noči sem imel na voljo le še časovno okrnjeno železno rezervo. Najprej sem pomislil, da bi si v ruševinah uredili zasilen bivač. Sam, za sebe, bi to verjetno storil, a tu so bile neizkušene ženske, ki bi jih lahko v dolgi noči zajela panika. Nisem vedel, kaj vse lahko prinese nevihtna noč, in tudi primerne opreme za prenočevanje zunaj nismo imeli. Lahko bi prišlo do podhladitve, naprej nisem hotel razmišljati.

Strah pred ogromno odgovornostjo sem globoko v sebi preprosto zatrl. Začel sem delovati podobno kakor v kriznih vojnih časih, tega sem bil vajen.

»Gremo do Planike; če pohitimo, ni daleč,« sem rekel vzpodbudno. Če bi jim razkril, da nas čaka še uro in pol hoje, bi bilo za izmučene ženske preveč. Gorska prečna steza je bila razmeroma položna, ponekod nezavarovana in nevarna. Na

nekaj mestih je potekala čez previsne stene, ki jih je bilo treba prečkati po klinih. Ni bilo druge izbire. Pot do Planike nam je bila edini izhod iz krize, ki nas je nepripravljene doletela. V skupini se še niso zavedale nevarnosti, le Jožeta sem opozoril, da se vrsta ne sme razvleči ali pretrgati. Za vsako ceno moramo ostati skupaj.

Moja časovna zlata rezerva je bila prav tolikšna, kolikor smo potrebovali do Planike. Imel sem le slabo žepno svetilko in bal sem se, da nas zajame noč. Da bi pridobili na času, smo po ravnem tekli, če le pot ni bila nevarna. Nahrbtniki so opletali in skakali gor in dol kakor neuki jezdec na splašenih konjih. Bili smo na območju oblakov, ki so se kot meglene gmote podili naokrog in nas obsipali z rosnimi kapljicami. Platnene jakne, ki so jih imele moje sopotnice, so jih zaradi slabe in še neuveljavljene impregnacije le za silo varovale pred močjo. Sam nisem imel niti take, nosil sem le gornji del trenirke. Če sem že moral biti moker, je bilo vseeno biti moker v trenirki ali brez nje, in sem jo slekel. Stlačil sem jo v kolikor toliko nepremočljiv nahrbtnik in si s tem zagotovil, da sem po prihodu v kočo lahko kaj suhega oblekel.

OBNEMOGLI V NEURJU

V takem, komaj vzdržnem in neprijaznem okolju smo prečkali najbolj nevarne prehode po zakovičenih klinih, brez uporabnih varovalnih jeklenih vrvi, ki so bile večinoma potrpane ali izruvane.

»Vsaka naj gleda le v steno in naprej, nikakor ne pod sebe,« sem jim zabičal.

Bal sem se, da bi katera popustila zaradi omotice ali strahu. Vsak posebej, korak po korak, smo prečkali navpične stene. Ocenil sem, da smo že mimo najnevarnejšega dela poti, ko je kolona začela pešati. Utrujenost je bila prevelika. Za počitek ni bilo časa in vedel sem, da bi jih težko spet dvignil na noge.

»Je še daleč?« so se vse pogosteje pojavljala vprašanja.

»Še petnajst minut,« sem odgovarjal vedno enako.

Vrsta se je začela po sredini trgati. Jože se je zadaj držal dobro, a njegov vpliv je segal le do prve pred njim. Vmes, zdaj ena, zdaj druga, so zaostajale. Hrabril sem jih, a je zaleglo za malo časa, kakor da jim je iz glave izpuhtelo.

Okoli nas se je razbesnela nevihta. Treskalo je zgoraj in spodaj, strele so švigale mimo nas v globeli. Kamenje je padalo, kakor bi ga sejal naokoli. Veter je divje žvižgal ob skalnih robovih. Za nameček so se od časa do časa usule debele dežne kaplje. Naša

pot je bila ponekod nekoliko v zatišju, na izpostavljenih mestih, v skalnih prepadnih usekih pa hudo nevarna. Nenadni sunki vetra so bili tako hudi, da bi lahko koga odneslo v globel. Vztrajal sem na tem, da smo vsa ta kritična mesta preplazili po kolenih in trebuhu. Moje nagovarjanje in glasno prepričevanje ni več zaleglo. Pri nekaterih sem opazil nekakšno odsotnost, zmedenost, koraki so jim bili mlahavi, bal sem se nepredvidljivih reakcij.

»Glej, vidim kočo,« mi je nekajkrat rekla Nena, prva za mano, nekatere pa so ji pritrdile. Puščal sem jih v dobri veri, da sem jih le spravil naprej za tistih sto metrov.

Potem jih nekaj ni hotelo naprej, sedle so in hotele obsedeti. Vsako prigovarjanje je bilo kakor bob ob steno.

»Moramo naprej. Če obstanemo, je po nas,« sem se preveč dobro zavedal našega položaja. Odgovoren sem bil za njihova življenja, še posebej za Neno in njeno sestro Vero.

»Pusti nas, reši se, če se moreš,« mi je govorila Nena. Kolono je zajela brezvoljnost, vdanost v usodo, kar je bilo v našem primeru bolje od panike. Tako stanje sem moral nujno prekiniti in njihove misli podrediti svoji volji. Začel sem neusmiljeno ukazovati:

»Naprej! Dvigni se! Dajmo! Zmoreš!« in tako naprej. Dvigoval sem jih na silo, na zmedene obraze je padlo tudi nekaj ne prehudih klofut, potrebnih za streznitev. V gorskem viharju sem kolono uspel spraviti pokonci in naprej. Da ne bi začele ženske spet razmišljati po svoje, sem na njih kar naprej kričal, jih vzpodbujal in jim pretil, vse hkrati.

»Dajmo, dajmo, ne ustavljaj se, ne razdvajaj se, še malo,« nisem dovoljeval zaostankov. Tudi sam sem izgubil občutek za čas, nisem točno vedel, koliko hoje je še do kočje.

Neni sem vzel nahrbtnik in ji določil, da je hodila pred mano; tako sem jo imel stalno na očeh. Opazil sem, da raje hodi prva kakor druga; nisem se zmotil. Še danes je tako. Vlekli smo se korak po korak. Pot je postala varnejša, brez tistih globeli pod nogami. Tudi veter je od časa do časa popustil in si nabiral novih moči. Mrak pod debelimi visečimi oblaki tik nad nami se je začel prevešati v noč. Stezi čez melišče smo komaj sledili. Pogledal sem po njej navzgor in opazil razsvetljena okna kočje. To ni bila fatamorgana.

POMOČ S PLANIKE

Veter z dežjem je ponovno divje v valovih tulil čez čistino. Nisem dovolil, da bi v zadnjem trenutku

prišlo do nesreče. Ženske so bile izčrpane do popolne onemoglosti. Iz sebe so iztisnile vso energijo, do konca, tudi rezervno.

»Lezite na tla, naj se nihče ne gane, takoj pripeljem pomoč,« sem jim odrešujoče ukazal in tega mi ni bilo treba ponavljati.

Pohitel sem kar naravnost navzgor in planil v kočo. Ni jih bilo veliko videti v njej in še ti so me začudeno pogledali. Ob taki uri in takem vremenu?

»Pomoč potrebujem,« sem zaklical in odvrnil oba nahrbtnika.

»Kje,« se je odzval eden bolj sloke postave. Bil je gorski reševalec.

»Tu spodaj,« sem mu odvrnil in že sva oba stekla naravnost navzdol po melišču. Pograbil sem Neno, toliko, da je vstala.

»Primi me okoli vratu.« To je rada storila, tak sem imel občutek. Do kočice sem jo nesel 'štuporamo', ni se mi zdela težka. Pred vrati kočice me je spustila, saj ni hotela, da jo nesem noter, v kočico, le podpirati sem jo smel.

Vrnil sem se na melišče, po Vero, ki si je že nekoliko opomogla. Vzel sem njen nahrbtnik in ji pomagal navzgor. Ne bi je mogel nositi, saj je bila po postavi težja od sestre.

Gorski reševalec je bil hitrejši od mene. V tem istem času je dve dekleti prenesel, zadnji pa pomagal skupaj z Jožetom, ki pomoči ni potreboval.

Naša pohodna skupina je bila pod streho, na varnem. Oblekel sem suho trenirko. Bil sem v odličnem stanju, utrujenosti skoraj nisem čutil. Prijazna oskrbnica je vedela, kaj potrebujemo. Ne da bi kaj naročali, nam je v velikih lončkih prinašala sladek čaj z limono. Verjetno je imela že pripravljenega, na zalogo. Nikoli boljšega.

Nenadoma sem se začel tresti po vsem telesu. Prijel sem kovinski lonček s čajem, ga približal ustom, piti pa nisem mogel, saj se je roka preveč tresla. Poskusil sem z obema in tudi ni šlo. Uspel sem šele po približno desetih minutah, ko sem se za silo umiril. To se je zgodilo, ko je z mene padlo breme velike odgovornosti; ne prej in ne pozneje se mi ni zgodilo kaj takega. Ležišča v koči so bila zasedena. Na skupno ležišče bi morali v sosednjo 'depandanso' dvajset metrov vstran. Skrbnica je opazila razočarane poglede. Dodelila nam je manjšo stransko sobo. V dežju je iz soseščine kar sama vanjo znosila žimnice in nam na tleh uredila skupno ležišče. Res požrtvovalna je bila tista oskrbnica doma na Planiki.

Izčrpane telesne moči smo morali čim prej obnoviti, s hrano, seveda. Moji glavni spremljevalki

Nena in Vera sta si dobro zapomnili in še praktično preizkusili rek o spreminjanju dekagramov v kilograme. Z veliko naglico sta hiteli iz svojih nahrbtnikov vleči vso hrano, da bi se je znebili. Drugi niso bili tako prizadevni, še najmanj Helena.

SESTOP MIMO TRIGLAVSKIH JEZER

Za hitro pridobitev novih moči sem imel poseben recept. Pri oskrbnici sem si sposodil večjo in manjšo skledo. Deset jajc, ki sem jih prinesel, sem v manjši posodi brez beljakov zmešal s sladkorjem. V večji sem stepel beljake v trd sneg in vse skupaj zmešal. To naj bi bil eliksir moči in življenja. Jedle so ga; ne prav z navdušenjem, le ker so mi skušale verjeti. Nena se je še najbolj trudila, verjetno bolj zaradi mene. Vem, da jajc s sladkorjem nikoli ni marala.

Nad Ledvičko FOTO: JAKA ORTAR



Zjutraj naslednjega dne se je skupina ločila. Pozdravi ob slovesu, izmenjava naslovov in obljube, da se spet srečamo, ki se niso nikoli izpolnile. Pot nas je vodila na Kredarico, bolj natančno v dom na Kredarici. Vreme je bilo slabo. Z Vero sva ujela tistih nekaj uric in se povzpela na vrh Triglava, Nena pa se je morala vzponu odreči. To ji je uspelo šele nekaj čez dvajset let pozneje, s starejšim sinom Bojanom in seveda z menoj. Dolg naši najvišji gori je bil tako končno poravnan.

Sestopali smo dan pozneje v lepem, kristalnem dopoldnevu. Spet nazaj proti Planiki in Doliču, potem pa čez Hribarice in naprej mimo Triglavskih jezer. Vajenim vsega hudega se nam je zdela pot lahka in kratka. Spotoma smo utrgali še nekaj planik, ki jih je bilo takrat na policah med skalami še v izobilju. Nena je včasih zaostajala, a ne zaradi

utrujenosti. Navduševala se je nad šopi gorskega cvetja v skalnih razpokah, ki jim nisem vedel imena, le to, da so zaščitene. Triglavska jezera smo občudovali spotoma. Dovolj je bilo namočiti prst ali dlan v mrzlo vodo. V koči pri Triglavskih jezerih smo obredno razbremenili nahrbtnike vsega tistega, kar smo lahko spravili vase. Še obvezen žig in naprej. Nahrbtnikov skoraj nismo več čutili, tako so bili lahki. Le Helenin je ostal težak kakor takrat, ko smo v Kranjski Gori izstopili z vlaka. Ves čas ga ni odprla. Kar je od doma odnesla, je tudi nazaj domov prinesla. Nihče ji ni ničesar rekel, le muzali smo se na njen račun. Kaj je bilo v njem, ni nihče izvedel.

Pri domu Savica smo si oddahnili, potem pa v Bohinjsko Bistrico in na vlak proti Ljubljani.

Pohod na Triglav, bilo je davnega leta 1951, se mi je zarisal globoko v spominu. ○



Ali je kaj trden stolp?

Razmišljanja o stolpu in še čem

✍ in 📷 Gorazd Gorišek

Triglav FOTO: PETER STRGAR

V zadnjem času se je zelo razvnela razprava o nameravani predstavitvi Aljaževega stolpa v planinski muzej. Med ljudmi se krešejo mnenja za selitev v dolino in proti njej. Nekateri so se na novico odzvali zelo burno, drugi cinično, spet tretji duhovito ... Kar nekaj je tudi mnenj, ki so bolj ali manj ravnodušna do tega dejanja. Sam spadam med slednje. Nikjer nisem in tudi v prihodnje ne bom zapisal, da mora izvirnik (kolikor je od njega še sploh ostalo) nujno v muzej, toda ob vedenju, ki ga imam, tudi nisem med tistimi, ki glasno zahtevajo, da ostane na najvišjem vrhu naše domovine. V tem zapisu bom poizkušal odgovoriti na vprašanje, zakaj me ta novica ni razburila, kot me je že marsikatera druga. Zakaj nisem med glasnimi zagovorniki ohranitve turna vrh Triglava? In ne nazadnje, zakaj me ni bilo med protestniki, ki so tam zgoraj ob podpori medijev in politikov govorili, da stolpa ne dajo?



Aljažev stolp ob
postavitvi leta 1895

FANTIN PRI SMETIŠČU

Moje prvo srečanje s Triglavom in Aljaževim stolpom na njem sega na konec osnovnošolskih let. Začetek devetdesetih je bil čas rojevanja naše nove države. Temu primerna naj bi bila tudi varovanje in zaščita največjih simbolov in stolp vrh Triglava je bil, vsaj v očeh mladega fanta, eden izmed največjih ponosov slovenstva. Ves radosten in navdušen nad vzponom na najvišjih vrh naše domovine sem se bližal Aljaževemu stolpu. Občutki so bili z vsakim metrom slabši. Bil je ves popisan in polepljen od številnih »ljubiteljev« gorá, ki so na vsak način morali pustiti svojo dlako na njem. Kako že gre pregovor o oslu?

Ko sem odprl vrata, je bilo razočaranje še večje. V njem sem zagledal odpadke »častilcev« Triglava. Spraševal sem se, ali ni nikogar od zrelih odraslih ljudi, ki bi na pragu samostojnosti poskrbeli, da bi od večine Slovencev tako poveličevan in cenjen simbol premogel lepšo podobo, ne pa da ima žalosten sloves najvišjega slovenskega smetišča? Ali se je kdo vprašal, kaj bi Aljaž porekel na to? Ali to res nikogar ne moti?! Množice ljudi okoli stolpa ni motilo. Ne v preteklosti, ne tisti dan, ne dan kasneje, ne naslednja leta, ko smo, še vedno vsi navdušeni, romali na vrh – k smetišču.

IZŽIVLJANJE NA STOLPU IN OB NJEM

Vrnimo se na začetek. Zakaj in čemu je Jakob Aljaž ob koncu devetnajstega stoletja dal postaviti stolp vrh Triglava, verjetno ni treba posebej razlagati. Kasneje se je z njim dogajalo vsemogoče. Bil je zelo pripraven za vsakršno izživljanje, ki v gore, še posebej pa na najvišje vrhove, ne sodi. Najprej smo se z njim in zaradi njega dajali z Nemci in kasneje z Italijani. Se spomnite prizora ob stolpu iz nadaljevanke o Kugyju? Ko smo se rešili zunanjih sovražnikov, pa smo ga začeli mučiti kar sami. Si lahko mislite! Naš lastni in tako zelo čislani simbol je postal na vso moč pripraven za razkazovanje »pravega« obraza slovenstva. Nova povojna oblast ga je prebarvala rdeče in mu na vrh posadila zvezdo. Za potrebe snemanja prej omenjene nadaljevanke so ga sredi osemdesetih let za silo uredili in spravili v prvotno stanje. Pred tem časom in še dolgo za njim pa je postal zelo primeren objekt za izživljanje vseh vrst. Ob njem so se odvijala glasna srečanja delovnega ljudstva in njihovih vodij (Vrh na vrhu ali kako se je že reklo?), ljudje so pisali po njem svoja imena, nanj lepili nalepke, risali grafite, vanj metali smeti in celo za stranišče jim je prišel prav. Tudi plezali so nanj in s tem pridobili kakšen meter višine. Ko to početje ni bilo več dovolj atraktivno (beri neumno), so se ga lotili gasilci in ob njem postavljali lestve ter tako dosegli najvišjo slovensko točko brez pomoči letalnih naprav. Glasna zabava naključnih množic je bila zagotovljena. Odobravanje občudovalcev takšne skrunitve nacionalnega simbola seveda tudi ni izostalo. Ob stolpu so se zbirali tudi muzikanti, ki so s harmoniko in ostalimi glasbili ustvarjali »prijetno vzdušje« za triglavske romarje. Pravzaprav so kar tekmovali, kdo bo na vrh prinesel večji in glasnejši instrument. Če je gor prišel kdo, za katerega so »vsi« vedeli, da zna dobro raztegniti meh, so se že kar čudili: »Kaj pa mu je, da s sabo nima harmonike?«

Ali je to res tisto, kar si želimo v gorah? Ali se tako ravna s simboli? Ali je kdo od tistih, ki sedaj na ves glas vpijejo, kakšna krivica se godi stolpu, ker ga želijo prestaviti v muzej, kdaj v preteklosti opozoril na vsakoletno nasilje, ki ga nad nacionalno svetinjo zganjajo raznorazna društva in posamezniki?

RESNIČNI IN NAMIŠLJENI TRIGLAVSKI PRIJATELJI

Pred štirimi leti so Prijatelji Triglava stvar vzeli v svoje roke, stolp lepo obnovili, ga rešili smeti, nalepk in neprimernih napisov, za kar jim gre vsa zahvala, toda niso ga mogli rešiti pred vedno novimi množičnimi dogodki, ki se v poletnem času odvijajo ob njem. Ali sta res samo zima in z njo debela snežna odeja njegovi zaveznici? Ali ni morda čas, da poizkusimo ljudi vzgojiti v spodobne obiskovalce gorskega sveta, ki ne bodo romali na vrh samo zato, ker je tam zgoraj Aljažev stolp? Upam si trditi, da je veliki večini obiskovalcev v kopnih letnih časih zgolj kulisa za fotografiranje in nič več. Kot dokaz sorodnikom in prijateljem: »Poglejte, bil/bila sem na vrhu!« Ste se tisti, ki se tako krčevito zavzimate, da bi stolp ohranili na vrhu Triglava, kdaj vprašali, koliko ljudi, ki plezajo po stolpu, nanj prislanjajo vsemogoče in se zabavajo ob njem,



sploh ve, zakaj, čemu in v kakšnem času je bil stolp postavljen? Kakšno je doživljanje gorske narave pri ljudeh, ki ob njem zganjajo takšen kraval? Menite, da je večina zapisov ljudi na spletnih forumih, ki v en glas kričijo, da stolpa ne dajo, namenjenih ohranjanju naše kulturne dediščine ali pa vendarle zgolj protestiranju nad tem, da se ob njem ne bodo mogli fotografirati in plezati nanj? Ali mislite, da bi bil Aljaž zadovoljen, če bi mu bilo dano doživeti veseljačenje in mučenje stolpa po sto letih od njegove postavitve, ko smo si končno priborili svojo državo, o kateri je lahko on samo sanjal? Bi bil vesel, ko bi opazil, da so na začetku njenega rojstva in še mnogo let kasneje njegovi rojaki v njegov in svoj ponos metali smeti? Če bo nameravana predstavitev v muzej prispevala k temu, da na vrhu ne bo več glasnega rogoviljenja, kakšne posebne škode



ne bo. Prej bi si upal trditi, da si bo Triglav odpočil od vseh tistih, ki govorijo in pišejo, da niti slučajno ne gredo več na slovenski tron, če tam zgoraj ne bo Aljaževega stolpa. Če bo morda imel planinski muzej s pomočjo atraktivnega eksponata kaj večji obisk, preobremenjene kočje pod Triglavom pa malo manjšega, tudi ne bo nič hudega. Zakaj in čemu že zahajamo v gore?

POLITIKA V GORAH

Kako je s stolpom danes? Zagovorniki njegove ohranitve na prvotnem mestu vztrajajo, da je v dobri kondiciji, tisti, ki bi ga radi preselili v muzej, trdijo nasprotno. Ker dandanes nimamo več zunanjega sovražnika, se kregamo med seboj. In seveda se je v dogajanje zopet vmešala politika. Kaj si sam mislim o njej, je še najmanj pomembno. Obiskoval sem socialistično osnovno šolo, ker druge pač ni bilo. V srednji šoli se je enoumje k sreči končalo. Hodil sem k verouku v katoliško cerkev, ker je bila edina verska ustanova v našem kraju. Več kot deset let sem z ministriranjem služil Gospodu. Tudi v planinsko društvo in posledično v Planinsko zvezo Slovenije sem se včlanil že kot paglavec. Iz enakega razloga. Bila je ena šola, ena cerkev in ena planinska organizacija. Potem sem odrasel in začel razmišljati s svojo glavo. Na vseh omenjenih področjih in še kakšnem za povrh. Ali imam dovolj spoštljiv odnos do naše zgodovine, glasbe, literature, običajev, ne nazadnje do vseh naših prednikov, ki so se borili, da imamo dandanes svojo državo, naj presodijo drugi. V Gorniških potepanjih sem natrosil že veliko misli, ki govorijo o tem. Domoljubje mi

nikakor ni tuje, morda ga imam pri tridesetih celo preveč. Z eno besedo ljubim vse, kar je naše, vse, kar je slovensko. Gorskega sveta nisem nikoli imel za poligon, kjer bi premikal meje svojih fizičnih sposobnosti, za veseljačenja vseh, še manj za javno objavljane svojega političnega prepričanja, temveč sem vseskozi živel z gorami in poizkušal ohranjati pristen stik z naravo, kolikor je to v današnjih »naprednih« časih še mogoče. In tako bo tudi v prihodnje. Omenjenega na Triglavu, vsaj v poletnih mesecih, že dolgo ni več. Gora me zanima kot celota. Ne samo stena, pot in obeležje na vrhu, temveč tudi ljudje, ki živijo pod gorami, njihovi spomeniki in pomniki, ki imajo tam, kjer so postavljeni, svoj smisel. Zanimata me favna in flora gorskega sveta, o kateri sem že tudi veliko napisal. Moje zanimanje, doživljanje in spoštovanje narave se ne končajo pri Aljaževem stolpu. Že davno sem ugotovil, da mi gore lahko nudijo mnogo več, če se le do njih spoštljivo obnašam. Veliko lepega je v gorskem okolju, le videti in opazovati je treba. S svojo življenjsko družico sem to v zadnjih petnajstih letih dodobra spoznal.

Zrasel sem med strmimi bregovi rodne vasi na obrobju Kozjanskega, kjer so se ljudje še malo pred mojim rojstvom srečevali z revščino in vsakršnim pomanjkanjem, ki smo mu mladi komaj ušli. Tudi dandanes s svojo ravnokar ustvarjeno družinico ne živim v izobilju. Ne zganjam nobene nove vere za »čistost« vrhov. K takšnemu načinu razmišljanja, ki ga opisujem, me vodi samo zdrava pamet, ki nima nič opraviti z neko novo dimenzijo ne vem kakšne verske ali politične namembnosti. Ne boste me našli ne pri rdečih ne pri belih, črnih ali zelenih, bom pa vedno zraven, ko bosta zmagala zdrav razum in trezna presoja o resnih vprašanjih našega gorskega sveta. Ne bo me na fotografijah zraven politikov, ki se pridejo nastavljat pred objektivne na vrhove gorá z dobronamerni ljudmi, ki jim seveda nasedajo. In to vedno znova. Ali se iz zgodovine res nismo ničesar naučili? Če malo poenostavim vse skupaj, bi bila pričujoča zgodba o Aljaževem stolpu videti takole. Rdeči ga hočejo preseliti v muzej, beli (ali kakšne barve so že?) pa so skočili pokonci in se temu uprli. Slednji so seveda s pridom izkoristili naivnost Prijateljev Triglava, ki se lahko sedaj bahajo s fotografijami strankarskih veljakov, ki pa bodo nanje zelo kmalu pozabili. Politika po mojem globokem prepričanju v gorah nima kaj iskati. Ne včeraj ne danes in tudi jutri ne. Ne ponavljajmo vendar napak svojih dedov, na katere se vsi tako radi sklicujemo.

TRIGLAV NEKOČ IN DANES

Še en vidik, ki je povezan z Aljaževim stolpom in nikakor ni nepomemben. Da od izvirnega stolpa ni več veliko ostalo, čivkajo že vrabci na strehah, sprašujem pa se tudi, kako je z ostalimi objekti v bližini našega najvišjega vrha. Koliko zdravega hribovskega vzdušja je še ostalo v kočah pod očakom? Koliko resničnega in pristnega Triglava, takšnega, kot so nam ga v varstvo podarili prvo-pristopniki, je še ostalo navadnim smrtnikom, ki se nanj vzpenjajo po označenih poteh? Kam je odšel ostri greben med Malim Triglavom in glavnim vrhom? Razminiral ga je seveda človek, da se danes lahko po njem sprehajamo z rokami v žepih. Kako so že davno nazaj govorili ljudje, ki so resnično ljubili gore, o takšnih in podobnih početjih? Nikoli ne bom pozabil prvega zimskega vzpona na Triglav. Stopinj ni bilo. V globokem snegu se je bilo treba pošteno potruditi. Na vrhu so naju pričakali mir, spokojnost in tišina. Pričakalo naju je tisto pravo doživljanje gorskega sveta. Brez vpitja, razgrajanja in plezanja po stolpu. Smo res prišli tako daleč, da je to mogoče doživeti samo še pozimi?

O RESNIH DILEMAH

Za konec naj napišem še enkrat. Nobenega dvoma ni, da je treba varovati našo naravno in kulturno

dediščino, toda nisem prepričan, da sta dilema »Aljažev stolp v muzej: da ali ne« in morebitna postavitve njegove kopije najpomembnejša tema planinske organizacije. Narava nas z vsakim dnem bolj opozarja, da ji naše početje niti slučajno ni všeč. Ali bomo znali in zmogli omejiti vedno večji hrup v gorskem okolju in zahtevo po vedno večjem udobju v gorah, ki nujno pomeni tudi prekomerno onesnaževanje? Ne smemo pozabiti, da so v vznožjih gorá izviri pitne vode. Sami sebi in naravi kot celoti delamo nepopravljivo škodo. To je le del resnih in pomembnejših vprašanj, s katerimi bi se morala ukvarjati planinska ter vsa ostala strokovna in laična javnost, ki je povezana z gorskim okoljem. Dokler to skrbi samo posameznike, večina pa se krega o Aljaževem stolpu, se nam slabo piše. Morda o tem več ob drugi priložnosti, upam pa, da mi je uspelo razložiti, zakaj me novica o nameravani selitvi Aljaževega stolpa v muzej in morebitni postavitvi njegove kopije na vrhu Triglava ni vrgla pokonci in sem do nje z vsakim dnem ravnodušnejši.

Našega naroda in njegovega gorskega sveta dandanes ne ogrožajo sosednji narodi. To je bila velika in težko pridobljena zmaga naših prednikov. Kdo ali kaj nas ogroža danes? Odgovor ni težak. Morda še ni prepozno za (samo)omejitev.

Razmislimo o tem ... ○



Rože v peskih

Poletni potep po krnskih gorah

 in  Alenka Mihorič



Pri ne pretirano izkušenem planincu je tako, da se najraje odpravi v bližnje gore, kjer je že večkrat bil in pozna poti in nevarnosti. Tako se midva najraje podava v Kamniške Alpe. Človek pa vedno hrepeni po novih doživetjih, novih razgledih, na novo osvojenih vrhovih in prelazih, sama pa tudi po novem, še nikoli v živo videnem gorskem cvetju. Najboljše so informacije iz prve roke, čeprav tudi knjižnih in spletnih vodnikov ne gre podcenjevati. Tako sva se na lep avgustovski petek s prijatelji iz

Idrije zmenila za turo v tisti konec Julijcev, kamor zaradi oddaljenosti bolj redko zaideva, oni pa kar pogosto. Nismo se usmerili proti Krnu – tam sva ne tako dolgo nazaj že bila. Naš cilj je bil Rdeči rob, ostale želje in možnosti so bile še zavite v skrivnost.

SREBRNA KRVOMOČNICA MED MASELNIKOM IN STADORJEM

Od doma sva se odpeljala, ko je na nočnem zahodnem nebu svetila skoraj polna luna. Čez uro,



ko sva pobrala prijatelje, se je daniilo in ponekod so se med hribovjem vlekle zaspane meglice. Po dolini Idrijce smo se pripeljali na tolminsko, kjer nas je pričakala široka, z romantično meglo okrašena Soča. Kmalu smo zavili v hrib in po ozki ovinkasti cesti skozi idilično vasico Krn dospeli na Planino Kuhinja. Komaj smo našli parkirno mesto, saj se je ta dan očitno kar veliko ljudi odločilo za naskok Krna po najbolj udobnem pristopu – po mulatjeri na južnem pobočju. Mi

pa smo se mimo množice volnatoglavih osatov podali v drugo smer, sprva po udobnem lede-niško-morenskem grebenu, nato pa po vedno bolj strmi potki navkreber proti kvadratni zajedi med Maselnikom in Stadorjem. Iz daljave nas je pozdravljalo od sonca obsijano Gomiščkovo zavetišče. Še se bomo kdaj videli! Na srečo so nam grebeni nudili prijetno senco, saj v tem času tudi nad tisoč metri celo zjutraj sonce prav toplo greje. Stopali smo mimo bujnega visokega steblikovja ozkolistnih preobjed, meliščnih dežnov, gozdnih grintov, bleščečih grintavcev, kislic in dolgolistnih grabljišč ter višjih grmov kranjske kozje češnje in vrbovja. Na delu poti smo zadovoljni opazili, da so pastirji ob potki pokosili travo, sicer bi bile naše noge čisto mokre od rose z visokega rastlinja.

V ključih nas je potka pripeljala v širok prehod in še preden nas je obsijalo sonce, smo uzrli rosne srebrne krvomočnice, ki so raznežile Anko. Zadržale so nas za nekaj posnetkov in sapa se je umirila, le nekaj deset korakov nas je ločilo od skale z zavrženim planinskim obuvalom in rdečimi smernimi oznakami ter od razgleda na rdeče prepadne sklade – naš prvi cilj. Naredili smo postanek za malico in posvet, po kateri poti naprej. Anka in Tinka sta poznali manj znan, a lepši dostop na Rdeči rob, ki ga med kamenjem in šopi trave ni prav lahko najti. Povedali sta, da je na tisti bolj znani poti pred časom eden od prijateljev v izpostavljenem prehodu kar obrnil. Brez težav smo se vzpeli po široki poraščeni polici, kjer so nas v strmi skali na levi pozdravljale modre alpske nebine in zvončice in se znašli na grebenu, ki je bil po drugi strani lepo travnat, čeprav tudi tam zelo strm. Ko sem prišla za prijateljicama, sem spontano zavriskala, saj česa takšnega res nisem pričakovala. Medtem, ko drugje v Julijcih srečam po enega, dva ali pet panonskih sviščev, je bilo tukaj gotovo čez tisoč prelepih temnordečih postavnežev v morju rumenih resastih škrobotcev. Nekoč je Anka napisala: »Če je alpska možina kraljica planin, je panonski svišč prav gotovo princ!«

Nastalo je kar nekaj lepih posnetkov tega cvetja, pa tudi planik in gorskih nebin ni manjkalo. Ob maketi Aljaževega stolpa smo se razgledovali po okolici in prepoznavali vrhove Julijcev: Vrh nad Peski, Jalovec, Travniki, Mojstrovke, Špičje, Zelnarico, Kanjavec, Triglav, Mahavšček, Tolminski kuk, vse do vrhov južnobohinjskih gora. Pokukali smo tudi v dolino Tolminke. Anka je razlagala, s katerih koncev sta se, običajno s Tinko, že povzpeli v ta konec gorstva.



Srebrna krvomočnica

ŠPAJKA POD ŠKOFIČEM

Namesto, da bi se vrnili po isti poti, smo se še malo vzpeli po grebenu proti Škofiču, kjer smo naleteli na prave vrtove – kaj vrtove – cele njive gorskega cvetja, med katerim so tu najlepše srebrne krvomočnice. Srebrne so zaradi belo-svilnato svetlikajočih se listov, imajo pa svetlo lila cvetove z očarljivim temno vijoličastim žarkastim vzorcem. Pri nas rastejo samo v južnih Julijskih Alpah. Tu smo se znašli v pravem času, ko številne vrste cvetja najlepše cvetijo. Po grebenu smo iskali, kje bi se spustili zopet nižje, da bi zaobšli vrh Škofiča. Spet sem zaradi fotografiranja zaostajala, ko mi je prijateljica namignila, naj pogledam levo navzdol. Pod mano je zijala velika luknja skozi hrib, ki pa ni niti okno, saj ne nudi posebnega razgleda, niti most, ker čezenj nihče ne hodi, saj se nahaja na precejšnji strmini. No, ne vem, morda se je že našel kak norček, ki je poskusil, a nam ni bilo do tega. V daljavi smo videli piramidasti vrh spomenika, h kateremu smo nameravali. Le malce naprej smo prišli do travnate strmine, po kateri sta se Anka in Tinka brez zadržkov začeli spuščati proti melišču spodaj. Trave pa so bile še nekoliko mokre, zato previdnost ni bila odveč. Poti ni bilo, kar po občutku smo se drsali prav počasi – po mojem občutku skoraj navpično navzdol. Izkušena Tinka mi je bila v veliko pomoč, ko je bilo potrebno čez najbolj siten teren. Prevzela je del moje prtljage, da me ta ne bi ovirala pri sestopu. Tam za moje ljubo zdravje res ne bi bilo dobro zdrsniti. Kasneje smo od para planincev, ki nas je z nasprotnega brega opazoval, izvedeli, da so prav čakali, kdaj bo treba poklicati helikopter. No, no, tako hudo pa spet ni bilo.

Tik pod steno Škofiča, na zgornji strani melišča, smo našli potko in za blagim ovinkom uzrli Jezero v Lužnici, zaradi oblaka temno planinsko oko. Ko smo bili nad njim, smo na obali prepoznali prijatelja, ki sta se v drugi skupini potikala v teh gorah. Zavpili smo si nekaj pozdravov, a za sestop se nismo odločili, da ne bi zgubljali višine. Na melišču smo občudovali šope rumenih Petkovškovih makov, endemičnih v tem delu sveta.

Po strmem vzponu ob markantni špičasti skali, ki straži Škofič in ima celo obraz, smo bili spet na lažjem terenu. Kmalu smo dospeli k spomeniku iz prve svetovne vojne, kjer smo imeli drugi postanek. Potrebno se je bilo okrepčati za nadaljevanje pestrega pohoda, namazati proti premočnemu soncu in natančno preiskati peske v okolici, da bi našli kakšno zanimivo rastlinje.

Anka vpraša: »Kaj misliš, kaj je bilo tole?« in pokaže na majčkene rastlinice s semenskimi peresci, ki so malce spominjala na odcvetele alpske velese. Vedela sem, da me samo preizkuša, in po dveh sekundah razmisleka sem odgovorila, da bi to utegnili biti špajka. Prav ta rastlinica, nizka špajka, je bila ta dan moja velika želja in v misli se je prikradlo razočaranje, češ, odcvetele so, letos jih ne bom več fotografirala. Toda kasneje se je izkazalo, da ne cvetijo vse istočasno; nižje v dolinicah, skozi katere vodi pot, je sneg ležal dlje časa in so sedaj lepo nežno rožnato cvetela, od daleč nič opazna, socvetja te redke drobne cvetlice. V bližini spomenika smo odkrili tudi prelepe živo modre šopke triglavskega svišča in rumene »žogice« obirskega grobeljnika ter nekatere druge drobne rožice. Motilo me je, da je bilo tam okoli vse polno sledov človeka iz enega manj častnih obdobji zgodovine – vojne: od porušenih zidov in vkopanih bunkerjev do kosov zarjavele kovine, v katerih se je dalo prepoznati orožje.

JULJSKI LAN OB LUŽNICI

Malo naprej po poti smo občudovali vrčiček raznobarnih brezstebelnih lepnice, ki so sicer pogoste povsod v naših planinah, vendar jih vedno znova občudujem: od živo rdeče pa do svetlo rožnate naredijo cvetoče otočke v pustem peščenem ali skalnatem svetu. Tokrat je bila ena blazinica tudi povsem bela – albino. Čez Peske smo kar nekaj časa hodili po zelo položni poti ob nekdanjem vojnem okopu. Pred nami sta se postavljala Batognica in Vrh nad Peski. Levo in desno so kamenje krasile velike srebrnkasto zelene blazine triglavske rože. Toliko kot tu, bi jih težko kje našli. Nekateri



Triglavska roža

cvetovi so bili temno rožnati, nekateri pa čisto beli. Vmes se je skozi blazino prebilo tu in tam še nekaj drugih cvetic. Prijateljica mi je povedala, da imajo triglavske rože izredno globok in razvit koreninski sistem, ki celo preprečuje nadaljnje rušenje kamenja. Verjela sem ji, saj je jasno, da rastlina mora priti do hrane in vode, ki skozi grušč globoko ponikne.

Pri Batogniškem sedlu, ki je bila najvišja točka našega pohajkovanja (2068 m), smo v širokem ovinku naleteli na čredo ovac, ki so se začuda odpravile prav proti »neskončnim« Peskom, od koder smo prišli. Le kje bodo tam našle pašo, sem se spraševala. Pridružili smo se delu Slovenske geološke poti, ki je zavila navzdol proti Lužnici. Prav zanimivo je opazovati različne barve kamenin. Ponekod se med bele in sive apnenčaste sklade pomeša plast rjavordečega laporja. Če ima človek srečo in dobro opazuje, najde v skali vzorce okamnelih školjk srčaste oblike. Našemu prijatelju iz skupine, ki smo jo videli pri jezeru, je ta dan uspelo videti to naravno čudo. Me smo videle podobne teden prej pri Vratcih pod vrhom Vogla.

Tu in tam smo zaslišali žvižg svizca. Tinka je pokazala na skalo v pobočju, kjer je skrbni stražar budno pazil na vse premike v okolici. Mimo snežne krpe, iz katere so poganjali alpski zvončki, smo se počasi spuščali, v okolici pa sem opazila šope še cvetočega rožnega korena in alpskega pečnika ter rumenega maka. Na nekem mestu smo morali zaobiti velikansko skalo, ki se je pri nedavnem podoru prikotalila s skalnatega vrha; no, saj ni bilo nič težko. V globoki dolinici se je zopet pokazalo oko jezera v Lužnici. Bi ga zaobšli po melišču po

srednji poti, kjer so se modrili šopki Bertolonijevih orlic ali gremo dol? Večina še ni obiskala tega jezera, ki po nekaterih virih na dnu še vedno skriva ostanke vojakov, zato smo se spustili do mirne vode in posedeli nekaj minut ob njeni gladini. V bližini so me razveselili lepi julijski lani. Bilo je že zrelo popoldne in večinoma so nebo prekrivali sivi oblaki, ki v teh krajih zelo pogosto človeku nehotе pomagajo, da mu ni prevroče.

Zopet se je bilo potrebno vzpeti na drugi strani jezera kakšnih šestdeset metrov, da smo prišli na prag, kjer smo na drugi strani krnice spet videli Rdeči rob, tokrat obsijan z naše strani, tako da je pokazal svojo pravo barvo. Dobro smo si od daleč ogledali pobočje, kjer smo lezli navzgor. Še nekaj sto metrov spusta, pa smo »zavezali« zanko naše petkove ture. Potem je šlo kar hitro preko praga proti pašniku v dolini. A je kljub temu trajalo še debelo uro, da smo dosegli ravno planino Kuhinjo. Potem, ko smo se preoblekli in preobuli, smo odšli pozdravit še Kočo na planini Kuhinja in se spraševali, zakaj so nanjo obesili oznako s precej »popravljen« višinsko koto. Verjetno se obiskovalcem, ki sicer ne hodijo v gore, ampak se do tam pripeljejo z avtomobilom, zdi neznansko fino, da so bili v planinski koči nad tisoč metri – torej tam, kjer ni več greha ...

Roman, ki je imel s seboj GPS-sprejemnik, je izračunal, da smo prehodili dobrih osemnajst kilometrov razdalje in med tisoč tristo in tisoč štiristo metri višinske razlike. Ko sva peljala proti domu, je na vzhodu iznad gričev počasi vstajala velika rdečkasta luna. ●

Panonski svičci



Slab začetek – dober konec

Vreme in razmere v gorah v meteorološkem poletju 2009

✍ Miha Pavšek¹ in Gregor Vertačnik²



Snežne zaplate sredi junija pod grebenom Spodnjih Bohinjskih gora FOTO: GREGOR VERTAČNIK

Čeprav smo že skoraj sredi meteorološke jeseni, je prav, da se ozremo malce nazaj in si prikličemo v spomin letošnje poletje. Če bi veljalo, da se po jutru dan pozna, bi lahko ljubitelji gora poleti ostali tudi z dolgimi nosovi. Na naše veselje pa se je poletno vreme po nič kaj obetavnem začetku obrnilo po pregovoru iz naslova. Ni se uresničil za gorniški namen prikrojeni rek »junij, julij, avgust, hribe pri miru pust'«, kar je na obraze goroljubcev zvabilo široke nasmeške in vsesplošno odobravanje. Pa kaj zato, smeh je pol zdravja, in če kaj, potem je v teh recesijskih časih pomembna skrb za zdravje. Pri tem nam je prav domači vzpeti svet

najbolj pri roki. Kar sta dobesedno »zamočila« prva dva meseca meteorološkega poletja, je v velikem slogu in s še večjo »vremensko žlico« nadoknadil tretji oziroma zadnji.

Vrnimo se k vremenu, s krajšo prekinitvijo se je nadaljevalo za obisk gora primerno vreme tudi ves prvi jesenski mesec. Videti je, da bo september po večini krajev na sončni strani Alp, vključno z onimi »zgoraj«, že osmi zaporedno pretopli mesec glede na dolgoletno temperaturno povprečje! Še več, kaže celo, da bo obdobje petih mesecev maj–september marsikje takoj za letom 2003 najtoplejše v zadnjem stoletju. Na srečo se porast temperature še ne pozna na vodnih zalogah, saj je konec poletja in na začetku jeseni izhlapevanje precej manjše od tistega v poletnem času. Pa vendarle, čas je, da nas čim prej obišejo jesenske padavine, saj se je sneg minule, v gorah s snegom izjemno bogate zime že

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje, Vojkova 1b, Ljubljana.

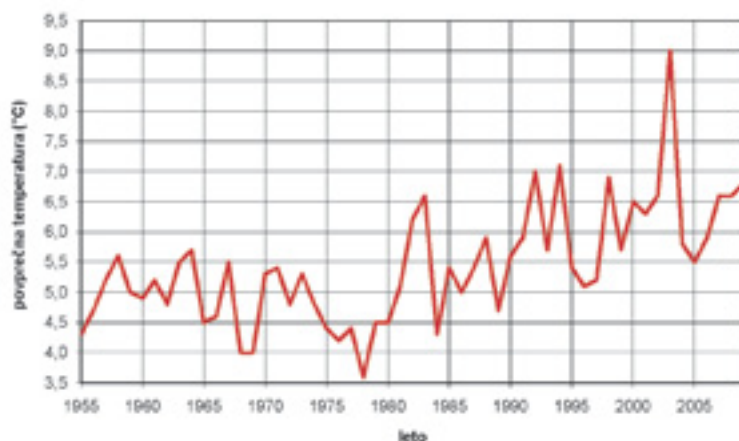
večinoma stalil. Napravimo torej kratek kronološki sprehod skozi vreme v letošnjem poletju.

Sorazmerno topla, a v visokogorju z debelo snežno odejo obdarjena pomlad se je prevesila v poletje bolj s pomladnim kakor s poletnim vremenom, kar pa je bilo v redu, saj je bil maj suh in topel. Prve dni junija je bila temperatura na naših najvišjih vrhovih komajda nad lediščem. Za nameček je v začetku meseca pogosto deževalo, na najvišjih vrhovih tudi snežilo, zato je bilo sončnega vremena le malo. Sredi meseca se je vreme vendarle nekoliko popravilo in temperature so bile nekaj dni previsoke celo za vrhunec poletja. Ponekod je obilneje deževalo že nekaj dni prej, a pravo poslabšanje vremena je prišlo 20. junija. »Do kože« segajoči ohladitvi za okoli 10 °C v dveh dneh je sledilo za poletje nenavadno dolgo obdobje slabega vremena. Skoraj celotno zadnjo dekada meseca je padalo, zdaj bolj, zdaj manj. In ves ta čas se je Soncu na našo veliko žalost uspelo skrivati za oblaki. Če je bila na Kredarici še v začetku meseca na tleh več kot povprečna dobra dva metra debela snežna odeja, so ga zadnji dan kljub pogosto oblačnemu vremenu namerili le še 85 centimetrov. Res pa je,

da je vse pogostejše tako, da na ta dan na tleh sploh ni več snega. Pa tudi to, da so tam letošnjo snežno sezono zamenjali mesto, na katerem merijo višino snežne odeje ...

Konec junija se je temperatura hitro vrnila v pričakovane okvire, zato so bili prvi julijski dnevi že sorazmerno topli, a še vedno spremenljivi – sončna obdobja so še vedno prekinjale plohe in nevihte. 7. in 8. julija je spet obilneje deževalo, temperatura pa se je nato še vse do 10. julija polagoma spuščala. In nato – puf – vsestranski izbruh poletnega vremena v vseh meteoroloških pogledih in z ravno še prav dolgimi svetlimi deli dneva. Od sredine meseca dalje pa vse do konca meteorološkega poletja je prevladovalo sončno in zelo toplo vreme, ki so ga prekinjale kratke in padavinsko izdatne osvežitve. Najnižje so padle temperature 18., 25. in 26. julija ter 4., 23. in zadnja dva dneva avgusta. Najvišja dnevna temperatura zraka na Kredarici je pogosto presegla 10, v alpskih dolinah pa tudi 25 °C.

Zaključni obračun poletnega vremena predstavljamo v preglednici. Povprečna poletna temperatura zraka – to je tista, ki jo kažejo termometri v vremenski hišici dva metra nad tlemi – je presegla



Potek povprečne poletne temperature (rdeča črta) na Kredarici v obdobju 1956–2009 in povprečje referenčnega obdobja (črna). (Vir: ARSO)

Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološkem poletju 2009 ter primerjava s povprečjem obdobja 1971–2000.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T (°C)	Odklon T (°C)	Padavine (mm)	Indeks padavin glede na povprečje 1971–2000 (mm)
Rateče (864 m)	16,8	1,6	421	97
Planina pod Golico (970 m)	15,8	1,1	539	112
Vojsko (1067 m)	16,0	1,6	605	117
Vogel (1535 m)	13,3	1,3	662	100
Krvavec (1740 m)	12,0	1,5	471	104
Kredarica (2514 m)	6,8	1,5	641	102

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

dolgoletno referenčno povprečje za okrog poldrugo stopinjo celzija (stolpec Odklon T). Najbolj zaslužen za to je bil izjemno topel avgust, ko je temperaturni odklon presegel 2 °C. Že junij je bil, slabemu vremenu navkljub, malenkost pretopen, julij pa še precej bolj (okrog 1,4 °C) od dolgoletnega povprečja.

Tudi po sončnem obsevanju, deležni smo ga bili za približno petino več od dolgoletnega povprečja, je najbolj izstopal avgust. Skupaj s temperaturno sliko je bil to »najlepši« avgust v naših gorah po peklensko vročem poletju 2003. V sredogorju junij po trajanju sončnega obsevanja ni izstopal, zato pa je sončnega vremena močno primanjkovalo v visokogorju – na Kredarici so zabeležili manj kot tri četrtine od povprečnega trajanja. Nasprotno je bil julij najbolj sončen prav v visokogorju (petino nad povprečjem), po dolinah pa je bilo sonca le nekaj ur več od povprečja. Po višini padavin poletje na koncu ni posebej izstopalo, saj sta marsikje junijski in julijski presežek uravnovesila ogromen avgustovski primanjkljaj. V prvih dveh mesecih je bilo ponekod več kot za polovico preseženo dolgoletno količinsko povprečje, medtem ko avgusta marsikje niso beležili niti dveh tretjin pričakovanih padavin. Izjemi sta le Kozjak in Pohorje – na Svetem Duhu na Ostrem Vrhu je bilo avgusta kar 256 mm dežja, dvakrat toliko kot ponavadi v tem poletnem mesecu. Tokrat je snežna odeja v visokogorju po zaslugi izjemnih višin v snežni sezoni zdržala precej dolgo – šele 6. julija je sneg pokrival manj kot polovico tal okrog merilnega mesta na Kredarici, zato so ga zabeležili kot letošnji prvi dan brez snežne odeje. V povprečju se zgodi to v drugi polovici junija.

Za konec meteorološke statistike letošnjega poletja pa še nekaj vremenskih ocvirkov. Pravzaprav jih tokrat (na srečo) ni bilo veliko. Še najbolj nenavadna je bila izrazita ohladitev z 19. na 20. junij. Na Kredarici je povprečna dnevna temperatura padla za 10,3 °C, jutro je bilo hladnejše celo za 12,7 °C (Rateče 9,9 °C, ob 15. uri hladneje za 13,1 °C). Od začetka meritev so večji poletni temperaturni skok zabeležili le z 10. na 11. julij 1972, ko je padla povprečna dnevna temperatura kar za 10,6 °C. Podobno izrazita je bila na Krvavcu tudi ohladitev s 17. na 18. julij, saj se je dnevna temperatura spustila za 9,3 °C.

Čeprav se je letošnje poletje potegnilo tudi v začetek jeseni, je zdaj pravi čas za letni ledeniški obračun naših dveh snežnih »zmrzlin« pod Triglavom in Skuto. Kot vsako leto ob tem času, ko

se zaključuje talilna sezona – vse od leta 1946 –, so sodelavci Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU tudi letos že opravili redne letne meritve na obeh ledeniških krpah. Obilno snežna in dolga redilna sezona je prispevala k temu, da sta si obe ledeniški zaplati precej opomogli. Za ledenik pod Skuto imajo že tudi rezultat (1,8 ha), ki kaže, da se je od lani povečal za več kot četrtino. Od daleč je videti podobno debel kot sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja, le da so krajne zevi nekaj metrov širše od takratnih. Seveda gre povečanje ledeniške površine v večji del let osojni krnici na severni strani Grintovcev predvsem na račun večmetrskih plasti firna, to je predelanega starega snega zadnje snežne sezone, ki je šele na (dobri) poti, da postane ledeniški led. Podoben rezultat pričakujejo tudi pod Triglavom.

To verjetno ne bo preprečilo njunega izginotja, ga bo pa vsaj za nekaj let prestavilo. In prav ta spremenljivost in nepredvidljivost gorske narave je tisto, kar marsikoga vleče tja gor, kjer šepeta tišina. In če kje, potem bo v prihodnjih tednih prav tam tišina še tišja. Kaj še čakate, le brž gor, kjer ji lahko prisluhnete vse do takrat, ko bo višave spet pobelilo in boste prisluškovali le zvokom, katerih vir je v zraku. ●



Kam so odletele naše coprnice?

Coprniška pot na Klek

✍ in 📷 Dušan Škodič

Klek iz Bele krajine

Verjetno sem marsikoga pogrel s tem naslovom. Niti sam namreč ne verjamem v obstoj coprníc, čeprav je na vsakem koraku opaziti njihovo delovanje, dovolj je že, če človek prelista dnevno časopisje. Ampak pustimo, bom raje drugače začel.

Bil sem še pobič, in marsikatero lepo nedeljo smo se odpeljali v Belo krajino, iz katere izhaja moja mama. Kdo ve, zakaj me je kot otroka potepanje po vasi vedno dolgočasilo? Morda mi je le primanjkovalo razposajene blokovske družbe in tudi hlevske vonjave mi niso prijale, da bi lahko užival v tistem, česar nisem bil varen.

Oče mi je nekoč urezal leskovo palico in vse popoldne sem se potikal po obsežnem sadovnjaku ter iz dolgočasje klatil še zelena, trda jabolka. Pri tem sem nepričakovano odkril neznansko zabavo. Ko sem z leskovko napičil trdo jabolko in zamahnil, je zaradi fizikalnih zakonov, ki mi seveda še niso bili jasni, zeleni projektil odneslo za moje pojme neznansko daleč. Kdor ne verjame, naj kar poskusi. Pod takimi pogoji za krepkega dvanajstletnika tudi stometrška znamka ni nedosegljiva. A vse bi se po nekaj lučajih končalo, če ne bi prva »granata«

padla natanko v kokošnjak. Perje je letelo, kokoši so tulile, kakor da bi lisica skočila mednje, žrtev pa na srečo ni bilo, kakor je ugotovila stara mama, ki je prišla preverit, kaj se dogaja. Zvitorepke ni bilo na spregled, jaz pa sem se delal nevednega tam nekje spodaj, pod sadovnjakom, absolutno predaleč za logično povezavo. To dolgometno topništvo sem preskušal vse popoldne, dokler me ni po naključju opazila mama. Ni mi hotela groziti pred domačimi. Potegnila me je na stran in pokazala proti markantnemu hribu na južnem obzorju. »Čarovnice s Kleka te bodo ponoči prihajale buditi. In potem boš ti kričal kakor prestrašena kokoš. Le pazi se!« Prav nič ne bom lagal, da se nisem prestrašil. Kot otrok sem bil dovzeten za takšne reči, kar pa se je kasneje izkazalo kot prav hvaležno, saj so s tem moji otroški možgani dobili porcijo humusa za razvoj domišljije.

DOLGA POT DO IZHODIŠČA

Od tistih razposajenih časov se je nabralo že več let, kakor ima star berač uši za vratom. Nekega lenobnega dne je bilo na našem vikendu, ki je

zrasedel v nekem »vmesnem obdobju«. Nenadoma se je oglasila žena in zanimalo jo je, čemu me nikoli ni potegnilo na tisto markantno goro, ki tako lepo poruši umirjeno nakodranost južnega belokranjskega obzorja. Kaj sem hotel, priznal sem ji, da ob vseh visokih gorah, lahkinih stenah in kupčku lepih brezpotij naših Alp, ki sem jih prelezel, enostavno nisem našel časa zanj. Moral sem obljubiti in čim prej poplačati dolg. Že kar naslednje jutro, bil je krasen junijski dan, sva se »na horuk«, brez kakšne posebne priprave usedla v avto in odpeljala. Niti zemljevida nisem imel, gojzarji in palice pa tako ali tako več svojega prostega časa preživijo v avtu kakor doma. Ampak veste, Klek ima zgolj 1182 metrov višine, to je približno toliko kot naš Krim. Mar bi me res moralo kaj skrbeti?

Pri Vinici sem prevozil državno mejo. Hvala bogu, vsaj še ta nam je ostala, sicer bi bile, odkar smo v EU, ne samo v notranji politiki, temveč tudi v zunanji samo še – igre brez meja! Ravno tiste dni je potekalo evropsko nogometno prvenstvo in zvečer so naši sosede nestrpno pričakovali nogometno tekmo, rutinsko zmago in gladko uvrstitev v

polfinale. To se je poznalo tudi pri cariniku, ki je le odmahnil z roko, ko sem mu pomolil osebni izkaznici. Njegove debate s prisotnim policistom o že vnaprej dobljeni tekmi verjetno ne bi prekinil niti, če bi se pripeljal s patrio.

»Hm, presneto,« sem godrnjal že na prvem križišču nekaj kilometrov od meje. Levo je kazalo v Karlovac, desno pa naj bi se šlo proti Reki. Ogulina, kjer naj bi bilo izhodišče na Klek, pa na nobeni tabli. Res krasno sem tole načrtoval! Iz predala sem izvlekel avtokarto in kmalu ugotovil presenetljivo dejstvo. Kolikor že je bila tista plahta dolga in široka, je bila na spodnjem delu vendarle za nekaj centimetrov prekratka. Kam pa sedaj? Žena je le skomignila in mi prepustila odgovornost. Zavil sem proti Karlovcu. Presneti Klek pa, kakor da je izginil z obzorja. Vse naokoli gričevje, in čeprav sem bil vsaj pol bližje kakor zjutraj, ga ni bilo več na spregled. Pokazal se je šele nekaj kilometrov pred Karlovcem. Bil je seveda na čisto »napačni strani«. Obrnil sem in odpeljal nazaj do tistega nesrečnega križišča. Nisem se razburjal, kajti medtem je minila komaj ura stran vrženega časa.

Nekaj kilometrov naprej, v smeri proti Reki, sva naletela na manjšo, vendar nedvoumno oznako za Ogulin. »Hvala bogu, samo da sva končno na pravi poti!« se je oglasila žena s soslednjega sedeža. Kljub vsemu je bilo še nekoliko zgodaj, da bi iskal sledi posmeha v njenem glasu, zato sem ji pritrdil. Cesta je zavila med prvimi hišami, se izmuznila med nekaj z mahom obloženimi kamnitimi ograjami in že po stotih metrih postala tako ozka, da me je imelo, da bi, če bi se seveda dalo, obrnil in šel še enkrat pogledat, kaj je v resnici pisalo na tistem znaku. Pa sem kar peljal, ker se mi ni ljubilo voziti vzvratno. Ob cesti je rasla vsaj meter visoka trava in razbohoteno leščevje jo je še dodatno zožilo ter zakrilo pogled, tako da sem skozi ovinke peljal s hitrostjo slabega rekreativnega kolesarja. Nekajkrat so se bežno prikazale celo hiše, vendar je bila večina videti popolnoma zapuščena. Šele pogled na vaško pokopališče mi je skozi veje razkril, da ima večina spomenikov na vrhu dvojni pravoslavni križ. *Nevih*ta pred desetletjem je bila torej tista, ki je odpihnili ljudi in ustavila čas v teh krajih.

Kleka ves čas vožnje ni bilo na spregled. Niti za trenutek. Čeprav ni mogel biti oddaljen več kot petnajst ali dvajset kilometrov, se je s pomočjo nekaj čudnih sil zopet skril pred pogledi. Če ga ni zakrivalo kakšno gričevje, ga je pa gozd, skozi katerega sem občasno zapeljal, ali breg nad cesto. Po dvajsetih minutah mi je naproti pripeljal prvi avto.

Pod previsom, kjer se začne jeklenica



Po oznakah sodeč je bil od cestnega podjetja. Ker sva morala ob srečanju oba praktično ustaviti, sem izkoristil priložnost, spustil šipo in vprašal, ali sem na pravi poti za Ogulin. Možakar mi je pokimal in pripomnil, da naj vozim samo naravnost in »nikako ne skretam«. Ja, kam pa naj bi sploh skrenil, saj sem do sedaj opazil le nekaj boljših kolovozov, ki so po ne vem kakšnem naključju naleteli na »glavno cesto«. Razgleda ni bilo ves čas nikakršnega. Povsod samo visoka trava, grmovje, gozdovi in zgoraj čisto majhen košček neba. Po občutku – res ne vem, kje sem ga dobil, če še nikoli nisem bil tu – bi moral za vsakim ovinkom zagledati tisti presneti Klek, pa ga ni in ni bilo. Na majhnem križišču sem z veseljem opazil novo tablo. Ta me je potolažila in obenem razočarala. Do Ogulina je bilo še celih 10 kilometrov, za katere sem porabil dodatne pol ure. Nato so se končno pokazale prve hiše ...

OB LADIJSKI VRVI NA VRH

Na vsakem koraku je bilo zaslediti mrzlično pričakovanje. Kljub zgodnji dopoldanski uri so bili vrtovi gostilnic polni ljudi, po uličicah pa so švigali avtomobili, okrašeni z zastavami, in njihovim šoferjem se je očitno vsaj ena od rok prirasla na stikalo hupe. Kljub temu sva utegnili pogledati še nekoliko naokoli. Mesto Ogulin je prostrano in zanimivo. Razraslo se je okoli utrdb Frankopanov, pod samim mestecem pa se skriva Đulin ponor, kraški požiralnik, v katerega šestnajst kilometrov dolgi jamski sistem izginja rečica Dobra. Vzpon na Klek je možen že iz samega mesta in sploh ni tako dolg, kakor je videti na prvi pogled. Gora, ki se tu vendarle zopet prikaže, sicer dominira nad njim, a je na pogled grozno oddaljena. Napisu, da je do vrha zgolj tri ure, človek kar ne more verjeti. Klek je praktično osamelec, zato kljub skromni višini deluje imponantno. Ob vznožju ga obkrožajo prostrani travniki, ki jih spomladi prekriva tapiserija raznovrstnih travniških cvetlic, od vznožja naprej pa je zavrt v bohoten gozdni plašč, tako da je hoja po zgledno urejeni in odlično označeni planinski poti znosna tudi v vročih poletnih dneh. Pod vršno kupolo nas presenetijo več sto metrov visoke prepadne stene, v katerih so nastali prvi zametki alpinizma pri naših južnih sosedih.

Najbližje izhodišče, do katerega se lahko pripeljemo z avtomobilom, je zaselek Bjelsko. Planinska učna pot je opremljena z velikimi tablam o mnogih rastlinah, na katere lahko naletimo ob poti. Klek je pravzaprav velik botanični vrt, ki se ga zares splača obiskati v pozni pomladi ali zgodnjem



Pogled na Klek iz Ogulina

poletju, ko je pisanega okrasja največ. Opisal ga je že J. V. Valvasor v svoji Slavi, obiskoval pa ga je tudi znani planinski botanik Baltazar Hacquet. Njegovo rastlinje je prišel občudovat celo sam saški kralj Friderik Avgust, prav tisti modrokrvni navdušenec, ki je prispel tja iz Polhovega Gradca, kjer so mu nekaj dni prej predstavili blagajev volčin. Kot vemo, je v spomin na ta dogodek grof Blagay dal postaviti spomenik pod Polhograjsko goro, o tukajšnjem visokem obisku pa so ostali zgolj zapisi v kronikah.

Dobro uro hoje nad izhodiščem naletimo na planinski dom, pred katerim nas pozdravi velika tabla, na kateri obiskovalcem zaželi dobrodošlico v carstvu kleških čarovnic. Dom stoji tik pod prepadnimi stenami in je videti dobro opremljen, večja neznanka je le njegov odpiralni čas, saj je bil, čeprav je bila sredina junija, med tednom zaprt. Pot proti vrhu se nadaljuje po izohipsi in preči južna pobočja, nato pa se tik pod previsno steno vzpne na razgledno travnato pleče. Na spletni strani sem prebral, da je pot na tem najtežjem delu zavarovana in da bi bilo tu brez »sajle« precej nerodno. Na najino presenečenje je bila namesto nekaj deset metrov dolge jeklenice skozi obroče v klinih napeljana nekaj centimetrov debela – ladijska vrvi. Morda so jo prispevali dobrosrčni dalmatinski

markacisti. Za pomoč pri vzponu in sestopu je čisto uporabna, na srečo pa izpostavljenost ni prehuda, saj je uporaba kompleta za samovarovanje nemogoča, kajti vponk s tako širokimi ušesi ni predvidel nobeden od proizvajalcev.

Do vrha je le še sprehod med otočki pisanih kamnokrečev in široke palete ostalega cvetja. Razgled je izreden in šele tu dojamemo, sredi kakšnih prostranih gozdov pravzaprav smo. V čistem ozračju se lepo vidijo tudi Kamniške in Julijske Alpe, le morje, ki je relativno blizu, je skrito za nepreglednimi zelenimi pregradami Velike Kapele. Gre za resnično obsežna območja, kjer niso redki niti risi in medvedje, a vznemirjenje je odveč. Ko se z avtomobilom peljemo v službo, smo gotovo v večji nevarnosti. Čeprav nočem, da bi zvenelo ocufano kot stara frotirka, moram vendarle priznati, da je Klek gora, ki si zasluži obisk.

COPRNIC NE LETIJO VEČ

Začel sem s coprnicami, zato moram z njimi tudi končati. Vsak otrok ve, da je gora, na kateri se zbira, Slivnica nad Cerknico. Morda je bilo

tako do nedavna, čeprav jaz nisem srečal nobene razen tistih, ki so na pustnem karnevalu skakale po ulicah in z metlami podile radovedne otroke. Z uvedbo šengenske meje so bile njihove zračne poti med Klekom in Slivnico prekinjene. Posledično so se v cerkniški okolici nenadzorovano namnožili medvedje, ki se z domačini in vikendaši vsakodnevno obiskujejo in delijo ostanke hrane. Vsa poročila so jih že polna. Ko bi se vsaj že naučili igrati tarok, marsikateri nepotrební strah do kosmatincev bi tako odpadel.

In sedaj še odgovor na naslovno vprašanje. Ponudil se mi je kar sam še isti večer, ko sva se vrnila domov. Ko sem prižgal televizijo, kjer se je ravno začela tista nogometna tekma, je komentator omenil, da bi se moral zgoditi velik čudež, da se naši sosede ne bi uvrstili v polfinale. In čudež je bil, kajti še pregledko so izgubili. Pri nas se kaj takega seveda ne more zgoditi. Ne zaradi coprnic, temveč zato, ker medvedje ne znajo igrati nogometa, da bi našim pomagali v četrtfinale. Nogomet nam res ne gre najbolje, zato pa se toliko bolje znajdemo v planinah, kajne? 

Klek, 1182 m

Dostop: Mesto Ogulin se nahaja v centru Hrvaške, med Zagrebom in Reko. Mejni prehod Vinica dosežemo iz smeri Ljubljane preko Novega Mesta in čez Gorjance, ali pa zapustimo dolensko avtocesto že pri Ivančni Gorici in nato čez Žužemberk in Črnomelj (mimo Semiča).

Po prečkanju meje z Republiko Hrvaško gremo do kraja Bosiljevo (7 km), tam pa na avtocesto A1 proti Ogulinu, 25 km. Zapustimo avtocesto; do samega mesta je 6 km, skupaj od mejnega prehoda Vinica 39 km.

Izhodišče: Dostop na Klek je možen tudi iz samega Ogulina, označeni sta dve poti iz centra mesta (ŽP), hoje je 3 in 3,5 ure. Za ogled zgodovinsko zanimivega mesta pa si je bolje vzeti nekaj časa prej ali po izletu.

Najbolj primeren in pogost pristop na Klek je od vasiče Bjelsko (625 m). Peljemo iz Ogulina proti zahodu mimo Puškaričev in na križišču levo do zaselka Bjelsko, 8 km. Tam je gozdarski dom, gostilna in možnost parkiranja.

Opis: Pot na Klek je iz vasiče vseskozi široka, dobro markirana in zaradi bogate sence prijetna za hojo tudi poleti. Na okroglih 1000 m višine stoji planinski dom, ki pa je žal odprt samo za praznike, ko je pričakovati veliko ljudi (oziroma ob koncu tedna, informacije dobite pri Miljenku Pavešiću, +385 98 900 86 70 ali Dragu Koliću, +385 91 444 09 43). Vzpon naprej na

vrh pelje levo od doma, skoraj po izohipsi. Čeprav je nad domom izhujenih precej strmih stezic, le-te ne pripeljejo daleč. Pot nas mimo manjše jame pripelje ob visoko previsno steno. Tu je odcep za pol ure oddaljene Klečice (markantna kamnita stolpa), vzpon na vrh Kleka pa zavije ostro desno. V pomoč pri vzponu je ob steni napeljana debela vrv. Na robu se pot poravnava, do vrha je le še nekaj minut. Skupaj iz Bjelskega okoli 1 ure in 15 minut.

Zanimivost: Pred zaselkom Bjelsko, na levi strani ceste, je zanimiva, več metrov visoka kamnita goba, ki jo imenujejo Visibaba.

Mimogrede lahko ob povratku preko Vinice obiščemo še zanimivost na naši strani. Če se bomo od Črnomlja vračali proti Žužemberku (mimo Semiča), je po 2,5 km na levi vasica Rožanec. Tam si lahko ogledamo enega redkih mitrejev pri nas. Gre za pogansko svetišče boga Mitre. Reliefna podoba tega perzijskega sončnega boga, ki prikazuje, kako ubija bika, je vklesana v steno opuščenega antičnega kamnoloma.

Spletne informacije:

Planinska zveza Hrvaške: <http://www.plsavez.hr/hr/Klek/Karte>

Zemljevid: http://www.crticehrvatske.com/web_shop/detalji.php?sif=610&kat=2&strana=4&dalje=23

Ogulin: <http://hr.wikipedia.org/wiki/Ogulin>

Psilorítis

Iskanje pristopa na najvišji vrh Krete

✍ in 📷 Jurij Senegačnik

Avgusta 2009 sva šla s soprogo Andrejo na enotedenski oddih na Kreto. Ker je otok znan po svojih gorah, sva že pred odhodom na medmrežju zbirala informacije o najugodnejšem pristopu na najvišji vrh. To je 2456 m visoki Psilorítis, ki ga Grki imenujejo tudi Ídi, v literaturi v angleščini pa zanj zasledimo ime Mount Ida. Sicer pa je Psilorítis pravzaprav ime za cel masiv, njegov najvišji vrh pa se imenuje Timios Stavrós.

BRSKANJE ZA INFORMACIJAMI

Opisi različnih možnosti pristopa na spletu so bili milo rečeno kar precej »konfuzni«. Na nekaterih povezavah sem našel informacije, da samo vzpon na goro traja 8 ur, pri čemer se krajših možnosti sploh ni navajalo. Iz več virov pa sem uspel razbrati, da se za pristop najbolj priporoča pot od jame Idéo Ándro (gr. Idina jama), ki leži na 1370 m visokem platoju Nída (gr. Oropéδιο Nídas) v severovzhodnem vznožju masiva, na koncu turistične asfaltirane ceste, ki vodi iz hribovskega naselja Anógia. Jama naj bi bila eno pomembnejših arheoloških najdišč na otoku. V njej (lahko pa tudi v neki drugi kretske jami) naj bi se rodil sam Zevs! Poleg jame so vsi opisi omenjali še bližnjo turistično postojanko.

Vzpon od jame na vrh naj bi trajal od 3 do 6 ur.

Po prihodu v hotel na Kreti sva v bližnjih prodajalnah pobrskala še po knjižnih vodnikih, vendar informacij o poteh na goro v njih ni bilo. Kot nalašč pa v teh prodajalnah niso nikjer imeli podrobnejših zemljevidov Krete v merilu 1 : 150.000 ali več. Čez par dni – ko je bilo vse skupaj že post festum – pa sva videla, da v prodajalnah ni problem dobiti sorazmerno dobre karte z glavnimi planinskimi potmi. Če bi jo uspela kupiti tedaj in ne šele po turi, bi verjetno tudi najin vzpon potekal drugače. Sicer pa si dopusta nisva hotela komplicirati s pretiranim iskanjem zemljevidov, saj sva glede na spletne slike vzpon na vrh jemala kot »malo malico«. Gora se nama je zdela kot nekakšen »križanec« med našim Stolom in hrvaškim Velebitom. Ker so nama na Kreti že prvi dan zastonj dali tri dokaj solidne turistične karte otoka, podrobnejšega planinskega zemljevida tudi nisva ne vem kako iskala. Računala sva, da ga bova v turistični postojanki pri jami tik pred vzponom vsaj videla, če že ne kupila. Cesta na plato Nída je narisana prav na vseh zemljevidih, od tam mora biti pot od tako pomembne jame na najvišji vrh zagotovo dobro nadelana in označena! Pa ni bilo ravno tako.



Razvaline cerkvice
Sv. Križa na
glavnem vrhu

DOLGA VOŽNJA OKOLI VRHA

Vstala sva ob petih zjutraj in ob pol osmih sva bila z avtom že na platoju Nída. Malo pred njim sva ob cesti zagledala sodobnega grškega pastirja. S terenskim tovarnjačkom se je pripeljal »vreči oko« na čredo svojih ovac, ki jih je imel zbrane ob značilnem okroglem kamnitem pastirskem bivališču. Govoril ni nobenega tujega jezika, ob besedi Psilorítis pa je pokazal naprej proti vrhu. No, to sva vedela že sama. Malce za tem se je mimo pripeljal drug tovarnjaček. Od voznika sva s kretnjami izvedela, da je do vrha 4 ure hoje.

Nakoncu asfalta sicer stoji turistična postojanka, ki pa je bila v ne preveč dobrem stanju in zaklenjena, okoli nje pa ni bilo žive duše. Na naravovarstveni tabli v bližini pa sva našla kolikor toliko uporaben zemljevid, na katerem sva prvič videla tudi vrisane pešpoti na Psilorítis. Z avtom sva se odpeljala še par sto metrov po pobočju do slavne »Zevsove« jame, ki pa je bila pravo razočaranje. Vanjo vodijo stare tračnice za odvoz materiala, vse skupaj pa deluje zelo zapuščeno in zanemarjeno. Spet nikjer nobene table, oznake ali človeka, da bi ga vprašal za pot.

Ker neposredno ob jami ni nobene poti, sva se odpeljala nazaj proti postojanki. Na cestnem ovinku sva odkrila na pogled dokaj slabo shojeno pot, označeno z rumenimi pikami, vendar brez vsakršne smerne table ali omembe Psilorítisa. Ni nama ravno vzbujala skomin, hkrati pa nama je postalo jasno, da po njej do vrha ni ravno blizu. Da se pride do glavnega grebena, je treba najprej prečkati severovzhodno pobočje prve gore, potem pa se začne dolg pohod proti glavnemu vrhu. Ker pa sva na karti na tisti tabli prvič postala bolj pozorna na to, da se da z avtom glavnemu vrhu precej bolj približati z južne strani iz kraja Kouroútes, poleg tega sva tam videla vrisano planinsko kočo, sva kar naenkrat doživela »razsvetljenje«: pot od tam na vrh mora biti zagotovo bolj shojena, pa še pol manj zračne razdalje je do vrha. Za vožnjo do koče bova sicer porabila še kakšno uro, vendar utegneva potem pri vzponu in spustu privarčevati vsaj kakšne tri ure hoje in proti večeru obiskati še svetovno znani Knossos. Da sva bila nekoliko preveč »pametna«, sva seveda spoznala šele kasneje.



Plato Nída, v ozadju del masiva Psilorítisa

Rečeno, storjeno. Začela sva z vožnjo okoli masiva Psilorítisa. Cesta je divja, razgledna, enkratna. Srečuješ črede drobnice, pa tudi domačine, ki se vozijo s terenci, le o kakršnem koli turistu ni ne duha ne sluha. Veličastno doživetje, a kraj Kouróutes se nama ni in ni hotel približati. Namesto predvidene ure sva za vožnjo okoli Psilorítisa do novega izhodišča porabila kar tri ure. V vasi Lohriá, še kar daleč od Kouróutesa, naju je presenetil cestni kažipot. Na njem sva prvič in zadnjič na Kreti sploh zagledala napis Psilorítis, ki je usmerjal na stransko asfaltirano cesto. Ker pa po najinem turističnem zemljevidu ni vodila prav visoko, si nisva upala tvegati.

Ko sva končno pripeljala do Kouróutesa, za Psiloritis spet ni bilo nobenega odcepa ali napisa. Počasi sva imela teh grških skrivalnic že dovolj. Vaščani v senci pred gostilno so ob omembi gore sicer pokimali, da je stranska cesta iz vasi v desno prava. Na začetku je še asfaltirana. Kmalu so nama vožnjo zaustavila zaprta kovinska vrata, pojasnila pa nobenega. Jezno sem obrnil avto, saj sva že skoraj izgubila upanje, da bova v tem kretskem labirintu sploh kdaj odkrila »pravo pot«. Pa se je Andreji k sreči hitro posvetilo, da so kovinska vrata na cesti namenjena ovcam in ne nama. Zato sva se spet obrnila in zapeljala skozi nje.

Asfalt se je kmalu končal, cesta pa je postajala vse slabša. Še dobro, da so nama v izposojevalnici avtomobilov skoraj vsilili fiat pando, ki je nekoliko bolj terenski avto. Občutek pa je bil neprijeten, saj na celotni gorski cesti ni bilo žive duše. Vse bolj se nama je zdelo, da sva spet nekam zašla. Nekako na gozdni meji se je cesta končala pri planinski postojanki. Namesto živahnega vrveža izletnikov, ki sva ga še par ur prej pričakovala, sva se ponovno znašla pred zaklenjeno hišo brez vsakega človeka, napisa ali kažipota. Le trije parkirani avtomobili so nakazovali, da morda le nisva čisto zgrešila. No, do vrha pa le ni bilo več videti daleč.

POT NA VRH

Kljub temu da sva začela hoditi skoraj točno opoldne, in to po prisojnem pobočju, vročina ni bila prehuda. Nadmorska višina tu naredi svoje. Bolj čuden pa je bil občutek popolne osamljenosti. Že od ranega jutra sva se trudila okoli tega vrha, pa še vedno nisva naletela na enega samega samcatega turista, kaj šele planinca. Po dobri uri vzpona pa sva prvič zagledala tri ljudi, ki so se mi v tem Minotavrovem okolju naenkrat zazdeli kot nekakšne prikazni. Bili so Grki. Vprašanja, s katere strani je vzpon na vrh najkrajši, niso razumeli. Čez pol ure sva srečala še tri nemške

planince. Tudi oni so prišli po isti cesti kot midva, tudi oni so informacije pobrali s spleta in tudi oni niso vedeli, katera pot na vrh je najugodnejša. Tega nisva izvedela niti od ostalih pristopnikov, ki sva jih ta dan še srečala. Skupaj se je zvrstilo 14 ljudi. Vsi so prišli na vrh po isti poti kot midva, nihče s platoja Nida, nihče od njih ni vedel, s katere strani je vzpon na Psiloritis ugodnejši. Nihče pa tudi ni imel planinskega zemljevida.

Vzpon od planinskega zavetišča do vrha ni nič posebnega, za planinca, ki gre na morje na Kreto, pa je zelo dobrodošla sprememba. Pot ni zahtevna niti tehnično niti orientacijsko. Če pa greš tja spomladi ali zgodaj poleti, ko je na vrhu še sneg, in te zakrije megla, utegne biti orientacija bolj zapletena. Do vrha sva rabila nekaj manj kot tri ure. Od tam sva imela čudovit razgled na gorsko notranjost ter na severno in južno obalo otoka. Na vrhu je preprosta kamnita zgradba z dvema prostoroma. Prvi je namenjen pravoslavni kapelici, v drugem pa je skromno zavetišče. Tam se da na golih tleh prespati ali pa vsaj najti hladno zavetje pred vročim soncem. Ob čudovitem razgledu in kramljanju s prijaznimi Grki so bili vsi zapleti na poti naenkrat pozabljeni. Izlet se nama je zazdel čudovit. Še bolj čudovit pa bi bil, če bi bila do Psilorítisa malce manj podcenjevalna in bi si pravočasno priskrbel ustrezno zemljevid. Sicer pa na dopust hodimo tudi zaradi adrenalina, mar ne? ●

Psilorítis, 2456 m

Na Timios Stavrós, glavni vrh masiva Psilorítisa, se da priti z več strani.

Pristop z vzhoda. Večina dopustnikov letuje na severni obali Krete. Zanje je najprimernejši pristop iz mesteca Anógia. Od tu vodi asfaltirana cesta do platoja Nida (1370 m). Na koncu ceste je turistična koč. (Poleti 2009 je bila zaprta.) Nekaj sto metrov dalje do jame Idéo Ándro pelje makadamska cesta, s katere se na ovinku v levo odcepi relativno slabo shojena pot, označena z rumenimi in črnimi oznakami. Do vrha je vsaj 4 ure hoje (del transversale E4).

Pristop z juga. Izhodišče za vzpon je vas Kouróutes. Od tod je več kot ura vožnje po slabši gorski cesti do zaklenjenega planinskega zavetišča Kat. Toumbótos Prínos na gozdni meji. Do vrha je slabe 3 ure hoje (del transversale E4).

Drugi pristopi. Visoko na južna pobočja pelje tudi cesta iz vasi Lohriá. Precej visoko pripelje tudi slabša gorska cesti s severa iz vasi Livádia, vendar naj bi bil ta pristop zahtevnejši. Avtor prispevka slednjih dveh pristopov ni uspel preveriti.

Neznan pristop na znano goro

Kalški Greben od Suhadolnika

in Vladimir Habjan



V srednjem delu poti, desno Neškarjev plaz.

Kalški Greben je podolgovata gora v skupini Krvavca, čez kateri vodita dve prečni markirani poti, njena vzhodna in zahodna pobočja pa so povsem brez markacij. To so obsežna območja za raziskovalce brezpotij. Verjetno so mnogim znane neoznačene poti po planoti Kalce na vzhodni strani, od koder vodi tudi proti vrhu Kalškega Grebena nekaj stezic. Stene in strma pobočja onemogočajo lahke dostope, vseeno pa je v tem delu še veliko priložnosti za pustolovce. V območju turnov (Čmaževskega, Pisanega, Kalškega) so največ prehodov shodili lovci.

Pa pustimo zdaj vzhodno stran in se raje posvetimo zahodni. Ta je še bolj divja in strma kot vzhodna. V tem delu iz doline vodita le dve markirani poti na skrajna roba Grebena: od Suhadolnika na Kokrsko sedlo in iz doline Kokre mimo planine Dolga njiva. Vmes so stene in

strma pobočja, ki jih sekajo grape. V ta poraščeni in odmaknjeni del včasih zaidejo le ekstremni smučarji, ki so zlasti v območju Neškarjevega plazu potegnili nekaj zahtevnih alpinističnih spustov. Pristop na goro pa smo poiskali prav tam. Čeprav iz doline ni videti, da je v tem območju sploh možen prehod na zgornjo planoto, bomo pravzaprav presenečeni, kako lahko jo je doseči. V srednjem delu poti nam bodo pri tem precej pomagale poseke v ruševju, ki so jih izsekali lovci.

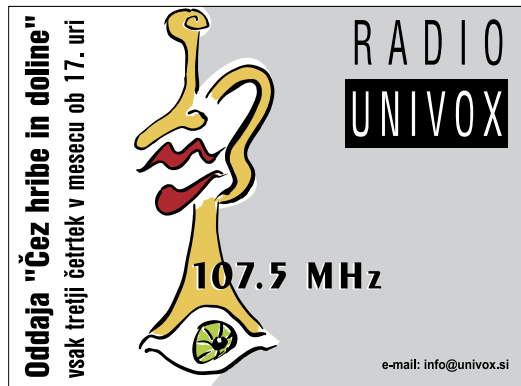
Kalški Greben ima dokaj neizrazit zahodni greben (naš pristop bo potekal desno od njega). Vzpon po njem je prava poslastica, ki pa ima svojo slabost: kratek skok v srednjem delu (težavnost II–III), višje pa kratek pas gostega ruševja. Za tem pa sledi uživaško pohajkovanje z lahkotnim poplezovanjem vse do vrha. Vzpon je torej malce zabeljen, če pa se bo kdo tja le odpravil, mu vseeno ne bo



Zahodni raz Kalškega Grebena

žal. Torej različica ture je lahko gor po zahodnem grebenu, dol po lovskem prehodu desno od njega. Kako najti prehod na zahodni greben? V levem delu nad ostanki pastirske bajte.

Gorski svet, ki ga bomo obiskali, je neizmeren svet miru, tišine in divjine, in tak nam bo zagotovo tudi ostal v spominu. ○





Kalški Greben, 2224 m

Izhodišče: Parkirišče pod domačijo Suhadolnik. Tja pridemo iz doline Kokre po makadamski cesti (oznake ob cesti).

Opis: S parkirišča krenemo po makadamski cesti desno mimo travnikov in domačije do lovske koč (pol ure hoje). Do sem se sicer da priti z avtom (vmes sta dve ograji), vendar vodi cesta po zasebni posesti. Takoj za lovsko koč zavijemo levo na strmo vlako in gremo mimo slabih odceпов po njej do majhne gozdne rame (mi gremo levo, tu je odcep vlake desno dol; razgled na Kalški Greben). Spet se strmo vzpnemo do razpotja v bolj odprtem svetu, kjer zavijemo levo. Vlaka vodi prečno v levo, nato skozi prijeten gozd, kjer se obrne desno (odcep malo ožjega kolovoza levo) do njenega konca pri razmetanih balvanih. Tik pred njimi krenemo kar po brezpotju navzgor nekaj deset metrov do majhne gozdne uravnave, kjer bomo kar na začetku na desni našli skromno stezico. Vodi prečno desno navzgor nad veliko melišče. Pod stenami se po stečinah vzpnemo na strme trave, kjer (pri podrti smreki) poiščemo ostanke steze (levo) na zgornje travnike. Vzpnemo se do travnate rame (razgled na Storžič). Zdaj krenemo desno prečno na strme trave in se po njih ali levo po strmih gozdu vzpenjamo, sledeč ostankom steze, dokler na desni ne vidimo skalnega hrpta. Pod njim vodi prečna stezica desno do majhne ploščadi, kjer je nekoč stala koč. Tu se nam odpre pogled na strmali Grebena in na Neškarjev plaz.

Zdaj nadaljujemo prečno naprej skozi ruševje do rdečega plaza. Prečimo ga, na drugi strani pa se vzpenjamo skozi strmo pobočje, poraščeno z ruševjem, in iščemo prehode (požagano). Višje poseka preči v desno in rahlo navzdol. Tu je prehod v desno po ozki polici in gredini (ostanki lovske jeklenice), ki čez skalni rob privede na majhen skalni čok, kjer se nam odpre pogled

navzgor na širok ruševnat hrbet levo ob grapi, po katerem bo potekala naša nadaljnja pot. Čaka nas še okoli 500 m vzpona.

Nadaljujemo, iščoč poseke. Ves čas se vzpenjamo levo ob skalni grapi na desni. Prehode v posekanem ruševju moramo sproti iskati, saj niso vedno dobro vidni. Poseke nas privedejo nad skok v grapi. Na tem mestu se grapa cepi v dva kraka. Naša pot bo vodila po levem delu levega kraka. Ko zmanjka ruševja, se odkrijeta strm travnat svet in dolgo melišče, ki vodi do dobro vidne velike škrbine na glavnem grebenu. Na višini okoli 1900 m je na levi manjša travnata rama, s katere se odpre pogled levo dol na Neškarjev plaz. Do roba se vzpenjamo po travah in ob meliščih, v zgornjem delu pa je zaradi grobega melišča bolje prečiti desno na skrotje.

Sestop: Po poti vzpona.

Višina izhodišča: 900 m, 1132 m (lovska koč)

Višinska razlika: 1324 m, 1092 m (od lovske koč)

Najprimernejši čas: Kopni letni časi od junija do oktobra.

Težavnost: Zahtevno brezpotje. Tura je bolj orientacijsko zapletena kot tehnično zahtevna. Ni sicer povsem enostavna, prav posebno težka pa tudi ne. Podrobno sledenje ostankom posek je kar naporno.

Dolžina ture: Suhadolnik—ostanki pastirske koč 2–2.30 ure

Ostanki pastirske koč—Kalški Greben 2–3 ure

Sestop 2.30 ure

Skupaj 6–8 ur

Zemljevida: Grintovci, 1 : 25.000; Kamniško-Savinjske Alpe, 1 : 50.000.

Alpska konvencija in njena severna stena

 Milan Naprudnik

Veliko je bilo že napisanega o pomenu Alpske konvencije (AK) kot mednarodni pravni obvezi alpskih držav, tudi o zastojih pri uveljavljanju osmih ratificiranih protokolov, o odlašanjem s pripravi preostalih štirih in še o marsičem. O tej temi smo lahko prebrali prispevke tudi v Obvestilih PZS in v Planinskem vestniku. Na skupščini PZS, 23. maja 2009, v Trbovljah pa je AK slikovito predstavil namestnik generalnega sekretarja Stalnega sekretariata Alpske konvencije Igor Roblek. Predstavitvi dejavnosti PZS in odsekov planinskih društev na področju varovanja gorske narave je sledil javen in jasen poziv načelnice Komisije za varstvo gorske narave Rozi Skobe, ki meni, da bi morali v planinskih vrstah bolj odločno uveljaviti status, da PZS deluje v javnem interesu na področju ohranjanja gorske narave, ki ji ga je podelilo Ministrstvo za okolje in prostor. In prav ta poziv me je izzval k izbiri naslova tega prispevka. Severni pristopi na alpske vršace so najbolj zahtevni. Za doseg ciljev vrhov prek severnih sten sta namreč poleg znanja potrebna še pogum in vztrajnost, kar velja tudi za osvajanje Alpske konvencije s strani PZS in PD;

posebej v okoliščinah vedno večjega števila obiskovalcev gora.

DOSEDANJI DOSEŽKI PZS NA PODROČJU VARSTVA OKOLJA

O tem je bilo že veliko objavljenega, zato le kratek povzetek. PZS je z vidika nalog na tem področju dopolnila Statut PZS, Vodila za delo PZS in PD ter sprejela Častni kodeks obnašanja planincev v gorah. Odzvale so se tudi komisije organov PZS in sicer:

- Gospodarska komisija že skoraj dvajset let (1991) uspešno uresničuje usmeritev »Naredimo naše gore okolju prijazne« s prehajanjem na čiste vire energije, z gradnjo čistilnih naprav v planinskih kočah, s prenosu smeti v dolino, z izdajo publikacije »Planinske kočice in varstvo okolja« (2000) in priročnika »Navodilo za čiščenje odpadnih voda planinskih koč« (2003).
- Komisija za planinske poti si prizadeva za ekološko vzdrževanje planinskih poti z urejanjem odvodnjavanja in ukinjanjem bližnjic, ki povzročajo erozijo.
- Komisija za varstvo gorske narave usposablja varuhe gorske narave in gorske stražarje, izdaja učbenik za njihovo usposabljanje in vrsto edicij in zloženkov o gorskem svetu in varovanju okolja ter plakate o rastlinstvu in živalstvu v gorskem okolju in še marsikaj.

V tej bilanci velja poudariti tesno sodelovanje vseh treh komisij in končno tudi etično-moralni vidik skupnih prizadevanj. Ne gre prezreti, da v planinskih vrstah izvajamo programe s področja varstva gorskega okolja že 35 let (prve publikacije imajo letnico 1975), to je 15 let pred sklenitvijo Sporazuma o varstvu Alp – Alpske konvencije in tudi pred sprejemom zakonodaje o varstvu okolja v Državnem zboru Republike Slovenije. PZS si je prizadevala prispevati delež k uresničevanju ukrepov že sprejetih protokolov AK, vendar s strani odgovornih državnih organov njena prizadevanja niso našla na ustrezen odziv.

Primer je zloženka »Obiskovalci gora spoštujemo Alpsko konvencijo« (2005). PZS je dala pobudo, da bi z Alpsko konvencijo seznanili številne obiskovalce naših gora. Izdelali smo zasnovo zloženke in zaprosili MOP za finančna sredstva. Odgovor je bil naslednji: »Pozdravljamo pobudo, finančnih sredstev pa žal nimamo«. Na razumevanje smo naleteli v Avstriji. V času njenega predsedovanja Alpski konvenciji se je odzvalo Zvezno ministrstvo Avstrije za podeželje in gozdarstvo, okolje in vodno gospodarstvo tako, da je sprejelo pobudo in v celoti financiralo 100.000 izvodov zloženke v štirih jezikih.

Drugi primer je planinsko-izletniški vodnik »Pot Karla in Žige Zoisa« (2007).

KVGN se je odzvala na pobudo predsednika PZS mag. Francija Ekarja in uresničila ta zelo zahteven interdisciplinaren projekt. Publikacijo bi lahko ali celo morali financirati državni organi



s področja naravne in kulturne dediščine, PZS pa bi prevzela le vsebinsko izvedbo projekta. Na vse vloge PZS za financiranje in po vseh razgovorih na ustreznih državnih ustanovah (MOP, Urad vlade RS za komuniciranje, Sekretariat predsedstva Slovenije Evropski uniji) smo dobili odgovor: »Želimo veliko uspeha, projekta pa žal ne moremo financirati«. Breme je padlo na PZS.

IN ODGOVOR NA IZZIVE SEVERNE STENE ALPSKE KONVENCIJE

Imel sem priložnost delovati na vodilnih položajih v organih Alpske konvencije na mednarodni ravni in že vrsto let sodelujem v planinskih vrstah na področju varstva okolja. Zato si brez zadržkov dovolim predlagati vodstvu PZS – ob vsem spoštovanju do že opravljenega dela –, da potegnemo novo smer, čeprav zahtevne težavnostne stopnje. Vse je v naših rokah; širina delovanja že navedenih komisij PZS, odzivnost in pričakovanja planinskih društev in tudi okoliščina, da lahko pričakujemo več podpore programom nevladnih organizacij s strani Stalnega sekretariata Alpske konvencije. Zastavimo celovit program, zahtevne raztežaje, ne le korake po že uhojenih poteh, kot je dosedanje sodelovanje s planinskimi zvezami sosednje Avstrije in Italije, kjer smo v skupnih projektih planinsko-turističnega značaja le redko naleteli na odzivnost slovenskih državnih organov.

Planinski zvezi Slovenije se pri uresničevanju protokolov odpirajo naslednji možni priključki:

- **sodelovanje** pri pripravi programov odgovornih ministrstev za uresničevanje ratificiranih protokolov – na osnovi dogovora med organi AK in CAA v februarju 2008, kar obvezuje planinske zveze alpskih držav, da se odzovejo. Predstavniki CAA in Stalnega

sekretariata AK so se med drugim dogovorili za skupne aktivnosti na področju planinskih poti in koč, turizma, regionalnih proizvodov in športnih aktivnosti. Dogovorili so se za izdajo brošure, ki bo vključevala prispevke planinskih zvez pri uresničevanju trajnostnega razvoja in varstva Alp. Na teh osnovah so Komisija za planinska pota, Gospodarska komisija in KVGN februarja 2009 predložile konkretne predloge za delež PZS na področju urejanja prostora, varstva narave, urejanja krajine, varstva tal, energetike, prometa, gorskega gozda, hribovskega kmetijstva in turizma. Imel sem priložnost sodelovati v razpravi o pripravljenih predlogih in dovolim si izraziti oceno, da ni kaj dodati. Izraziti je potrebno le priznanje za 'profesionalno' opravljeno delo. Na potezi je Upravni odbor PZS, da razpravlja o predlogih in potrka na vrata pristojnih ministrstev.

- **Protokol turizem** je za planinske organizacije (PZS, PD) poseben izziv. Pred 50 leti so skoraj vsi obiskovalci gora imeli planinsko izkaznico, danes je registriranih okoli 53.000 planincev, obiskovalcev gora pa je 1,5 milijona letno. PZS vzdržuje planinske poti in koč, skrbi za varnost in reševanje, izdaja informacije in napotke za varno hojo ter gradiva o varovanju gorske narave za vse obiskovalce. Gorski svet pa je vse bolj obremenjen z motornimi vozili, gradnjo gozdnih cest, energetskih in smučarskih naprav, počitniških in turističnih objektov, hotelskih središč in zabavišč. Dovolj podatkov in razlogov, da je na področju turizma še kako smotrni skupen nastop PZS in TZS, tako kot so k uresničevanju tega protokola pristopili v drugih državah.

Lep primer je Planinska zveza Avstrije, ki je članica delovne skupine »Turizem, okolje in mobilnost«, ki jo je ustanovilo avstrijsko Zvezno ministrstvo za okolje, kmetijstvo, gozdarstvo in vodno gospodarstvo za pripravo programa uresničevanja sprejetih sklepov protokola turizma. PZA je pripravila stališča o pomenu turizma, prijaznega naravi, o usmerjanju tokov obiskovalcev, posebej na zavarovanih in mirnih območjih, o sprejemljivih športnih aktivnostih, o prometnih tokovih in o razvojnih možnostih prebivalstva v gorah.

Planinska zveza Nemčije je izvedla posvet »Nov svet v Alpah« na temo pričakovanja in prihodnosti turizma v Alpah, na katerem so s prispevki

sodelovali poleg referentov iz planinskih in turističnih organizacij tudi predstavniki lokalnih skupnosti, športnih organizacij in raziskovalci. Delovne skupine so obravnavale naslednje teme: turizem, pohodništvo, dostopnost do gorskega okolja, turno smučanje, zimski vzponi, gorsko kolesarstvo, planinske kočice – hoteli ali bivaki.

Planinske zveze Slovenije, avstrijske Koroške in italijanske Furlanije Julijske krajine so se že novembra 2005 odločile, da pristopijo k projektu planinsko-turističnega razvoja na mejnem območju na izhodiščih, vsebovanih v večletnem programu dela Alpske konvencije (2005–2010), ki za področje turizma, prostega časa in športa poudarja kulturne in družbene dimenzije in odgovornost načrtovalskih, naravovarstvenih, turističnih, planinskih in drugih nevladnih organizacij pri uresničevanju protokola.

PROTOKOL 'PREBIVALSTVO IN KULTURA' – PRVENSTVENA SMER.

Zakaj prvenstvena? Ko so alpske države v začetku devetdesetih let razpravljale o področjih Sporazuma, so na prvo mesto uvrstile protokol 'prebivalstvo in kultura' z argumentom, da je v ospredju predvsem prebivalec – človek in njegove kulturne vrednote. Lepo rečeno, tudi lepo formulirano v osnovnem Sporazumu, vendar brez predstave o tem, kako se lotiti tega protokola. S pristopom k pripravam protokola 'prebivalstvo in kultura' se je odlašalo do leta 2006, ko so države pogodbenice sprejele Politično deklaracijo protokola, ki naj bi konkretnije opredelila načela in smernice: zavest o pripadnosti skupnosti, kulturno raznolikost, življenjski prostor, kakovost življenja in enake možnosti, gospodarski prostor, vlogo mest in podeželja. Delovne skupine držav podpisnic naj bi do konca leta 2007 pripravile gradiva za obravnavo v organih Alpske konvencije. K sodelovanju so povabili tudi nevladne organizacije. Uresničevanje protokola bi obvezovalo podpisnice Alpske konvencije upoštevati določila tega protokola pri pripravi razvojnih strategij in programov na drugih področjih Alpske konvencije. Po dobrem letu se je marca 2008 izvedla le mednarodna konferenca, na katero so bili povabljeni politiki in raziskovalci alpskih držav, ki so se sporazumeli, da je potrebno poglobiti sprejeto deklaracijo. Objavljen je bil tudi poziv vsem zainteresiranim prebivalcem, društvom in lokalnim skupnostim.



V Sloveniji še ni odziva. Po mnenju predstavnika Stalnega sekretariata Alpske konvencije se odpira možnost, da PZS pripravi stališča za uresničevanje tega protokola v gorskem okolju v obdobju 2009–2010, ko Slovenija predseduje organom Alpske konvencije. Na temo človek in kultura v gorskem okolju že desetletja prebiramo prispevke v naših planinskih publikacijah.

Poleg pozornosti, ki jo je treba v okviru AK nameniti alpskemu prebivalstvu, pa je nujna tudi krepitev skupne odgovornosti alpskega in zunaj alpskega življenjskega prostora na osnovi dialoga in sodelovanja. Bistvenega pomena je, da alpska mesta in okoliško podeželje zasnujejo skupno razvojno in varstveno strategijo, upoštevajoč prednosti posameznih okolij, in tako zagotovijo enake možnosti obstoja in razvoja za alpsko in zunaj alpsko prebivalstvo. Dovolj izhodišč za odločanje na UO PZS in za klic na Ministrstvo za kulturo, če že nimamo Ministrstva za prebivalstvo.

Zahtevne smeri, vendar prepričani o vlogi PZS za hkratno ohranjanje gorskega okolja in trajnostnega razvoja zmoremo odpreti novo poglavje, kot smo v 115-letnem delovanju storili že večkrat. Pa brez zamere, če sem bil preveč 'direkten'. 

Tisočletna sopotnica človeka

Tisa

✍ in 📷 Dušan Klenovšek*

Tisa (*Taxus baccata*), tudi kiseljak, tis ali tisevec, je iglavec, ki je s človekom povezan že tisočletja. Zaradi temno zelenih iglic je postala simbol žalosti pri žalnih slovesnostih, uporabljali so jo za pletenje nagrobnih vencev, stari Egipčani so iz njenega lesa izdelovali krste. Predmete iz tisovine so uporabljali za zaščito pred hudobnimi duhovi in uroki. Častili so jo tudi Kelti, saj so z njenim sokom zastrupljali konice puščic in kopij.

Iz trdega, hkrati žilavega in prožnega ter obstojnega lesa so nekoč izdelovali loke, pipe in dele sodov. Še danes les rabijo v strugarstvu in rezbarstvu za izdelavo podstavkov lovskih trofej. Zaradi goste rasti, dekorativnosti, dobrega prenašanja obrezovanja in slabih rastiščnih pogojev je priljubljeno parkovno drevo (grm).

Je zelo trdoživa, saj dočaka visoko starost, tudi prek 2000 let. Da kljub temu ne doseže orjaških dimenzij, je 'kriva' počasna rast. Ni čudno, saj v naravi uspeva v ozkih soteskah, težko dostopnih ostenjih, po navadi v senci krošenj bukve ali drugih vrst iglavcev. V ugodnejših razmerah (sončne lege, zelenice, parki) je rast hitrejša in zato ni presenetljivo, da je kar sto tis v Sloveniji zaradi svoje izjemnosti varovanih kot naravne vrednote. Tisto na Ptujski gori naj bi po izročilu posadili ob križarskem zavzetju Jeruzalema leta 1098.

Seveda ni vsaka debela tisa tudi tisočletno drevo, saj večkrat prihaja do zraščanja večjega števila stebel. Poleg varovanja izjemnih dreves so tudi sicer pri nas vse v naravi rastoče tise zavarovane že od leta 1976. Kljub temu gozdarji ugotavljajo, da bi bilo za njihovo preživetje treba izvajati tudi sajenje v gozdovih. Ukrep varovanja ne velja za posajene primerke, kar občasno pri posegih odstranitve v parkih povzroči neupravičene proteste. Zasaditve v urbanem okolju, predvsem v okolici vrtcev, občasno sprožijo polemike zaradi njene velike strupenosti.

V domačem kraju so pred desetletji uglednemu sovaščanu poginile vse krave, ki jih je nakrmil z njenimi vejami po obrezovanju žive meje. Mnogi so se namuznili, češ kako da tako pameten človek



Rdeče osemenje - za človeka edini nestrupeni del tise

ni vedel za njeno strupenost. Strupeni, gledano s človeškega vidika, niso le rdeči mesnati ovoji (aril), ki obdajajo semena. Tisa je namreč poleg brinov eden redkih pri nas rastočih iglavcev brez storžev. Na to posebnost opozarja že vrstno latinsko ime *baccata* ('bacca' – latinsko jagoda). Tisin alkaloid taksin je za človeka in mnoge živali smrtno nevaren; povzroča zadušitev in motnje v krvnem obtoku, nekatera divjad, na primer srnjad, pa je nanj imuna. Po drugi strani pa se njen drugi alkaloid taksol uporablja pri zdravljenju rakavih obolenj.

Mnoge ptice se jeseni in preko zime hranijo s 'plodovi' ženskih dreves, saj je tisa dvodomna vrsta in tako poskrbijo tudi za njeno razširjanje. Še več, njihovi prebavni encimi pomagajo pri razgradnji inhibitorjev kaljenja v semenih in torej 'morajo' biti pojedena za uspešno kalitev.

Ko se naslednjič srečamo s tiso v naravi, se za trenutek ustavimo ter zamislimo, koliko človeških generacij je že preživela, katerim dogodkov vse je bila nema priča. Semena ali potaknjence za posaditev v domačem okolju pa nabavimo v katerem od parkov. Plodove kljub vabljeni rdeči barvi prepustimo pernatim prijateljem. Naj jim teknejo. ○

* Zavod RS za varstvo narave

Udobje je na prvem mestu

Funkcionalno perilo

✍ in 📷 Arnold Lešnik

Včasih smo zahajali v hribe veliko bolj sproščeno kot danes. Nase smo navlekli staro majico in stare hlače, napolnili lovski nahrbtnik in že smo bili na pol poti do raja. O funkcionalnem perilu nismo niti sanjali, kaj šele, da bi se o njem pogovarjali. Takrat smo vedno in povsod uporabljali bombažno perilo. Nekateri so morda prisegali še na volno, lan ali redkejši – svilo. Med preživetjem te bombažne faze so bili vrhovi večinoma okrašeni s številnimi majicami, ki so se elegantno sušile v vetru poletnega dne. Nahrbtniki so bili večinoma težji kot danes, saj smo skoraj vedno tovorili s seboj še vsaj eno rezervno majico. Spodnje hlače so pač bile, kakršne so bile. Najverjetneje so bile pri tistih higiensko zavednih še vsaj ene v nahrbtniku, pri drugih pač ne. Potem smo nekateri odkrili hitro sušilne majice in veliko kasneje podobne spodnje hlače. Cena je bila visoka za naše žepke, a slednjič je vendarle padla odločitev. Zadovoljstvo je bilo popolno in pri enodnevnih turah se je nahrbtnik

olajšal vsaj za eno majico. Pri večdnevnikih še ne, in dokler se nismo navadili na »plastične« majice, smo tovorili še eno bombažno majico za spanje oziroma preoblačenje. Minevala so leta, na takšno perilo smo se že tako navadili, da je v našem življenju postalo stalnica. In smo razmišljali takole: hej, to pa ja ni nič posebnega, komaj kaj boljše od bombaža. Potem smo nekega dne iz kljubovanja spet odšli na turo z bombažnim perilom in še isti dan spremenili mišljenje – v korist sintetike. Ponovno smo začeli kupovati funkcionalno perilo. Kakšno cenejše, pa dražje in najdražje. In tolikšnih razlik pravzaprav med posameznimi blagovnimi znamkami nismo več opazili, razen v ceni seveda. Prodajalci so nas vedno znova prepričevali v svoj prav, vendar smo nekega dne začeli razmišljati tudi s svojo glavo in nismo več verjeli, da je perilo, ki stane dvakrat več, tudi dvakrat boljše od ostalih. Prav tako smo opazili, da perilo domačih izdelovalcev vendarle zaostaja v kvaliteti in da nekatero

Primerno perilo je eden izmed pogojev za dobro počutje na turi.





Žensko spodnje perilo mora biti tudi modno. Moški prisegamo bolj na uporabnost kot na barve.

povzroča prav nesramno srbeče rdeče lise na telesu. Nato smo ugotovili, da se to slej kot prej zgodi pri vsakem perilu in redki srečneži, ki niso imeli ali še niso imeli tovrstnih problemov, so samo začudeno zmajevali z glavo. Potem smo izvedeli, da obstaja funkcionalno perilo tudi iz naravnih materialov, na primer posebej obdelane volne. A cena se je ponovno merila v suhem zlatu. Slednjič smo vendarle popustili, saj kam bomo vlagali denar, če ne za dobro počutje in zdravje?! Na samem koncu se je zgodba seveda ponovila. Spet smo se vrnili k sintetičnim oblačilom, pa malce bombažnim in zdaj imamo vsaj možnost izbire med vsemi tremi.

KAJ MORATE VEDETI O FUNKCIONALNOSTI

Naloga športnega perila je, da telesno vlago čim hitreje in čim uspešneje odvede s kože in jo prenese na zunanjo stran, kjer jo posuši. Seveda je iluzija pričakovati, da se bo to zgodilo na hrbtni površini, ki je prekrita z nahrbtnikom. V tem primeru bo odvajanje krepko omejeno in odvisno tudi od konstrukcije nahrbtnika.

Večina hitro sušečega se perila je danes izdelanega iz **poliestra** in/ali **poliamida**, ker ta vlakna ne vpijajo vlage. Številni izdelovalci zaradi boljšega prilaganja dodajajo še **elastan** (5–7 %). Nekatere inovativne firme, kot je na primer ameriška Patagonia, uporabljajo pri svoji izdelavi celo reciklirani poliester. Poleg materiala igra pomembno vlogo **način tkanja**, ki mora skrbeti za prenašanje

znoja s kože na zunanjo stran perila. Zelo dovršeno perilo ima tako na mestih, kjer se bolj potimo in je zato potrebno boljše odvajanje toplote, tanjšo plast. Moške majice na drugih mestih kot ženske, zato ne kupujemo na pamet, tudi če kroj ustreza. Ni samo material tisti, ki odvaja vlago in skrbi za hitro sušenje, to nalogo prevzema še posebna obdelava perila. Poskrbi, da se znoj razdeli na večjo površino in tako hitreje izhlapi. Večina perila ima danes dodatno **antibakterijsko obdelavo**, ki nevtralizira tudi neprijetni vonj. Zdrži lepo število pranj (40–50). Še boljša je obdelava vlaken s srebrovimi spojinami, ki tako rekoč trajno preprečujejo nastanek neprijetnega vonja. **Šivi** so večinoma izvedeni plosko in so elastični, za boljše udobje lahko izberemo celo brezšivno perilo. Izbrano perilo mora biti praviloma oprijeto, vendar ne sme tiščati. Oprijeto mora biti zato, da v trenutku odvede nastali znoj s kože. V praksi imamo tesno oprijeto perilo raje pozimi, ko želimo boljše odvajanje vlage in ko so telesne pomanjkljivosti bolj zakrite. Nekoliko ohlapnejše poletno perilo daje potuho naši nečimrnosti, kar je tudi prav. Kdor prisega na naravne materiale, ima na voljo kvalitetno perilo iz **merino volne**, ki pa ima svojo specifikko. Ne suši se tako kot sintetika, čeprav je prijetna za nošenje, tudi ko je mokra. Poleg tega ima naravno antibakterijsko zaščito. Vzdrževanje je nekoliko zahtevnejše, perilo je tudi težje v primerjavi s sintetičnim.

Danes ni več ovir, da ne bi prali perila v pralnem stroju v skladu z navodili proizvajalca. Dodajanje **mehčalca** je prepovedano, prav tako sušilec, če želimo ohraniti funkcionalnost. **Likanje** je strogo prepovedano in nepotrebno. Pralno sredstvo naj ne bo preagresivno. Če ste perfekcionista, boste uporabljali posebno pralno sredstvo za perilo, ki vsebuje posebno antibakterijsko zaščito in

Med bogastvom barv in materialov bo vsakdo našel kaj zase.



izboljšuje dihanje. Če jemljete življenje, kot pride, boste uporabljali, kot velika večina ostalih, eno izmed mnogih blažjih pralnih sredstev na tržišču, tisto v drobni steklenički z zasoljeno ceno pa uporabljali le za draga oblačila iz dihaajočih membran.

KAKO KUPUJEMO PERILO?

Kot ste sami ugotovili, je nakup lahko morda loterija, saj ne vemo, kako se bo na kak material odzvalo naše telo. Poleg tega bomo naleteli na brez števila trgovskih imen (*capilene, dryskin, tactel, carline* ...). Tako odpadejo dobronamerni nasveti prijateljev ali prijaznih prodajalcev. Pred nakupom preverimo **sestavo** oziroma **vrsto materiala**, lahko tehnične podrobnosti, če smo seznanjeni s posameznimi materiali. Cena, zdaj že vemo, ne pove pravega odgovora. Najbolje, da se skoncentriramo na **kroj** in **občutek**, ki ga dobimo, ko perilo preizkusimo. Nikjer ne sme vezati ali kako drugače ovirati gibanja. Preverimo šive, ki so danes tako ali tako že ploski.

Če želimo pustiti dober vtis tudi potem, ko smo že zapustili trgovino, se lahko pred prihodom oprhamo ali vsaj zjutraj nanesimo izdatno porcijo deodoranta pod pazduhe. Pravi moški tu velikokrat grešijo. Na drugi strani zna ženski del populacije s temi zadevami pretiravati in takšen ali drugačen vonj perila, ki je ostal od prejšnjega preizkuševalca, nas zna pri nakupu presneto zmotiti. Ovira je prav tako nakit; recimo uhani, verižice, zapestnice ali ročne ure. Perilo lahko namreč z ostrimi robovi relativno hitro poškodujemo.

Kadar nismo prepričani o lastni presoji, je dobro imeti ob sebi nekoga, ki je vreden zaupanja ali našega spoštovanja. Predvsem močnejši spol tudi tukaj greši in velikokrat si niti ne vzame dovolj časa, da bi perilo preizkusil. Barve so tako ali tako postranska zadeva pri moških, pri ženskah igrajo odločilno vlogo. **Pred nakupom** perilo obvezno **pomerimo**, in če smo se odločili za drugo barvo, pomerimo še to. Če so zadeve jasne, preverimo vsaj številko perila, ki ga bomo kupili, saj v škatlah velikokrat najdemo pravo zmešnjavo.

Za kakšen kraj se boste odločili, je povsem vaša zadeva. Velikokrat bodo na vašo odločitev vplivale modne smernice in ne toliko uporabnost in udobje. Ker izbiramo funkcionalno perilo, poskrbimo, da bo ta, resnično prva plast na koži udobna in bo zadovoljivo skrbela za odvajanje znoja pozimi ali poleti. Za visoke temperature so primerne majice s kratkimi rokavi (manj brez rokavov zaradi draženja naramnic nahrbtnika), nizkim temperaturam ustrezajo dolgi rokavi. Prvo plast nato nadgradimo



Šivi danes več ne dražijo kože.

z debelejšimi plastmi iz ustreznih materialov (puli, jopica, vetrovka).

SUHO JE ZDRAVO

Najbolj suh občutek daje koži vendarle sintetično perilo. Katero je najboljše, pa je morda eno najtežjih vprašanj, odkar je začel človek uporabljati perilo nasploh. Če se bo ena sama oseba lotila preizkušanja perila recimo desetih različnih znamk, bomo dobili rezultat testa, ki bo imel zmagovalce in poražence, če pa bo preizkušalo to perilo deset ali sto preizkuševalcev, bo zmeda popolna. Vse skupaj bo še najbolj podobno mnenjski raziskavi, katera je moja najljubša jed. Izbira perila je namreč popolnoma osebna odločitev vsakega posameznika. Tako ne more nihče trditi, da pozna najboljše perilo na svetu ali morda najslabše. Lahko se pogovarjamo o krajih, lahko o materialih, lahko o vplivu vzdrževanja na material v časovni enoti, morda o obstojnosti barv, nikakor pa se ne moremo odločati o absolutnih atributih. Tako postane izbira ustreznega perila, tako kot izbira marsikaterega dela hribovske opreme, stvar vsakega posameznika, njegovih potreb, želja, nagnjenj, morda celo družbenih in kulturnih dejavnikov okolja, v katerem se giblje. Perilo na policah diskontnega centra, kjer prodajajo še kruh in čokolado, tako ni nujno slabše od tistega najbolj priznane znamke na policah specializiranih trgovin. Poleg cene, ki je ponavadi vsaj za polovico nižja, nas znajo prepričati še druge lastnosti. Verjemite in preizkusite. Če igrate na karto zunanje podobe vedno in povsod, potem seveda ne. Tudi v tem primeru ne boste imeli težav z izbiro. Če pa ste čisto navaden smrtnik s kančkom soli v glavi, se boste lotili preizkušanja različnih vrst ali znamk perila, in ko boste ugotovili, katero vam ustreza, boste pri njem ostali. To je lahko katera koli znamka, ki bo postala vaša čisto osebna izbira. ○

Živeti v Alpah je privilegij

Janez Bizjak, ljubitelj in raziskovalec gora

Pogovarjala se je Mojca Luštrek 📞 Martin Šolar



Janez Bizjak leta 2005 v zadnjih dneh vodenja TNP

Janez Bizjak, rojen leta 1943 v Trbovljah, se je zapisal gorništvu pri sedemnajstih. V trboveljskem planinskem društvu (PD) je bil skoraj 20 let načelnik alpinističnega oddelka. Leta 1978 je vodil prvo slovensko (zasavsko) alpinistično odpravo na Grenlandijo, leta 1980 pa sodeloval še v mariborski. Deset let je deloval v gradbeni podkomisiji Gospodarske komisije Planinske zveze Slovenije (PZS) in bil član uredništva Planinskega vestnika. V 80. in 90. letih je oblikoval znake naših himalajskih odprav. Doštudiral je arhitekturo in bil 15 let samostojni arhitekt. Zatem se je zaposlil v Triglavskem narodnem parku (TNP), kjer je skrbel za obnavljanje kulturne dediščine in urejanje prostora, nato pa bil 13 let njegov direktor. Po upokojitvi je ustanovil zasebni zavod za proučevanje Alp – Inštitut Alpe. Dolga leta je predstavljala Slovenijo v Mednarodni komisiji za varstvo Alp (Commission International pour la Protection des Alpes – CIPRA – 12 let, od tega 10 kot predsednik CIPRA Slovenije), v Komisiji za varstvo gora (Mountain Protection Commission – MPC) pri Mednarodni zvezi planinskih organizacij (Union Internationale des Associations d'Alpinisme – UIAA) in v Mreži

zavarovanih območij v Alpah (Alpine Network of Protected Areas – ALPARC – kot podpredsednik). Napisal je dve knjigi in več kot sto strokovnih člankov doma in v tujini. Zadnja leta predvsem raziskuje Alpe.

Ko sem se pripravljala na ta pogovor, sem prebrala vašo knjigo o odpravi na Grenlandijo Gore pod polnočnim soncem. Kdor okusi to deželo, hoče znova tja, pravite. Vam je bilo dano že po dveh letih. Pa zdaj, po tridesetih – si je še želite?

»Vedno! Če bi imel denar, bi takoj odpotoval tja gor. Grenlandija nas je skrivnostno zaznamovala in zastrupila. Dr. Damijan Meško, naš zdravnik, sicer zelo iskan zdravnik na številnih himalajskih odpravah, pravi, da mu nobena odprava ni pustila tako globokih doživetij kot grenlandska. Čeprav se zavedam, da je Grenlandija po tridesetih letih drugačna, ni izgubila eksotike velike bele tišine, kot je zapisal Fridtjof Nansen. Za zelenim obalnim pasom in naselji leže bele puščave, ki segajo v neskončnost, njihove robove pa rišejo verige ošiljenih gora; mraz, ki ne zebe, ampak boli, polnočno sonce. Sanjski svet za pustolovce, za vse, ki izzivajo skrajnosti in se kot puščavniki znajo predati premišljevanju o smiselnih in nesmiselnih rečeh.«

Biti vodja odprave ni mačji kašelj. Očitek, da »tudi Hitler ni delal z Židi tako svinjsko kot Bizjak z Zasavci na Grenlandiji«, je še najmanj, kar vas lahko doleti, kajne?

»Na Grenlandiji ni nosačev, ki bi odpravam tvorili hrano in opremo. Udeleženci morajo vse nositi sami oziroma vleči na velikih saneh. Če si znate predstavljati velikost in težo nahrbtnika, kadar bi šli za teden dni v naše gore, ne bo težko oceniti obsega in teže prtljage za mesec dni izven civilizacije. Poleg hrane je treba tovoriti še opremo za spanje, šotore, tehnično in plezalno opremo. Kljub zmanjšanju vsega na najnujnejše smo odpotovali z zavestjo, da bomo lačni. Nekateri so na to pozabili in bi prvi teden pojedli celomesečno hrano. Ko je odprava globoko v notranjosti, je

treba priti še nazaj na obalo. Sicer se zgodi, kar se je mnogim grenlandskim raziskovalcem: izčrpani so umrli od lakote. Zato sem bil pri delitvi dnevnih obrokov neizprosni in strog, toda pošten. Kadar sem rezal suho slanino, so kot sokoli pazili, da ne bi komu odrezal za milimeter debelejšega kosa. Gorje, če bi sebi odmeril več. Tisto o Hitlerju je bilo zelo resno, saj sem pozneje doma zvedel, da so v najbolj kritičnem in nerazsodnem trenutku, ko je človek zaradi lastnega preživetja sposoben vsega, menda že glasovali, ali ne bi bilo nujno, da se me znebijo. Odtehtal je en glas. Lani smo se dobili ob tridesetletnici in se s posebnim nelagodjem spomnili tudi tega »sojenja«. Veliko preizkušnjo danes obračamo v šalo, toda takrat je bilo zelo resno.«

Na Grenlandiji ste bili z zasavsko in z mariborsko odpravo. Sami »obstranci«. V nekem zapisniku PZS ste se znašli kot zanesenjaki, ki so si vtepli v glavo Grenlandijo. Nevoščljivost iz »centra«? Ker ste »konkurenčno« domžalsko odpravo opisali s precejšnjim občudovanjem, sklepam, da vam je znamenita slovenska fovšija tuja. Je v alpinizmu zavist »mednarodna«, je torej naša fovšija v »dobri« družbi?

»Domžalska odprava ni bila »konkurenčna«, ampak uspešnejša. Vsaka naslednja je uporabila naše začetniške izkušnje in prišla dlje kot mi. Tudi mariborska in za domžalsko še zgornjesavinjska.

Stane Klemenc, ki je vodil Domžalčane, je bil večkrat pri meni in se je postopno zastrupil z Grenlandijo. Toda tudi njim ni bilo prizaneseno z lakoto, zaradi katere je Miro Štebe dobil hude posledice na sluhu. S Stanetom sva postala obsedena s severnimi in skrajno južnimi gorami. Skupaj sva preživela Aljasko, nato sanjala o Patagoniji, Antarktiki, Severnem tečaju. Toda jaz sem ostal samo pri sanjah, Stane pa jih je odločno in uspešno uresničil: nekajkrat je vodil v Patagonijo, več let na Severni tečaj, dvakrat na Antarktiko, dvakrat na prečanju Grenlandije s smučmi.

V zapisnikih PZS piše vse sorte. Obstranci smo si Grenlandijo res vtepli v glavo. Tudi Aleš Kunaver, ki je bil takrat nesporna avtoriteta pri odpravah, je v začetku gledal na naše početje z nezaupanjem. Toda bil je korekten in pošten, znal je ceniti organizacijske napore in dejanja v neznanih deželah. Zame je bilo posebno priznanje, ko me je povabil v svojo odpravarsko komisijo in mi predlagal, da bi »prevzel« arktične gore.

Brez zavisti, brez naše fovšije, bi bilo morda celo dolgočasno. Če berete tujo alpinistično literaturo ali publicistiko med vrsticami, vidite, da ima ta »dejavnost« mednarodne razsežnosti. Pri nas pa medregijske in medosebne. Res veliki alpinisti so tudi veliki ljudje in so sposobni tudi drugim izreči priznanje. Zavist pa je včasih zdrava, ker pomaga razčiščevati.«

Med čudovitimi grenlandskimi vršaci FOTO: DAMJAN MEŠKO





Na ekskurziji
po Triglavskem
narodnem parku
(Rombonski podi, 1994)

Ko alpinistu v Sloveniji zmanjka ciljev, si zaželi k sosedom in dlje v svet. Kje vse poleg Grenlandije ste že plezali in kje bi še radi?

»Poleg že omenjene Aljaske največ v Alpah. Prej našete daljne dežele so ostale trajne sanje. Ne za plezalske podvige, ampak za pohodništvo. Ob vseh vrhunskih dejanjih naših mladih in manj mladih alpinistov, prostih plezalcev in ekspedicionistov bi bilo nekoliko neprimerno govoriti, kako sem bil včasih alpinist. Meje dosegljivega so mladi predstavili na zame nedosegljive višine. To, kar počnem danes, ni plezanje, ampak doživljanje brezpotij, kjer pomagajo nekdanje izkušnje. V Sloveniji in v Alpah ne bo zmanjkalo ciljev. Teh je za nekaj človekovih življenj. Kdor trdi, da vse pozna in da je bil povsod, laže. Tudi Julijske Alpe, kjer sem kot doma, imajo številne predele, kjer še nisem bil.«

Pred kratkim ste mi omenili svoje »raziskovalno potepanje bo brezpotjih Bogatina in Lanževice«. Zdaj so razprave o brezpotjih nekam »moderne«.

»Brezpotja so res postala moderna. Atraktivnih predelov divjine, v katere ne vodi nobena pot, skoraj ni več. Ko nekoga pripelješ v neznano brezpotno divjino, je z njo konec. Zaradi navdušenja bo naslednjič ta pripeljal svojo skupino in naslednjič vsak od te skupine spet svojo. Začaran krog. Ker so gore javno dobro, tovrstnih obiskov ni mogoče prepovedati. Verjamem pa v dogovore in samoodpovedovanje. Vsaj na območju TNP bo to nujno. Včasih smo s pomilovanjem gledali na zakonske omejitve v nekaterih alpskih in karpatskih narodnih parkih,

kjer je dovoljeno hoditi le po označenih in urejenih poteh, danes nas izkušnje silijo v podobne rešitve.

Raziskovalno potepanje po brezpotjih: sledov prvih obiskovalcev naših gora ni mogoče najti in evidentirati, če si ne upaš v brezpotni labirint, kjer se v megli ni težko zgubiti. Toda to so neatraktivna območja in se ni bati množičnega obiska.«

Kaj pa menite o nasprotni skrajnosti, ki bi ji lahko rekli »cesta na vsako slovensko planino«? In o drugih – z vašimi besedami – »omamah civilizacijskih blagrov«?

»Obsedenost s cestami na vsako planino in do vsake planinske kočice je milo rečeno neokusna. Komodnost nima meja. Vsi bi radi čim dlje in čim višje z avti. Samokritično priznam, da se tudi sam rad peljem čim višje, če so zgrajene ceste. Če jih ne bi bilo, bi šel peš. Ceste so lahko dobro izhodišče za gore, lahko pa pomenijo le končno postajo nezahtevni obiskovalcem, ki jim gore ne pomenijo ničesar. Tako kot nekatere dolinske »planinske« postojanke (PP) ne služijo več kot izhodišče za pot v hribe, ampak so kot gostilne končni cilj hrupnih, nekulturnih enodnevnih turistov.

Ko sem sodeloval v mednarodni komisiji za varstvo gora, smo sprejeli nekakšen kodeks novega odnosa do gora: pri PP vračanje k izvirnim vsebinam, k preprostosti in skromnosti, omejevanje prometa v gorah, zapore določenih predelov za avtomobile, vzpodbujanje pešačenja ... Čeprav sem bil v komisiji predstavnik PZS, pri vodilnih ni bilo volje za spremembe v razmišljanju.

Pred leti je Andrej Stritar kot provokacijo navrgel stavo, da bo kmalu zgrajena tudi cesta do Triglavskih jezer. Koristoljubni apetiti so vedno bolj »izvirni«, pretkani in nori, zato vse kaže, da utegne Andrej dobiti stavo.«

Ko ste bili direktor TNP, ste razmišljali o tem tudi po službeni dolžnosti. Ste imeli škarje in platno v rokah ali pa ste morali bolj ali manj spretno krmariti med vsakovrstnimi Scilami in Karibdami? Kako ocenjujete opravljeno delo in kako spremljate dogajanje v parku zdaj?

»Kot direktor TNP sem bil s temi stvarmi obremenjen podnevi in ponoči. Za krmarjenje med Scilami in Karibdami sem imel le ohlapne okvire zastarelega in neuporabnega zakona iz leta 1981. V veliko pomoč je bilo parku naklonjeno javno mnenje. Oporo smo imeli v mednarodnih inštitucijah, dosegli status območja UNESCO MAB (Man and Biosphere), dobili diplomu Sveta Evrope za narodni park leta 2004. Govorim v prvi osebi množine. Direktor sam ne more veliko, če nima ob sebi sposobnih sodelavcev. Imel sem srečo, da smo se pri TNP dobro ujeli. Čeprav so imeli nekateri včasih z menoj težave, ker sem kot individualist težko razumel timsko delo in se vključeval vanj. S svojimi odredbami o omejevanju in prepovedi lova na določenih območjih sem si nakopal jezo slovenskega lovskega lobija, ki mi je očital nezakonitost in me spravil pred sodišče. Če ne bi imel tihe podpore takratnih resornih ministrov, Pavla Gantarja za okolje in Cirila Smrkolja za kmetijstvo, bi se zame slabo končalo.

Moje delo naj ocenijo drugi; bilo bi neokusno, če bi se ocenjeval sam. Ker je bil TNP del mojega življenja, od zunaj spremljam vse dogajanje. Kolektiv ima dobre in izkušene naravovarstvene strokovnjake, zato ne dvomim o pravilnosti razvoja TNP. Narodni park je proces, za zaposlene in zunanje sopotnike pa način življenja.«

Na vprašanje, ali smo vredni naravnega bogastva, ki nam je dano, ste odgovorili: »S kančkom posmeha bi lahko rekli, da vredni najbrž nismo, smo pa potrebni.« Kapital in politika se najbrž ne sprašujeta, ali smo vredni, gotovo pa, ali je vredno.

»Dokler bo prevladovalo denarno in profitno vrednotenje narave, ne bo boljše. Narava in njene lepote niso merljive, zato za bolestne materialiste ne obstajajo. Česar se ne da izmeriti in tabelarično primerjati, za tovrstne ljudi ni. Zato narava nima svojega lobija. Politikom bomo morali dopovedati,

da so naravi določene meje. Tematika je preobširna za kratek odgovor. Morda bi koristil daljši članek v Planinskem vestniku?«

Na to vam bo gotovo odgovoril urednik, saj uredniška politika precej poudarja strokovne in aktualne teme. Ena takih je zdaj Slovenski planinski muzej (SPM). Ste član strokovne skupine, ki pripravlja njegovo vsebino. Ali ste zadovoljni s pripravami? Je vpliv stroke zadosten?

»Moj vsebinski koncept za SPM iz leta 2007 je bil sprva sprejet, potem pa spremenjen. Za vsak muzej so mogoči številni koncepti in ni nujno, da je bil moj najboljši. Nekako se nisem zmozel vživeti v novo vizijo SPM, zato sem ostal bolj ob strani. Ker sem leta 1994 delal v čudoviti ekipi (strokovnjaki Gorenjskega muzeja, pokojni Avgust Delavec in člani PD Dovje Mojstrana ter člani GRS Mojstrana, ki so kot izvajalci sproti uresničevali načrte), ki je kljub nasprotovanju iz Ljubljane uredila Triglavski muzej v Mojstrani, mi ni vseeno, kako se bo vse skupaj razvilo v sodoben SPM. Vpliv stroke je zagotovljen, je pa težko usklajevati med različnimi željami in razumevanji. Če ne bi bilo trmastega in delavnega Mira Eržena, predsednika PD, bi vse skupaj zastalo.«

Še eno aktualno vprašanje o ohranjanju kulturne dediščine. Planinsko javnost je zelo razburilo: najnovejši načrti z Aljaževim stolpom. Kaj bi vi postavili v muzej – izvirnik ali posnetek?

»Ne enega ne drugega. Muzej kliče po atrakciji, zaradi katere bo obiskovalce vleklo v Mojstrano. To pa po mojem ne more biti Aljažev stolp. Idejo o njegovi predstavitvi v SPM sem razumel kot neresno šalo in provokacijo. Dobra stran so reakcije, saj so se številni ljubitelji Triglava razpisali, kam sodi stolp: tja, kamor ga je s posebnimi nameni dal postaviti Aljaž. Na Triglav in nikamor drugam. V slovenskih gorah postajajo okoljski problemi najpomembnejši. Vsi onesnaževalci se branijo odgovornosti in kažejo na druge. Pri planinski organizaciji pogrešam naravovarstveno in okoljsko vizijo ter jasen koncept. Namesto pobude za predstavitev stolpa v dolino bi pričakoval pobude, kako spraviti v dolino vse, kar ne sodi v gore: od odpadkov in fekalij, da bi zavarovali vodne izvire pod gorami, do dolinskih razvad in nepotrebnega razvajanja v PP.«

Po izobrazbi ste arhitekt. Leta 1980 ste dobili nagrado Prešernovega sklada kot soavtor kulturnega

doma v Bohinjski Bistrici. Kaj ste še »zgradili«? Kako vam je všeč arhitektura SPM v Mojstrani? Kakšni se vam zdijo (novi) bivalci in planinski domovi v naših gorah?

»Kot samostojni arhitekt sem delal marsikaj: »moji« so krajevno središče v Cerknem, vrstne hiše v Logatcu, mrliške vežice v Žireh, izobraževalni center IBM v Radovljici (danes z drugimi lastniki), nova upravno-proizvodna stavba IUUV na Vrhniki, nerealizirani planinski koči na Mangrskem sedlu in pod Krnom, nekaj enodružinskih hiš, planinski izobraževalni center v Bavšici, obnove hlevov na nekaterih pašnih planinah nad Posočjem ...

Med deli mlajših arhitektov mi je všeč Kajzljev bivač pod Kotovim sedlom. Za izbiro arhitekture SPM sem soodgovoren, ker sem kot član natečajne komisije glasoval za takšno rešitev. Vem, da ima veliko nasprotnikov, a nič hudega.

PP v naših gorah se mi zdijo prevelike zaradi organizacijskih, upravljaljskih in okoljskih problemov. V letih evforične gradnje in obnove smo v gradbeni podkomisiji PZS komaj zadrževali nekritične apetite takratnih graditeljev in njihovo tekmovalnost. Takrat še ni bilo problemov z denarjem. Danes tistih slavnih graditeljev ni več, naslednikom pa so ostale stavbe z nerešeno kanalizacijo in s stalnim ekološkim obremenjevanjem največjega bogastva naših gor, pitne vode.«

»Živeti v Alpah, pod njimi, je privilegij, pravite. Toda »Alpske idile ni in je nikoli ni bilo – za prebivalce,« so tudi vaše besede. Ima torej ta privilegij (pre)veliko ceno?

»Živeti v Alpah ali pod njimi je resnično velik privilegij, ki se ga ne zavedamo. Kdor se pelje po avtocesti mimo Milana ali po obvoznici okrog Pariza in gleda stanovanjske silose z balkoni, s katerih ljudje ne uživajo drugega kot reke avtomobilov, hrupa in izpušnih plinov, naj se vpraša, kakšna je kakovost življenja v velemestih. Ni čudno, da takšni ljudje tudi ponorijo, ko pridejo na izlet, recimo v Soško dolino, pokleknejo k smaragdni reki, jo zajamejo z rokami in pijejo. Naš privilegij ima neskončno vrednost, toda žal nikakršne cene.

Tisto o namišljeni alpski idili pa je druga tema. Ustvarili so jo bogati, brezskrbni in razvajeni mestni turisti, ki niso bili sposobni razumeti trdega življenja v Alpah.«

Ko sva se dogovarjala za tale sestanek, ste omenili »svojega delodajalca«, ki tudi kroji vaš urnik. Saj ste vendar upokojenec!



Janez pri delu z mladimi – program Mladi nadzornik v Vratih (2002)

»Ministrstvu za okolje in prostor pomagam pripravljati razstavo (*v resnici je njen glavni avtor, op. M. L.*) o slovenskih naravnih parkih Voda – naše upanje. Z njo smo v Parizu dosegli velik odmev in bili deležni številnih pohval, pri nas pa bo predstavljena nekoliko varčevalno okrnjena. »Porabijo« me tudi v Krajinskem parku Logarska dolina.

Zadnja leta me najbolj zaposlujejo teme, ki niso »in«: vrednotenje divjine, odmevi megalitske kulture v Alpah, slovenski jezikovni relikti v salzburških in vzhodnotiroških gorah, pri nas pa iskanje sledov prvih obiskovalcev, od kamenodobnih lovcev do prvih rudarjev in pastirjev.

Predvsem rudarji so neznana tema zgodovine slovenskih gora. Do njih imam poseben odnos, ker sem začel delati kot rudar v trboveljskem rudniku, da sem si zaslužil za študij na ljubljanski univerzi. Zaradi vseh teh zaposlitev moja knjiga o trboveljski Glažuti nastaja že 30 let ...«

Moje prvo leto potepanja po gorah

Iz dnevnika nekega alpinističnega pripravnika¹

✍ Metod Humar 📖 Tone Škarja

»Bosta prišla ali ne?« premišlujem, sedeč v rogovili drevesa, ki je prilepljeno v gladko, navpično, dvajset metrov visoko steno Starega gradu. Pred tremi dnevi sem bil prvič tu. Naš načelnik Ivo Motnikar nam je pokazal, kako se je treba privezati na vrv in zabijati kline. Potem sta Ivo in Andrej Balantič začela plezati po nekakšni zajedi (tako piše v knjigi Plezalna tehnika). Andrej je plezal prvi in prišel kakih petnajst metrov visoko. Potem je varoval. Plezala sta počasi in previdno.

»Da bi jaz zmogel kaj takega,« sem si mislil takrat, »zajeda je popolnoma navpična, če ne previsna!«

Andrej je hotel od stojišča prečiti kakih petnajst metrov proti desni do drevesa, na katerem sedaj sedim. Ni mu šlo, ker je bilo preveč krušljivo. Tone Škarja, za katerega pravijo, da najbolje pleza, ima roko v mavcu in danes samo gleda. Meni se ne zdi, da bi kaj posebno dobro plezal, ko je tako dolg in suh, da se kar lomi. Ivo in Andrej sta se spustila po vrvi k nam. Zame sta res dobra, čeprav Tone pravi, da bi lahko zlezla tudi prečnico. Zmenili smo se, da se dobimo čez tri dni tu in da bom tudi jaz plezal.

»Gotovo!« sta obljubila Tone in Pavle Šimenc, ki mi je zabičal, da sam ne smem nikamor. Če bi vedel, kako se bojim, tega zagotovo ne bi rekel.

Tu sem bil že ob pol štirih. Hodim okoli stene, jo gledam in čakam, kdaj bodo prišli drugi, pa jih ni.

»Kaj, če bi samo poskusil?«

»Ne, ne smem!«

Ne vem, zakaj sem pričel plezati zajedo, in ne vem, kako sem prišel do tistega kuclja, s katerega nisem mogel več nazaj. Strah me je bilo tako, da sem prekel vse skale sveta, pa še Stari grad povrh. Ves sem se tresel, ko sem prišel na stojišče. Nekaj časa sem stal, da sem se spočil, in začel plezati prečnico. Ta ni bila tako navpična, samo gladka. Hipoma sem se spomnil, da tega Andrej in Ivo nista zlezla in da



Kaška gora - Metodov prvi vzpon

lahko padem skoraj dvajset metrov; živ ne bom več. Toda v Belačevi knjigi piše, da trezen in premišljen alpinist lahko prepleza vse in da se lahko reši iz vsake zagate, če je miren.

»Miren bom, vse bom natančno premislil in tudi poč bom zlezel.«

Uspelo mi je. Tulim od veselja, ko sedim v drevesni rogovili. »Alpinist bom! To je največ, kar more človek doseči. Mogoče bom kdaj preplezal južno stran Planjave. In strah me ni bilo!«

»Bilo te je!« mi nekaj šepeta.

»Ne, ni me bilo. Alpinista ni strah.«

»Res te je bilo strah.«

»Mogoče ne bom nikoli alpinist, zato ker me je strah. Bom pa še čez tale previs zlezel in me ne bo nikoli več strah.«

»Živijo!« Tone in Pavle sta spodaj. Pavle takoj začne, kako sem prišel gor.

¹ Julija smo v Planinskem vestniku objavili intervju z Metodom Humarjem. Ob tej priložnosti nam je Metod dal v branje svoj plezalski dnevnik. Objavljamo izredno zanimivo prvo leto dnevnika, ko je bil Metod star osemnajst let.

»Splezal sem.«

»Sam?«

»Sam! Brez vrvi!«

Pavle mi še govori, naj tega ne naredim nikoli več. Tone je danes brez mavca in se takoj loti previsa, ki ga ne bo nikoli nobeden splezal. Pa je že skoraj čez rob. Kaj je to? Padel je in leži na tleh in gleda špranjo, iz katere se je izpulil klin. Saj sem vedel, da je to nemogoče.

Potem sta Tone in Pavle prilezla do mene s tako hitrostjo, da je bilo veselje gledati. Vsa čast Tonetu! Mislim sem, da je neroden, pa v steni bolje izgleda kot na ravnem. Je pa as! Toda jaz ne bom nikoli tak! Neumnost je, kar počne; pleza nemogoč previs ali pa dirka kot norec. Pavle ni pa nič boljši.

»Kaj boš naredil sedaj?«

»Tjale gor bom zlezel.«

»Čez previs?«

»Da.«

»Na vrv! In naveži se! Srečo imaš, da sva prišla pravi čas. Tamle gor ne bi ti nikdar zlezel.«

Tone pleza čez previs, zabija kline in se muči, tako da se mi zdi čudno, saj je dovolj oprimkov in stopov. Težko težko pride na vrh. Potem grem za njim. Kaj je to? Oprimkov ni in stopov tudi ne, pa je vse tako lepo izgledalo.

»Tone, padel bom!« in že visim na vrvi in ne vem, kaj bi naredil.

»Tone, drži!«

»Tone vleči!«

O, kako prav sta imela, ko sta rekla, da sta prišla zadnji čas. Čim se izpnem iz klina, že visim na vrvi. Ves upehan in nečloveško utrujen se privlečem na vrh. Tone se mi na skrivaj smeje.

Mislim si, saj je zadnjič, ker me sem ne bo več. Ko smo vsi trije na vrhu, vržeta vrv okoli drevesa za spust. Pavle me vpraša, ali se kaj bojim.

»Ne!«

Pa se in veliko rajši bi šel naokrog dol. Pa ne rečem, ker potem ne bom nikoli alpinist in rekla bosta, da sem reva. Počasi in krčevito se spuščam. Pavle mi spodaj vpije, naj dam noge v razkorak in telo odmaknem od stene, pa ne morem. Vse me peče in vrv me bo zadušila. Pa sem le prišel. Res je, da me je spodaj ujel Pavle, toda to je bilo že na koncu. Na poti domov sem sklenil, da bom začel pisati gorski dnevnik. Vanj bom napisal vse, kar sem doživel in splezal v hribih.

DRAGI DNEVNIK!

Danes mi je rekel Tone, da bova šla plezat severovzhodni raz Kalške gore. Smer sta prva preplezala



Stojišče v Direktni vstopni varianti na SV raz Kalške gore

Vinko Modec in Stane Režek. Ocenjena je s četrto težavnostno stopnjo. Tone pravi, da v njej ni težjega mesta, kot je previs v Starem gradu. Skoraj bi ti pozabil povedati, da sem danes zlezel previs v Starem gradu kot prvi. Težko je bilo, šlo pa je le in Tone in Pavle sta mi čestitala. Pavle je rekel, da bom as, pa mislim, da se je hecal. Mene je še vedno strah. Saj kadar sem pod steno ali na vrhu stene, me ni; samo kadar je težko, takrat se pa bojim. Ampak to povem samo tebi. Kako se veselim, da bom končno v pravi steni. Komaj čakam, da pride sobota, da bova s Tonetom odrinila v gore.

16. MAJ 1957

Kako je lepo sedeti doma in se spominjati tistih težkih trenutkov v steni. V soboto popoldne sva se s Tonetom dobila v Bistrici. Vreme je bilo lepo, tako da sva brez skrbi odšla na Kokrsko sedlo. Med potjo mi je Tone kazal smeri v južni steni Kogla in mi govoril, da je to ena najbolj trdnih sten pri nas in da je v njej baje užitek plezati zaradi popolne navpičnosti in izredno trdne skale. Meni se je zdela preveč navpična

in previsna. Tudi vrha nima pravega. Bolj mi je bila všeč Skuta in so se moje misli več mudile z njo kot pa s Koglom. Spala sva v zimski sobi, ker koča še ni odprta. Spal sem zelo slabo, ker me je skrbelo, kako bo v steni, Tone pa je spal kot ubit. Proti jutru sem krepko zaspal, tako da me je moral Tone zbuditi. Dan je bil lep in miren. Motilo naju je le kamenje, ki je letelo iz sten. Tone je prvi začel. Plezal je z dna grape proti levi po gladki plošči. Zabil je štiri kline ter dosegel lepo polico, ki naju je pripeljala levo od raza. Po gladki steni sem en raztežaj vodil jaz. Bil je kar precej težak, toda plezal se je lepo. Naslednji raztežaj je bil Tonetov. Ko ga je preplezal, se mi je zdelo, da ne bo kaj posebnega. Nekaj metrov je tudi meni lepo šlo, potem se je začelo prav tako kot prvič v Starem gradu. Komaj sem se izpel, že sem zanihal dva metra proti desni. Kako lepo bi bilo doma! Roke so mi kar šinile proti vozlom. Zakaj bi se mučil, če je pa lahko takoj vse gotovo. Samo odvežem se in ne bom se več mučil. Ne vem, kako da sem takrat zagledal Brano, Tursko goro, Skuto, Trato in Lepi kamen. Pogled tja me je zresnil, a ne zato, ker bi se mi zdelo vse lepo. Nasprotno, vse stene so se mi zlovesče režale.

Samo danes še, pa nikdar več!

Še dvakrat me je odneslo od stene, potem sem prišel do Toneta. Režal se mi je in mi nudil kocko sladkorja. Jedel sem zato, da bom lahko zlezel iz sveta, ki me vsak trenutek hoče s svojo omamno globino potegniti vase.

Tone je po dveh raztežajih predlagal, da bi v lažjem svetu vodil jaz. Vodil sem brez volje z eno samo mislijo, čim prej ven iz tega trdega sveta dol, kjer tega ni in zares lahko uživaš v naravi, ko jo gledaš, tu pa se ves dan ukvarjaš sam s seboj. Za vsak stop in prijem je treba priganjati samega sebe.

Na greben sva plezala hkrati in šlo nama je dobro. Tako dobro, da sva bila že ob peti uri na sedlu. Tam sta bila dva turista, priletna ženska in starejši mož. Občudovala sta naju in sam sebi sem se zdel mož. Tam sem sklenil, da to ne bo moja prva in zadnja tura.

JUNIJ

V nedeljo sva s Helenco Lužarjevo preplezala smer X v zahodni steni Planjave. Vse težje raztežaje sem vodil jaz. Bili so vražje težki, da pa ne bi pokazal Helenci, da se bojim, sem plezal hitro, čeprav nesigurno. Nato sva plezala po severozahodnem grebenu na vrh Planjave. Greben mi je bil zelo všeč. Prvič sem med plezanjem užival ob pogledu na tisoč metrov niže ležečo, vso v zelenje odeto Logarsko dolino, slap Rinko in sosednjo Ojstrico.



Kalška gora - Direktna vstopna varianta na SV raz

Mislim, da bom tudi jaz počasi postal gornik, samo vsega res ne morem naenkrat, ker težko plezanje in lepota ne gresta skupaj. S Helenco bom še plezal, ker me kot ženska ne zanima, če pa plezava skupaj, vse težje smeri vodim jaz.

9. JUNIJ 1957

Spet čepiva s Tonetom v Kalški gori. Zadnjič nisva prav plezala in sva tisto ploščo in prečnico plezala kot prvenstveno. Danes sva se namenila, da opraviva direkten vstop na severovzhodni raz Kalške gore. Do plošče nama je šlo lahko. V plošči sem prvi raztežaj vodil jaz, težjega pa spet Tone. Danes nisem nič padel. Res je, da mi je Tone prav zato pripravil stopne zanke, sicer pa on pravi, da bi tu kot drugi padel skoraj vsak. Klinov pa vseeno nisem mogel izbiti vseh, tako da sta dva ostala tam, in kot kamnoseškega vajenca me to zelo moti, posebno pa še zato, ker imava s Tonetom samo še šest klinov. Tone pravi, da se mora alpinist sprijazniti tudi s takimi stvarmi.

Ko sva dosegla raz, sva se odločila, da ne bova

plezala na vrh, ker sva že ves dan v megli in naju je začel nadlegovati še dež. Kako bova šla dol, pa ne vem. S seboj imava dvojce konopljenk,¹ ki sta sicer še dobri, toda ena je na sredini zvezana skupaj, ker je bila že nekaj let nazaj presekana. Tone je našel nekakšno polico, ki vodi proti desni navzdol. Imela sva srečo. Polica naju je pripeljala skoraj do dna stene, le kakšne tri ali štiri metre pred varnim svetom se je končala. Najprej sva mislila na spust, pa se ni dalo. Zato sva raje poskakala. Vesel sem, da imam prvenstveno varianto. Plezanje pa ni bilo lepo, ker je bila ves dan megla, skala pa mokra.

JULIJ, KAMNIŠKO SEDLO

Tečaj reševalne postaje Kamnik. Na sestanku Gorske reševalne službe so Toneta, Pavleta in mene sprejeli med pripravnike GRS. Tako smo prišli na tečaj postaje. Vodja Pavle Kemperle nas je poslal v več smereh v zahodno steno Planjave. Pavle Šimenc, Helenca in jaz smo plezali po smeri Y do Maričkine plošče, kjer so bili že skoraj vsi reševalci. Določili so me za ponesrečenca in me vsega povili, tako da se še gibati nisem mogel. Štritofov Tone me je potem v Grammingerjevem sedežu s pomočjo jeklene vrvi preko Farške riti² prinesel do koče v sedlu.

Tečaj mi je bil zelo všeč, ker sem videl, kakšna odgovornost je biti reševalec in kakšni nevarnosti so izpostavljeni zaradi velikega števila ljudi v steni in padajočega kamenja. Pavle Kemperle je odličen alpinist in v reševanju dober strateg, ker je naveze poslal po različnih smereh, kar se mi je v začetku zdelo nerazumljivo, pozneje pa sem videl, da je to ravno zaradi kamenja.

Po zaključku tečaja smo se Tone, Helenca, Cene Griljc in jaz odločili še za Jugovo poč. Tone in Cene sta plezala skupaj, Helenca in jaz pa skupaj. Jugova poč je do sedaj najtežja tura, kar sem jih lezel, čeprav pravi Tone, da je to samo detajl. Po dobro izplezani Jugovi poč smo se odločili še za Brinškov kamin.³ Ta je bil zame najbolj uživaška tura in mislim, da ni varnejšega od plezanja v kaminu. Tone pa je ves kamin preplezal z vrvjo okrog ramen in se je na vrhu tako zabasal, da si je polomil nekaj reber, da je lahko prišel na vrh. Po moje je za kamine prevelik, on pa pravi, da je predolg.

Na poti s sedla sem premišljeval o Jugu, vzorniku slovenskih alpinistov. Zares je moral biti dober plezalec, da je take stvari plezal brez

klinov. Samo meni ni všeč. Ko sem bral o njem, se mi je zdelo, da je preveč čudaški in zame nerazumljiv. Veliko bolj všeč mi je Marko Dular, ki je letos zaključil svojo zadnjo turo in svoje življenje v severni steni Ojstrice. Marko je tudi plezal težke in nemogoče smeri, pa je zato ostal enak, kot smo mi vsi, človek, ki je ponosen na svoje delo. Ni pa zaradi svojih del močnejši in boljši od drugih. Marko je plezal zaradi plezanja samega, ne pa zaradi nesrečne ljubezni. In še eno: pošteno je priznal, da ga je bilo v Rzeniku strah.

Mislim, da brez alpinizma in gora ne bi mogel več živeti. Vedno so gore tiste, ki mi nudijo največ zadovoljstva in miru. Sicer ne vem, kakšen mir je to, saj sem v steni vedno ves napet, toda po turi sem nekako potolažen.

JULIJ

Tone mi je že dolgo obljubljal Gregorinov steber v Kalški gori. Pred nekaj dnevi sva se ga lotila. Smer se mi je zdela izredno težka in izpostavljena, lepa pa tudi, posebno ker so naju s Kokrskega sedla opazovale vajenke iz Šentvida in nama celo ploskale, ko sva prišla iz previsov. Na poti proti sedlu sva jih srečala, kako prečijo snežišče v strnjeni koloni, držeč se druga druge okrog pasu, midva pa sva se po snežišču smučala s tako eleganco, da so kar vriskale od strahu. Lepo je plezati v soncu in ob lepi, če že ne čudoviti publikli.

AVGUST 1957, DURMITOR

Ne vem, ali bi sploh pisal o tej zame nezanimivi odpravi. Prvič sem se peljal z avionom. Užitek. Črna gora brez prometnih zvez, Durmitor krasen, samo nič nismo plezali. Ivo Motnikar, Pija, Helenca Lužarjeva, Jože Mulej, Pavle Kemperle, Pavle Šimenc in Tone Škarja so prišli že dva dni prej, tako da so Tone in Pavle ter Ivo, Helenca in Pija splezali že eno prvenstveno smer. Mihol Habjan, Lojze Čebular ..., Cene Griljc in jaz smo prišli dva dneva kasneje, in komaj smo se uspeli ozreti naokrog, so nam Ivo, Pavle in Jože povedali, da gremo jutri domov. Nisem mogel do besed. Šel sem proti jezeru in se zagledal v srebrno gladino, obdano z belimi navpičnimi stenami. Zajokal sem. Ali imajo ti ljudje pravico, da sklenejo nekaj, kar je zame greh? Ali nimajo oči in so me samo zato denarno podprli, da mi bodo dokazali, da je vse prav, kar mislijo oni? Ne vem, koliko časa sem ležal v travi in jokal. Potem sta me našla Tone in Mihol in me prisilila, da sem večerjal. Kajti napovedal sem gladovno stavko, pa sta med tem časom priborila še en dan.

¹ Plezalna vrv.

² Ime plezalne smeri.

³ Ime plezalne smeri.

Noči za nas res niso bile prijetne. Pet nas je spalo v šotoru za dve osebi, tako da sem »starejše« deloma razumel, zakaj silijo domov. Dan, ki je nastal iz neprijetne noči, je bil tak, da ni bilo čudno, da sem noč, prespano na prostem – težji so me podzvestno izrinili iz šotor – takoj pozabil. Ker smo ostali samo še en dan, smo se zmenili, da si to čudovito črnogorsko gorovje vsaj ogledamo. S kamionom smo se odpeljali k Škrčkim jezerom. Vozil nas je Črnogorec, vožnja je bila čudovita. Videli smo skoraj vso skupino Durmitorja.

Pod sedlom na južni strani nas je kamion odložil. Do sedla ni bilo daleč. Od tam sva s Tonetom opazila čudovit raz. Opremo sva imela s seboj in na vsak način sva hotela tja. Pa ni bilo nič. Kaj pa, če se kaj zatakne in potem jutri ne bomo mogli domov? Zagrozili so nama z izključitvijo iz odprave. Šla sva za ostalimi kot telička, ki sta že dovolj stara, da sta moža, nista pa še dovolj izkušena, da bi vse prevzela nase. Škrčka jezera so zelo lepa, samo mene je bolj zanimala severna stena Bobotovega Kuka.

V Durmitorju sem bil preveč razočaran, da bi lahko kaj lepega odnesel iz njega. Zares je lep, toda lepota brez doživetja je kot lep okvir brez slike. Zdi se mi, da je zame doživetje v gorah tako potrebno kot vsakdanji kruh, saj samo v težjih stenah vidim, da je življenje zares lepo in da se je zanj vredno boriti.

4. JULIJ 1957

V sredo popoldne sva se z bratrancem Vikom Stuparjem zmenila, da gre z mano pod Kogel, ker imava s Tonetom namen preplezati Gregorinovo smer v južni steni. Tone, Mihol in Tine Štritof bodo prišli zvečer. Ker po poti čez Trato še nisem hodil, mi je Mihol točno povedal, kod naj hodim. Z Vikom sva se namenila pod Kogel že zgodaj popoldne. V Kamniški Bistrici sva se ustavila pri lovskem nadzorniku Jurju Romšaku, da bi nama posodil sekirico za postavljanje šotor. Jur pa ni hotel razumeti, kako to, da hočeva ravno pod Kogel. Vpil je, naju zmerjal, obžaloval gamse, ki bodo odšli od tam, sekirico pa je vseeno dal.

Kljub hudi vročini sva dobro hodila. Prvič, ko sva prišla iz gozda, sva zagleda Kogel in se zmenila, da greva kar po Malem Hudem grabnu navzgor, da bova prej prišla do stene. Plezala sva hitro, tako da so metri kar vidno ostajali za nama. Počasi je graben postajal strmejši in Viko me ni več dohajal. Čakal sem ga, toda to ni pomagalo. Ker nisem imel vrvi, sem mu pomagal tako, da sem se dobro prijel, on pa se je prijel zame in plezal do boljših mest.



Poč v Direktni smeri Štajerske Rinke

Koliko časa sva lezla, ne vem. Zavedla sva se šele takrat, ko naju je v ruševju zalotila noč. Kogla nisva videla, odkar sva zapustila pot.

K sreči sva sedela na ozki travnati polici. Vika sem privezal na kratko pomožno vrstico, sebe pa na plezalno kladivo. Moj prvi bivač se je začel. Tako sem si želel enkrat doživeti noč v steni in končno sem na tem. Res je, da to ni prava stena, toda drugam ne moreva in prav pošteno naju skrbi, da se polica ne bi odlomila, ker se počasi, a vztrajno pomika navzdol. Viko ni alpinist in se mu noč zdi dolga in mrzla. Mene pa skrbi, kaj bodo rekli Mihol, Tone in Tine. Smejali se mi bodo in nikoli ne bom alpinist, saj na navadni poti zaidem in nimam čuta za orientacijo. Kako bom jutri spravil Vika iz tega grabna?

Med skrbmi se je naredil dan. Z najine police se je videl vrh Kogla in dalo se je priti do tja. Toda Viko noče več plezati. Pravi, da bo tu počakal reševalce. Sam grem naprej. Nekako moram priti do Toneta, Mihola in Tineta, ker jih moram obvestiti, da je vse v redu in da gremo z vrvo po Vika.

Dobro, da ni šel Viko z menoj. Že v plošči nad bivačkom sem videl, da oba brez vrvi ne bi mogla preko. Potem sem plezal po skrajnem levem robu

Kogla na vrh. Niti pomislil nisem, kje naj grem. Nekaj me je vodilo po robu na vrh in od tam po robu na drugo stran. Šlo mi je dobro in plezal sem hitro in zanesljivo. Ko sem se znašel že skoraj na dnu, mi je kakšne tri metre dolg skok zaprl pot. Brez pomišljanja sem skočil. Imel sem srečo in sem si odrhl samo dlani. Potem sem tekkel po grušču in pritekel naravnost do Toneta.

Ko sem ga zagledal, sem, ne vem, zakaj, začel jokati. Zavpil je, potem mi je ponudil vode in kekse. Ni se kregal, le spraševal je, kje je Viko. Med jokom sem mu povedal, kako je bilo.

Izenada je stal pred menoj Tine. Bil je jezen, pa ne dolgo. Mihol je že priganjal k odhodu. Peljal sem jih do Malega Hudega grabna. Tone pravi, da sem bil dober, da sem se sploh izmazal, in da imam za danes orientacijo odlično. Ne gre mu v glavo, kako sem ga mogel včeraj tako polomiti, danes pa tako odlično voziti.

Vika je Tine privezal na svojo vrv in vsi skupaj smo odšli preko Velikega Hudega grabna na Pode in od tam na Kokrsko sedlo. Na tej turi sem si tako strgal hlače, da sem jih moral odsekati, če sem v Bistrici hotel biti podoben ljudem. Vseeno se je Jur na ves glas smejal, ko sem mu prinesel sekirico nazaj.

Dedec - varovališče pod Črno ploščo



11. AVGUST

Šele ob enajstih sva se ustavila ob bivaku pod Ojstrico. Tone je spet z menoj, pravzaprav jaz z njim. Včeraj sva šla pozno iz Bistrice in sva bila šele ob polnoči na Korošici. Danes sva zato vstala šele ob osmih. Pred nama stoji ogromen petstometrski zid severne stene Ojstrice. Namenjena sva v Herletovo smer, ki je ena najlepših, pravzaprav najlepša smer v Kamniških Alpah. Za naju bo to najtežja smer, kar sva jih lezla. Kar mika me, da bi šel preko Kopinškove poti na Ojstrico, pa tega Tonetu ne povem. Že prvi metri so naju presenetili. V opisu piše, da gre smer nekaj časa po lažjem svetu do praga, tu pa je navpična poč in Tone zabije nekaj klinov. Za počjo je bil svet res lažji in že ob dvanajstih sva pod pragom. Tone se ga loti in ga v lepem stilu hitro prepleza. Sam sem sopihal kot »kamničan«⁴ in precej časa mine, da sem dosegel dober oprimek nad pragom. Naprej je šlo hitreje. Plezala sva menjaje se v vodstvu. Raztežaj okrog votlin mi je bil posebno všeč, čeprav je bil krušljiv. Prečnico je Tone plezal skrajno dovršeno brez stopnih zank. Naslednji raztežaj sem vodil jaz in ni bil tako težak, toda izredno izpostavljen, tako da je bilo melišče pod steno videti ravno. Skala je bila od tod naprej izredno trdna ter izpostavljena, tako da sva do konca kamina varovala in plezala zelo previdno. Ob osmih sva stala na vrhu Ojstrice, ob dvanajstih sva bila šele v Bistrici in oskrbnik doma se je kregal, zakaj ga ne pustiva pri miru. Lepo mu poveva, da hočeva samo kolo in naj oprostí pozni uri. Pa še vedno ni miren in nič koliko jih slišiva, preden nama da ključ od kolesarnice.

Oba sva se peljala s kolesom, pa samo do Bele. Tu je kolo počilo. Tone se je kar po praznem peljal domov. Jutri mora biti ob šestih v službi na Vrhniki. Sam grem pač naprej, tako utrujen, da bi se najrajši usedel in zaspal, pa ne smem. Treba je v službo. Koliko je bila ura, ko sem prišel v Stranje, ne vem. Zbudil sem se ob ograji šole, ko je bila še noč. Drugič so me zbudili delavci, ki so šli v službo, tokrat za zidom smodnišnice, ko je bil že dan. Ob sedmih sem prišel domov tako zbit, da mi je mama umila noge, oče pa me je nesel v posteljo. To je bil moj najtežji vzpon in mi bo stal v spominu kot najlepši.

8. SEPTEMBRA, ŠTAJERSKA RINKA, DIREKTNÁ SMER, DRUGA PONOVI TE

Brkati oskrbnik mi prinese Planinski vestnik, rekoč: »Tole preberita, poba, če že na vsak način hočeta

⁴ Vlák.

tja gor. Zate ne rečem,« pravi Tonetu, »ti, poba, si pa premlad in premajhen.« Ko bi vedel, da sem ob njegovih besedah višji, tega ne bi rekel. Vestnik sem že bral in prav ta članek. Pa ga bom še enkrat, saj sta Planinski vestnik in planinska literatura moje najljubše branje. Oskrbnik, videč, da ne opravi nič, naju pusti pri miru in nama rajši lepo postreže, ko vidi, da veva, kaj hočeva.

Ob šestih zjutraj že visim v drugem raztežaju v Rinki. Ne gre mi in ne gre. Ne dosežem niti toliko, da bi lahko zabil klin. Potem se ga loti Tone. Kako in na kakšen način ga je zlezel, ne vem, vem pa le to, da če bi živel petsto let, ne bi plezal z boljšim plezalcem, kot je on.

V počih sem vodil jaz, pa ne dolgo. Izgleda, da danes ni dan zame. Tone pa pleza kot navit. Hitro sva pod previsi. Vpenja stopne zanke in meni je delo olajšano. Tu vidim, da drugi lahko hitro pleza, če si od zgoraj visečo zanko podaljša s pomožno vrvico, ki jo ima v žepu, in tako pleza kot po lestvi. Tako prvi nima nič težav z vlačanjem.

Še en raztežaj in prišla sva do stojišča pod prečnico. Ker sem se odlično počutil, sem hotel raztežaj voditi. Šlo mi je res dobro, pa ne dolgo. Hitro sem dosegel strehe in od tam je bila pot samo še navzdol. Žrtvoval sem klin in vponko in ves poparjen prišel do Toneta. Tone je poskusil na levo in dosegel pravo prečnico, ki je ključ smeri.

Prečnica je bila izredno težka in naporna. Ker sva imela s seboj dve konopljenki, se je Tone pošteno namučil, da je dosegel stojišče. Zame je bil položaj na sredi prečnice nemogoč. Moral sem narediti prečenje v tegu vrvi.⁵ S strahom sem zagrabil vrv in se zapeljal po steni. Uspelo je in nedolgo za tem sva si s Tonetom stiskala roki ter se veselila vode, ki jo bova šele čez dve uri pila na Okrešlju.

Pa sva se krepko zmotila. Druga ponovitev Direktne smer v Štajerski Rinki ni šla v enem dnevu. S stojišča sem plezal proti levi, od tam naprej Tone navzgor do ogromnega kratkega kamina. Vedela sva, da nisva v pravi smeri. Preko tega kratkega kamina sva poskusila doseči položnejši svet pod Glavo Rinke, Tone je v kaminu zabil klin in s tem »natrajbal« cel blok. Zadnji čas je odskočil, sicer bi ga kakšno tono težak blok porinil v globino.

Poskusila sva že na več strani, pa je bil mrak vedno gostejši. Ostala sva na polici, jo zravnala, zabila kline in se pripravila na noč. To je bil zame pravi bivak, mrzla in dolga noč, sredi osemsto metrov visoke stene. Spal nisem nič, Tone pa

precej. Vso noč me je zeblo in z vsakim premikom zvezd se mi je zdelo, da do dneva ni več daleč. Ure so se vlekle v neskončnost. Dan tako kratek, noč pa tako dolga brez dela. Topo sem ždel ob Tonetu, gledal v noč ter si mislil, da takšna noč, kljub nebu, posejanemu z zvezdami in temnimi obrisu gora, ni prav nič lepa, še manj pa romantična. Od časa do časa sem zbudil Toneta, da sva si lahko otrla otrple ude, si rekla besedo, dve ter se spet pogreznila vsak v svoj krog. Še v temi se je pod steno oglasila vojaška patrolja in naju spraševala, kako gre. Bila sva vesela, saj se potem nisva več počutila tako sama. Lepo je, če imaš občutek, da nekdo misli nate.

Dan, ki je sledil grdi noči, je bil prav tako lep, kot je bil prejšnji. S svojega mesta sva odšla precej pozno, tako da sva bila po nekaj metrih že pošteno prepotena od vročih žarkov jesenskega sonca. Smer sva kmalu našla in potem se nama ni več mudilo. Vsaka druga beseda je bila voda. Bila sva tako žejna, da črk, kot so ž, r in č, nisva mogla več izgovarjati. V ustih se mi je nabrala neka trda in gosta masa in zdelo se mi je, kot da v moj hrbet sije tisoč sonc. Tone je imel prav tako suhe in razpokane ustnice in v kotih gosto rumeno maso.

Pri vojaki v Kalašinu FOTO: ARHIV METODA HUMARJA



⁵ Tehnika plezanja z vlečenjem vrvi.

Ko sva z vrha slišala neke glasove, sva pohitela, toda ne za dolgo. Vroče sonce naju je tako izsušilo, da sva se komaj vlačila po skalah. Ko bi vedela, da je na vrhu sneg, bi prav gotovo plavala naprej. To sva izvedela šele, ko so nama oni z vrha kazali kepe snega. Kot bi trenil, sva bila na vrhu. Padla sva v sneg in ga dobesedno žrla. Ko sva si za silo potešila žejo, sva šele pogledala okrog sebe. Čakali so nas Tonetov brat Nande, Pija ter nek njen prijatelj. Lepo je bilo sedeti na ravnem, brez težke vrvi okrog pasu ter pripovedovati o težavah v steni.

Nande, Pija in njen prijatelj so odšli na Kamniško sedlo, midva pa sva zmagoslavno prikorakala pred brkatega oskrbnika na Okrešelj. Precej postrani naju je gledal, se zadovoljno muzal in nama postregel z veliko porcijo dobre juhe.

Z Okrešlja sva se tudi midva napotila na sedlo in hodila sva tako dobro, da sva bila v pičli uri že v koči.

Sedaj, ko to pišem, se spominjam svojih obljub, da ne bom nikoli več plezal šeste stopnje. Pa še sam ne vem, kako je do tega prišlo, zares ne vem. Vem pa, da bom še plezal težke stvari. Čeprav je v steni včasih res težko, tako da ti je žal, da si se lotil tega, je potem občutek, da si neke res uspel, da si znal svoja čustva obrzdati s trdno voljo, lepši od vseh, kar jih lahko Zemljan doživi.

29. SEPTEMBER, KOGEL, RUMENA ZAJEDA

Zvečer, ko sem prišel domov, me je čakal Tone. To je pa nekaj nenavadnega, on te navade nima. Pustil je, da sem pojedel. Potem je prišel z besedo na dan. Kogel, Rumena zajeda.

Bral sem Levstkov opis te ture. Ne, to pa ne. Že ekstremne stvari so pretiravanje. Toda superekstremne stvari pa nimam namena plezati. Tonetu pa rečem, da imam vsak dan, tudi ob sobotah, po deset ur šole in da ne morem. Tone govori o zadnji priložnosti, da gre spomladi k vojakom in bom potem sam in da mi bo žal. In res mi pride na misel špricanje.

»Dobro, grem, samo denarja nimam.«

»Brez skrbi, boš že vrnil.«

V soboto ob dvanajstih sem šel iz vajeniške šole že v vajeniški uniformi, mimo mene pa v šolo inženir Kavs, ki predava kamnoseštvo, naš glavni predmet.

»Dober dan!«

»Dober dan!« in šla sva vsak svojim ciljem naproti.

Na postaji na Homcu me je počakal Tone in mi prinesel nahrbtnik. Kakšno kondicijo ima. Ob dvanajstih je bil še na Vrhniki in ob štirih

že v Kamniški Bistrici. Tam sva dobila še Tino Škorjančevo in ta nama je obljubila, da nama bo nesla eno vrv. Na Kokrskem sedlu so dan pozneje zapirali eno kočo, tako da je bila polna in seveda že dobro razpoložena. Midva sva jo prav na hitro pobrisala spat, saj naju jutri čaka superekstremna smer.

Ob osmih zjutraj sva v megli stala pod navpično ozko Rumeno počjo. Nahrbtnike, čevlje in odvečno obleko sva pustila pod steno. Tone se je lotil prvega raztežaja in ga precej s težavo splezal. Naslednji raztežaj je bil spet njegov. Ko je prišel do sredine zajede, mu je zmanjkalo klinov in vponk. Plezal sem do njega. Potem sem se preko njegovih ramen povzpел do zagozde in od tam v oporni drži plezal do stojišča. Koliko je ura, nisva vedela, ker ur nisva imela s seboj in sonca nisva videla ves dan. Prečnice se je Tone lotil previdno; fino, fino jo je tudi zlezel. Pod strehami sva pojedla vsak svojo čokolado. Spet je bil Tone tisti, ki je plezal naprej. Strehe so bile težke in naporne. Posebnih izkušenj v plezanju z dvojno vrvjo nisva imela, toda Tone jih je preplezal zelo zanesljivo. Na vrhu se je pošteno trudil, da si je nabral toliko vrvi, da je lahko dosegel stojišče.

Vedel sem, da mi vsaj v začetku streh ne bo mogel pomagati z vrvmi. Ko sem stoječ v stopnih zankah pogledal navzdol, sem med nogami zagledal gruč pod steno. Začuda me niti ni bilo preveč strah, čeprav je bil previs tak, da si v začetku tega leta še predstavljati nisem mogel, da je take stvari sploh mogoče zlesti. Ta previs je bil namreč precej večji od onega v Starem gradu, s katerega je ob mojem prvem treningu padel Tone. Strehe sem preplezal z enako tehniko kot v Štajerski Rinki s podaljševanjem stopnih zank. Na stojišču sva se zarezala drug drugemu, češ težje je že za nama. Po plošči, ki jo je zlezel Tone, sem se lotil »propelerja«. Dan se je že nagibal v noč, ko sem po petem brezuspešnem poskusu odnehal. Tudi s Tonetom ni bilo nič boljše. Poskuša, pa ne gre. Skoraj v temi se mu posreči s pomočjo zagozde doseči oprimek nad gladkim delom tega propelerja.

Kmalu sva bila skupaj. Od tam sva plezala v temi proti vrhu. Najtežji odsek je bila zadnja zajeda tik pod Gredino. Plezal sem jo z gvozdenjem. Videl nisem popolnoma nič. Zanašal sem se le na kolena in zadnjico. Uspelo mi je, da sem dosegel škrbino na Gredini. Samo moje popolnoma nove hlače so bile na zadnjici popolnoma uničene.

Ker je bilo temno kot v rogu, sva se odločila, da po Gredini prečiva vso steno in preko vrha doseževa svoja nahrbtnika, kajti Tone ima doma neko slavlje, jaz pa jutri deset ur kamnoseštva.

Hitro sva dosegla konec Gredine in od tam Pode. Tam naju je objela kot črnilo gosta megla in po nekaj desetinah metrov nisva več vedela, kje sva. Ker poti čez Gamsov skret⁶ ne bi več našla, sva se odločila, da greva na Kokrsko sedlo. Križarila sva po Podih tako dolgo, dokler nisva našla markacije. Plazila sva se od ene do druge po kolenih. Mogoče pa sva našla vedno eno in isto.

Po brezuspešnem blodenju sva se odločila za bivak. Zlezla sva v neko kraško luknjo, položila vrvi podse ter se usedla nanje brez volje. Kako sva ga polomila, da nisva plezala v čevljih, saj imajo gumijaste podplate. Pulooverji so lepo pod steno, midva pa v vetru, dežju in mrazu, samo v tankih srajcah ter enojnih vetrovkah in copatih Borovo. Že noč v Štajerski Rinki je bila dolga in mrzla. Ta pa je bila naravnost obupna. Od časa do časa sva vstala ter gibala z rokami in nogami, da sva spravila kri po udih. To noč mi je postalo popolnoma jasno, zakaj so umirali ljudje v Eigerju, Piz Paluju ter drugih stenah, pri nas pa v Jalovcu in Špiku. Naporno plezanje ter dolge mrzle noči pripomorejo, da postane človek apatičen in brez volje za boj. Sedaj razumem številne Kunaverjeve in Mahkotove bivake v Triglavski steni. Noči so najdaljše in se je treba nanje pripraviti bolj kot na težke previsne raztežaje v steni. Budila sva drug drugega, se hrabrila in boksala. Proti jutru je dež ponehal. Potegnil pa je veter, ki bo gotovo prinesel sneg, zato sva jo še v temi pobrisala iz ogabne in odurne luknje, ki bi bila lahko najin grob.

Po okoliških vrhovih so se vlačile odvratne temne megle, ko sva s trdimi udi hitro sestopala proti Trati. Kakšen užitek je bil obleči suh pulover ter na otrple in otekle noge nadeti mehke volnene nogavice. Kot prerojena sva stekla po lovski stezi v Bistrico. Pred domom sem si okrog pasu zavezal pulover, tako da osebje doma ne bo moglo uživati ob moji rožnati zadnjici. Spet sva se kot tolikokrat oba z obema nahrbtnikoma usedla na Tonetovo kolo ter se odpeljala proti domu. Toneta je vso pot skrbelo, kaj bo doma, mene pa, kaj bo v šoli. Mislim, da je moja mama najbolje ocenila najino doživetje, ker mi je ob pogledu na mojo zgarano postavo rekla: »Ja, ti si pa kronan osel!«

Moje prvo leto potepanja po gorah je za menoj. Sicer sem že prej hodil v hribe, toda to se ne da primerjati z letom, ki sem ga preživel. Kakšna je razlika v primeri z nogometom! Tam sem na vsaki tekmi hotel dati vse od sebe, pa nisem mogel. Preveč



Na Kokrskem sedlu

sem bil odvisen od vseh drugih igralcev in dva nisva enako mislila. Poleg tega sem bil tam postavljen pred dejstvo, da moram drugemu, ravno tako športniku onemogočiti, da bi dosegel svoj cilj. In to mi ni všeč.

Pri plezanju je ravno nasprotno. Ko si že popolnoma izčrpan, hoče stena od tebe še več in ravno s svojim hotenjem to dosežeš. Poleg tega se tu boriš v največji in najlepši areni sveta. Pravzaprav to areno gradiš v sebi. Z vsakim vzponom je lepša, večja in mogočnejša. In soplezalec, ki pleza s teboj, ni več nek drug človek. To si ti sam. Je del tebe, oba sta eno in zdi se mi, da sva si bila s Tonetom vedno enih misli.

Hvaležen bom goram, da so mi omogočile, da sem se spoznal s takim človekom, kot je Tone. Čeprav je moj učitelj, se mi zdi, da to ni res, saj počne vse neprisiljeno, brez naukov. Pušča mi svobodo presojanja in s tem doseže, da ga še bolj spoštujem.

Šele v gorah sem spoznal, da je prijatelja treba spoštovati. Tega brez gora ne bi nikdar dosegel. ●

⁶ Tako se imenuje lovski prehod.

»Strah me pa nikoli ni bilo!«

Jože Peruš (januar 1927 – julij 2007)

✍ Marta Krejan 📁 arhiv Jožeta Peruša

Eden od trojice alpinistov, ki so avgusta 1956 prvi preplezali eno najbolj znanih smeri v Raduhi, Plate, ni slišal klicev, kakršne kričimo soplezalci drug drugemu, ko je narejeno varovališče, ko začnemo varovati, plezati, ko skušamo drug drugemu svetovati, kako preplezati kak detajl ... Lipi Lagoja in Zdenko Štern, ki sta bila Jožetova soplezalca v tej smeri, sta se seveda lahko sporazumevala, kar je najbrž olajšalo »delo« vsem trem, toda Jože Peruš, ki je bil gluha od 14. leta, ni vedno plezal le v trojni navezi in bil je še marsikaj več kot alpinist.

Pred dobrima dvema letoma sva s Stankom Mihevom obiskala Jožeta iz Kotelj pri Ravnah na Koroškem, da bi naredili intervju. Njegov sin nam je pomagal pri sporazumevanju, iskreno povedano pa se je marsikaj dalo razbrati iz Jožetove navdušenosti, ko je ob črno-belih fotografijah pripovedoval o peripetijah v stenah in hribih. Dogovorili smo se, da prideva še enkrat, potem pa ... V albanske Prokletije, ki smo jih raziskovali tisto poletje, je prišla do nas novica, da Jožeta ni več.

UČNA LETA

Štirinajstletni fantič je zbolel. Meningitis! Od takrat ni več slišal. Očitno ta usodna posledica bolezni ni prav nič zmanjšala njegove vedrine niti najstniške »podivjanosti«, raziskovalnega duha, pridnosti in vztrajnosti. Pri sedemnajstih letih se je izučil za čevljarja, njegov šest let mlajši, a najboljši prijatelj Alojz Vidali pa za mizarja. Z gorskima reševalcema Telcerjem in Vauhonom sta takrat začela hoditi na vaje GRS in tako začela plezati. Na vprašanje, kaj je bil glavni razlog za to, da se je odločil ravno za alpinizem, je Jože brez pomisleka gladko odgovoril: »Vsako tele ima svoje vesele!« Jasno, kaj sploh postavljam takšna trapasta vprašanja, saj tudi sama pravzaprav ne vem, zakaj s takim navdušenjem lazim po hribih.

Leta 1950 je Jože postal pripravnik Alpinističnega odseka Prevalje, čez dve leti pa ni bil le član odseka, ampak tudi aktiven gorski reševalec. Kalil se je tako v domačih hribih kot v tujih – od



Jože Peruš med obujanjem alpinističnih spominov (jan. 2007)
FOTO STANKO MIHEV

slednjih predvsem v goratem delu severne sosede (Grossglockner, Grossvenediger, Sonnblick ...). Ob omembi avstrijskih tritisočakov se je Jože malce zamislil; po enem od uspešnih pristopov na Grossvenediger so s soplezalcem in soplezalko sestopali nenavezani čez ledenik in ta neprevidnost je dekleta skoraj stala življenja. Alpinistka je padla v razpoko in se zagostila tako, da ni mogla niti migniti. Zelo dolgo je trajalo, da sta jo fanta rešila, po vrvi sta se namreč morala spustiti do nje in jo nekako izkopati iz ledenih klešč, kar zagotovo ni bilo enostavno opravilo. So jo pa na srečo vsi odnesli brez poškodb. Ja, saj je Jože sam poudaril: »Dostikrat sem imel več sreče kot pameti!«

FAKINI

Veliko so se fantje in dekleta družili na taborih, dostikrat jim je bil vodja tudi legendarni Joža Čop, vendar pa so se tam precej razkropili po stenah in edino, kar so vedeli drug o drugem, je bilo to, v katero steno oz. smer gredo. Pa še to so potem neredko spremenili med samim dostopom. Nič SMS-sporočil ali klicev, da povedo, da gre po načrtu ali da so zašli, da je mrz, da je krasno ... »Imeli smo tabor blizu Mihovega doma v Veliki



Jože v Lanežu (Raduha) med spustom po vrvi

Pišnici in z Vidalijem sva šla plezat v Razor,« je začel zgodbo Jože. »Zaradi megle sva nekje sredi smeri zašla in morala sva nenačrtovano bivakirati. Jutro je razkrilo, da je pred nama še lep kos stene do vrha. Končno sva izplezala, a časa za oddih in počitek ni bilo, opazila sva namreč, da tam nekje od Jalovca prihaja nevihta. Kline in ostalo 'železje' sva navezala na vrv, oba njena konca pa privezala nase.« Tako sta potem vsak na enem koncu vrvi z »železjem« na sredini tekla do Poštarskega doma, kjer so jima prijazno postregli kosilo. Okrepčana sta se odpravila proti taboru in naletela na prijatelja, ki sta ju šla iskat, skrbelo ju je namreč, da se jima ni kaj zgodilo, saj so bili njuni prvotni načrti menda precej drugačni. Fakini pa, namesto da bi čim prej pomirili zaskrbljene duše v taboru, so morali pred tem še na pivo v Mihov dom.

Nikakor pa mi ni šlo v račun, kako se je možak sploh sporazumeval s soplezalcem. Že res, da nekako gre tudi s cukanjem vrvi, toda ko pa je še toliko stvari, ki jih je treba povedati in slišati, na primer: »Ej, zdaj me mej pa ful dobro! Težko je,



Jože Peruš, Joža Čop in Alojz Vidali na enem od alpinističnih taborov

dobro me zihraj!« Pa: »Zateeeegnniiii štriiiiiiik!« Vsekakor je eden najpomembnejših krikov: »Kaaaaameeeeee!« Jože je zadevo rešil tako, da je v glavnem plezal prvi v navezi, potem pa seveda pocukal za vrv. Hmmm ...

ZRELA LETA

V glavnem sva z Mihevom ves čas obiska srkala sok in poslušala Jožeta oz. njegovega sina, ki je tolmačil, kar je alpinist želel povedati. Vsa mogoča vprašanja so sicer obema ves čas prihajala na misel, toda škoda bi bilo prekiniti Jožetov tok misli ob razkrivanju spominov. Mislila sem si, da bo že še čas za to, in se vživela še v eno njegovih zimskih dogodivščin: »Enkrat ob novem letu je bilo,« ne spomnim se, ali je omenil letnico, »ko sva se z Vidalijem sama znašla na Korošici. Tam sva bila dogovorjena še z ostalimi prijatelji, a se nobeden ni prikazal na planoti. Pa nama ni bilo do tega, da bi sama žдела tam gori, in sva se odločila za sestop v Robanov kot. Pri tem je bilo treba opraviti tudi par spustov po vrvi, kar je zadevo malce upočasnilo, in zalotila naju je tema, še preden sva prišla v dolino.« Kako je prišlo do tega, ne vem, toda naletela sta na mesto, kjer nista vedela, kako globoko se bosta morala spustiti. Na vrhu sta nekam privezala en konec vrvi, drugega pa vrgla v globino, da sta s tem podaljšala spust. Nekako jima je uspelo priti do kmeta Robana, ki jima je ponudil prenočišče,

naslednje jutro pa posodil vrv, da sta šla rešit svojo. Sta pa morala še enkrat prenočevati, tistikrat se je namreč hodilo predvsem peš in v snegu ni bilo tako enostavno priti iz Robanovega kota v Kotlje.

Četudi je Jože odločno zatrdil, da ga strah ni bilo nikoli, me je zanimalo, kaj je najslabše, kar se mu je zgodilo v življenju v zvezi z alpinizmom. Ni bila tista sreča v nesreči na Grossvenedigerju niti ni bilo kaj tragičnega, kot sem morda pričakovala glede na njegova častitljiva alpinistična leta. »Ko mi je veter odpihnil klobuk,« se je hudomušno nasmehnil Jože, ko nama je sin pojasnil, kaj pomenijo njegove kretnje, in sva debelo pogledala. Edina slaba izkušnja, ki si jo je zapomnil, je ta, da mu je veter odpihnil klobuk?! In to pove skoraj osemdesetletni možakar, ki ne sliši od svoji rosnih najstniških let in ki mu v življenju ni bilo s cveticami poslano! Klobuk? Saj res, čelad pač niso imeli takrat. Pa smo navrgli par besed še o opremi. Vrv, navadna, seveda, par doma izdelanih klinov in lestvic, kladivo, kakšna lesena zagozda, »gojzarji« (kakršni koli že) in klobuk – to je bila njihova oprema. Kline so zabili tam, kjer je bilo težko, drugje pač ne, jih je bilo škoda; torej so varovanja res skopo nameščali (vsaj kar se mene tiče).

Jože Peruš je največ plezal v gorah, ki so bile blizu njegovega domačega kraja, torej v Kamniško-Savinjskih Alpah, pa tudi z Julijci se je dodobra seznanil. Preplezal je tudi nekaj prvenstvenih smeri, predvsem z Vidalijem, in sicer največ v Raduhi, kjer je že omenjena stara znanka, ki ji rečemo Plate. Še en odrezav odgovor, brez kakršnega koli filozofiranja, sem dobila, ko me je zanimalo, zakaj so izbrali ravno to linijo v Mali Raduhi: »Je pač najbližja možna pot do vrha.« Zanimivo je, da mesta v Platah, ki se nam zdijo najtežja, njemu v spominu niso ostala kot taka. No ja, če samo primerjam takratno in današnjo opremo, razmere v steni (zdaj je notri lepo število svedrovcev in klinov) in



Za takratni čas najbrž popolna alpinistična oprema (Jože v stenah Raduhe)

podatke, ki jih imamo mi o njej, je jasno, da je zanje vsa smer predstavljala uganko.

Večer smo sklenili s stiskom roke in z dogovorom, da s Stankom še prideva. Vsekakor, tega »kerlca« moram še marsikaj vprašati in mu vrniti fotografije, ki mi jih je dal, da si jih dobro ogledam in kakšno spravim v digitalno obliko. Potem pa me je v Prokletijah presenetila tista žalostna novica ... ●



Naši mladinci spet na stopničkah

Svetovno mladinsko prvenstvo Valence 2009

in Martina Čufar

Po treh sušnih letih so se mladinci s svetovnega prvenstva spet vrnili s kolajnami. In to kar z dvema! Ana Ogrinc (ŠPK Andreja Kokalja) in Domen Škofic (ŠPO Radovljica) sta pokazala, da se za naslednike Natalije Gros, Maje Vidmar, Mine Markovič in Klemena Bečana ni bati.

Selektor Borut Kavzar je v letošnji sezoni reprezentančne treninge zastavil še bolj resno kot v preteklih letih in gotovo gre velika zasluga za uspeh reprezentance ravno temu. Dvanajst treningov na velikih stenah v Šmarju pri Litiji, Škofji Loki in Kranju, kjer so jih vsakič čakale nove smeri izpod rok vrhunskih postavljavcev Aljoše Groma in Simona Margona, je predstavljalo najboljši situacijski trening za tekme. Kar nekajkrat smo plezali tudi v skali. Sproščeno plezanje v naravnem okolju je vsem dobro delo, mladinci pa so veliko pridobili tudi na tehniki plezanja. Obiskali smo plezališča po Sloveniji in v okolici, junija pa deset dni preživel v Gorges du Tarnu v Franciji. V reprezentanci se je razvilo tudi zelo prijetno vzdušje, pozitivna tekmovalnost, plezalci so se med seboj bolje spoznali in lahko trdim, da smo bili po povezanosti najmočnejša ekipa na prvenstvu.

V Valence smo odpotovali en teden prej. Tako smo dva dni plezali v skali, v Preslesu in Omblezu, en dan pa smo obiskali umetno steno v Lyonu, katere lastnik je nekdanji zmagovalec svetovnega pokala François Petit. Gotovo bo poleg tekme vsem najbolj v spominu ostala noč v Omblezu, ki smo jo preživel pod zvezdami. V dolino smo prišli pozno, edini hotel je bil polno zaseden, kampi pa predaleč stran oz. cesta do njih preveč ovinkasta, zato smo potrkali na vrata edine hiše, v kateri je gorela luč, in prijazni kmet nam je za bivanje odstopil velik travnik ob reki. Mehka trava, svež zrak in šumenje reke so bili za mnoge bolj udobni in domači kot hotel, v katerem smo bivali med prvenstvom. Vsak dan smo začeli ob sedmih z jutranjim tekom in razgibalnimi vajami, tako da so tudi največji zaspanci prilagodili svoj bioritem tekmovanju. Po začetnem pritoževanju so se na koncu skoraj vsi privadili na jutranje aktivnosti.



V četrtek in petek so na umetni steni v Valencu plezali kar 404 tekmovalci! Na srečo so plezali »na flash«, tako da jim ni bilo treba preživeti dolgih ur v izolacijski coni. Seštevek obeh kvalifikacijskih smeri je 10 od 15 naših tekmovalcev popeljal v sobotni polfinale, kamor se je uvrstilo po 26 najboljših v vsaki kategoriji. V tako številčni konkurenci je že to velik uspeh. Polfinalne smeri so bile precej težje od kvalifikacijskih in za preboj med najboljših osem je bilo potrebno plezati stoodstotno. Nekaterim so bila velika pričakovanja prehudo breme in niso pokazali vsega, kar zmorejo. Plezali so »z ročno zavoro« in tekmo zaključili nekoliko razočarani, a gotovo so dobili potrebne izkušnje za naslednje tekme.

Za tri finaliste, Ano Ogrinc, Domna Škofica in Urbana Primožiča, je bila sobota še dolga.

Organizatorji tekme v Valencu so se spet odrezali. Naredili so pravi spektakel. Škoda, da ni bilo tam nikogar iz Mednarodnega olimpijskega komiteja, saj je dogodek izpolnjeval vse pogoje za olimpijske igre. Naenkrat smo lahko spremljali tekmovalce v treh smereh, tako da ni bilo prav nič dolgočasno, kar je pogost očitek pri tekmah v težavnostnem plezanju. Komentator Christopher, zaščitni znak vseh tekem v Franciji, pa je še enkrat dokazal, kako pomemben je živahen in poznavalski komentar. Dobro vzdušje v dvorani

je dalo krila tudi našim finalistom. Domen je s sproščenim plezanjem prišel do zadnjih oprimkov in si pripeljal srebrno kolajno, Urban pa je za malo zgrešil stopničke in v kategoriji kadetov, kjer je slavil Adam Ondra, osvojil odlično 4. mesto. Ob pol desetih zvečer so se na steno podala še dekleta. Slovence je zanimala predvsem desna smer, v katero je kot tretja vstopila Ana Ogrinc. Smer sicer ni bila postavljena najbolj posrečeno za gledalce, a se je izkazala za srečno za Ano. Na sredini je bil detajl, kjer je bilo treba iti na vse ali nič. Ana je dolgo časa oklevala, se navsezadnje zbrala in naredila gib, kmalu zatem pa ji je zmanjkalo moči. Za njo je bilo na vrsti še pet tekmovalk, ki so štele za večje favoritinje, a nobeni ni uspelo priti čez ključno mesto. Vsem nam se je kar smejalo, še najbolj pa Ani! Šele zadnji, Francozinji Charlotte Durif, je uspelo priti višje, s čimer je osvojila svoj peti naslov na mladinskih svetovnih prvenstvih, Ana pa svojo prvo kolajno z velikih tekmovalj!

V nedeljo smo na trgu v centru mesta spremljali še boje v hitrostnem plezanju, ki so potekali na uradni steni za svetovni rekord. V veliki prednosti so bili tisti, ki na tej steni trenirajo tudi doma, tako da naši tekmovalci niso imeli veliko možnosti za preboj v finale. Uspelo je Jerneju Krudru, ki je z rezultatom 13,59 osvojil 13. mesto. Zmagovalec je za 15 metrov visoko steno porabil dobrih 7 sekund!

Za konec so me vrgli v vodnjak na glavnem trgu, tako da sem se pred 11-urno vožnjo domov prijetno osvežila. Sicer so me hoteli namočiti že pred začetkom prvenstva, a sem jim rekla, da me lahko le v primeru, če osvojijo kolajno. Še dobro, da me niso potem, ko sem se preoblekla, še enkrat namočili, saj sta bili kolajni dve ...

Borut Kavzar, selektor mladinske reprezentance: »Ko sem pregledoval dobitnike medalj po državah, sem ugotovil, da je slovenski izkupiček po nekaj letih brez osvojene medalje res noro dober. Podatek, da letos med dobitniki ni Rusije, Japonske in da so Američani osvojili "le" eno bronasto, kaže, da je kvaliteta svetovnega vrha osredotočena le na peščico evropskih držav, kjer sta daleč pred vsemi Francija in Avstrija. Da smo Slovenci s srebrnima medaljama Domna in Ane med njimi, me kot selektorja seveda veseli in navdaja z optimizmom za prihodnost. Pri tem bi se seveda zahvalil ekipi, brez katere nam to ne bi uspelo (Simon Margon, Roman Krajnik, Martina Čufar, Urh Čehovin, Asja Gosar, Aljoša Grom, Blaž Rant, Anže Štremfelj, Gorazd Hren) in seveda tudi trenerjem, ki čez celo sezono skrbijo za plezorce. Ravno to, da v Sloveniji premoremo velik

REZULTATI:

- starejše deklice in dečki

deklice	dečki
1. Katharina Posch (AUT)	1. Sebastian Halenke (GER)
2. Laura Michelard (FRA)	2. Domen Škofic (SLO)
3. Karoline Sinnhuber (AUT)	3. Samuel Adolph (GER)
19. Katja Kadič (SLO)	12. Gašper Pintar (SLO)
25. Tamara Omerzel (SLO)	
28. Anja Šerbinek (SLO)	
47. Živa Ledinek (SLO)	
skupno 67 uvrščenih	skupno 73 uvrščenih

- kadetinke in kadeti

deklice	dečki
1. Katherine Choong (SUI)	1. Adam Ondra (CZE)
2. Helene Janicot (FRA)	2. Max Rudigier (AUT)
3. Julia Seriere (FRA)	3. Julian Bautista (USA)
34. Polona Dobrovoljc (SLO)	4. Urban Primožič (SLO)
38. Tina Šušteršič (SLO)	14. Jure Raztresen (SLO)
39. Jerca Meglič (SLO)	20. Izidor Zupan (SLO)
skupno 69 uvrščenih	skupno 81 uvrščenih

- mladinke in mladinci

deklice	dečki
1. Charlotte Durif (FRA)	1. Jakob Schubert (AUT)
2. Ana Ogrinc (SLO)	2. Gauthier Supper (FRA)
3. Amandine Loury (FRA)	3. Eric Lopez Mateos (ESP)
	19. Jernej Kruder (SLO)
	33. Klemen Kejžar (SLO)
skupno 44 uvrščenih	skupno 70 uvrščenih

Pregled dobitnikov slovenskih medalj na mladinskih svetovnih prvenstvih (težavnost):

Leto	Kraj	Plezalec/-ka
1992	Basel, Švica	Nataša Stritih, 2. mesto
1993	(ni prvenstva)	/
1994	Leipzig, Nemčija	/
1995	Laval, Francija	Katarina Štremfelj, 2. mesto Martina Čufar, 3. mesto
1996	Moskva, Rusija	Katarina Štremfelj, 2. mesto Martina Čufar, 2. mesto Tomaž Valjavec, 1. mesto Klemen Bečan, 2. mesto
1997	Imst, Avstrija	Klemen Bečan, 1. mesto Tomaž Valjavec, 3. mesto
1998	Moskva, Rusija	Natalija Gros, 2. mesto Katarina Štremfelj, 2. mesto
1999	Courmayeur, Italija	Natalija Gros, 1. mesto Eva Tušar, 2. mesto Tomaž Valjavec, 1. mesto
2000	Amsterdam, Nizozemska	Natalija Gros, 1. mesto Nastja Guzzi, 2. mesto Jana Oman, 3. mesto
2001	Imst, Avstrija	Natalija Gros, 2. mesto
2002	Canteleu, Francija	Natalija Gros, 1. mesto
2003	Veliko Tarnovo, Bolgarija	Maja Vidmar, 2. mesto Aleš Jurjec, 3. mesto
2004	Edinburgh, Velika Britanija	/
2005	Peking, Kitajska	Mina Markovič, 1. mesto
2006	Imst, Avstrija	/
2007	Ibarra, Ekvador	/
2008	Sydney, Avstralija	/
2009	Valence, Francija	Domen Škofic, 2. mesto Ana Ogrinc, 2. mesto

trenerški potencial ter zaenkrat dva vrhunska postavljavca smeri (Simon in Aljoša sta med najboljšimi postavljavci tekem svetovnega pokala), sta razloga, da še vedno sodimo med največje v tekmovalnem športnem plezanju.

Upam, da bodo vrhunski rezultati, ki jih fantje in dekleta dosegajo v mladinskih kategorijah, motivacija za resen trening in dokazovanje v članski konkurenci. Na žalost se še vedno veliko mladih talentov po zaključku mladinskega obdobja odloči za prekinitev s plezanjem. Razlog je tudi v tem, da so že od malih nog s svojo mladostniško ambicijo preveč usmerjeni na tekmovanja. V letošnjem letu smo zato še posebej veliko pozornost posvetili plezanju v skali. Fantje tu dosegajo že zavidanja vredne vzpone, saj jih kar nekaj pleza smeri z oceno 8a+ na pogled (Škofic, Primožič, Kruder, Kejžar, Zupan, Raztresen).«

Domen Škofic, svetovni podprvak v kategoriji starejših dečkov: »Medalje nisem pričakoval, saj je bilo to svetovno prvenstvo in sem mislil, da bo veliko več konkurence. Želel sem si, da bi plezal tako, kot znam. Vedel sem, da bi v tem primeru moral za šalo priti v finale. Zasluge za ta dosežek gredo seveda dobrim reprezentančnim pripravam čez poletje, trenerjema Urošu Grilcu in Luki Štefanu, Romanu Krajniku za nekaj fenomenalnih treningov v Podnu, nekaj dnevom zgodnjega vstajanja in jutranjim tekom za popravo bioritma (nisem prepričan), gotovo pa je pomagala masaža Martine Čufar pred finalno smerjo. Cilji za naprej so "odtekmovati" še ostale tekme evropskega pokala tako dobro in preplezati 9a v roku enega leta. Verjetno se zdi to pretirano, ampak mislim, da je mogoče!«

Ana Ogrinc, svetovna podprvakinja v kategoriji mladink: »Medalje niti slučajno nisem pričakovala. Po tistem sem si jo sicer želela, ampak to je bila tiste vrste želja, kot je zadeti sedmico na loteriji. Ko si želiš, a se zavedaš, da je nerealno. Sedaj ko mi je uspelo, se počutim odlično. To je zame dokaz, da lahko s trdim delom in močno voljo dosežem še tako visok cilj. Resda je trajalo kar nekaj let in sem se morala veliko stvarjem odpovedati, trdo trenirati in vztrajati tudi, ko navidez ni bilo rezultatov. A ko sem stala na stopničkih pred nabito polno dvorano, sem bila stoddotno prepričana, da se je več kot izplačalo! O ciljih za naprej še nisem veliko razmišljala. Drugo leto ne bom več mladinka, da pa bom nekega dne konkurenčna našim članicam, bo potrebno še pošteno trenirati. V skali si letos želim preplezati kakšno smer z oceno 8a na pogled in 8b z rdečo piko.«



SOKOL

REVILJA ZA SPORT IN PROSTI ČAS

Šport, gibanje, zabava in zdrav način življenja pomešani s strokovnimi članki in z množico konkretnih nasvetov, navodil in primerjav so teme, ki se prepletajo iz številke v številko.

POKLIČITE ZA BREZPLAČNI IZVODI

Sokol Group d.o.o. | Koprška 72 | 1000 Ljubljana
01 2002 750 | sokolinfo@sokolgroup.com | www.sokolgroup.com

**FITNES - AEROBIKA - SAVNA
BREZPLAČNO**

S tem kuponom si ob naročnini na revijo Sokol (letna naročnina samo 27 EUR!) zagotovite kupon za brezplačni obisk fitnesa/aerobike/savne v SOKOLvič, SOKOLTivoli ali SOKOLstožice.

Akcija velja do 31.12.2009

ime in priimek

naslov

tel / e-mail

NOVICE IZ VERTIKALE

Čopov steber

Prvo mesto med tokratnimi novicami, tudi pred novimi smermi v naših gorah, si zasluži vzpon preko **Čopovega stebra**, najbolj slavne smeri v naših stenah. Pih, bo rekel mladeč, ki je preplezal znamenito smer že lansko leto, pa ni nihče trznil, zakaj pa? Zato, ker je akter tokratnega vzpona Rajko Rojs, oče Tanje Grmovšek, to storil ob priliki praznovanja svojega 70. (ja, sedemdesetega) rojstnega dneva. Da ne bom prepisoval dejstev, si reportažo vzpona, pri katerem sta sodelovala hčerka in tast, oglejte na Grmoclimb.net. Vsem Grmovim in Tanjinim mislim lahko z navdušenjem pritrdimo, Rajku pa kličemo še na mnoga leta in številne dobre vzpone.

Akutno plezanje

Rok Blagus je po znani grozljivki v zimski steni Druja počasi, a vztrajno dvigoval športno plezalno in psihično formo. Letošnje poletje izgleda kot kulminacija priprav, sploh pred odpravo v steno Bagiracija 3. Fizično formo je potrdil najprej v športni smeri **Mene išče sonce** (8b) in Bitnjah, nato pa se je spravil v hribe. Z Alešem Česnom najprej v **Obraz Sfinge**, ki ga sedaj že kar praviloma plezajo v kombinaciji z Jugovim stebrom. Najtežji raztežaj je Rok preplezal v drugem poizkusu. Po tem se je odpravil v Tri Cine z Urošem Brecljem. Lotila sta se smeri **Akut** (8a, 450 m) in Rok jo je uspel preplezati prosto ob odličnem boju do zadnjega diha.

Črno na belem

Luka Lindič in Silvo Karo sta avgusta plezala nad Courmayeurom. V steni Grand Capucina sta plezala **Bonattijevo smer**. Ker sta mislila, da je najtežji raztežaj ocenjen s 6c+ (v resnici 7b), sta se je lotila z *mehkim* in temu primerno tudi *kasirala*. Silva je najtežji raztežaj izvergel, Luka pa je uspel kot drugi. Nato sta se prestavila pod malo znano Punta Brendel, zadevo vzela resno in tam, verjetno prva, ponovila smer **Nero su bianco** (7b, 950 m, Švab&Co). Pravita, da sta se v veliki steni občasno slabo znašla, a vseeno plezala na pogled v območju smeri. V neopremljeni steni sta pustila dva klina.

Dolge plezarije

Iz AO Nova Gorica so prišle dobre novice, ki potrjujejo, da se odličen podmladek razvija tudi v tistem koncu Slovenije. 13. avgusta sta Matic Obid in Rok Stubelj po prvotno drugačnih načrtih zaradi slabšega vremena odšla plezat v Zadnjiški Ozebnik. Začela sta s Kopsčarjevo in ker je vreme držalo in jima je šlo kar hitro, sta preplezala še preostale tri navrtane smeri. Tako sta zmogla **Kopsčarjevo** (7a, 440 m), **Gorsko rožo** (7b, 310 m), **Harlekina** (6c+, 440 m) in **Krajcarco** (6a+, 210 m). Za vse skupaj sta porabila približno 11 ur. Oba sta vse preplezala prosto. Nekaj dni pozneje sta Matic Obid in Jernej Arčon plezala v Sfingi smer **Kunaver-Drašler** (VII+/VI-VII, 280 m). Dostopila sta iz Trente na Plemenice in se po vrvi spustila v Amfiteater. Se pa strinjata, da kljub dolgemu dostopu iz Trente postane to *ta prava tura*

le, če plezaš do Amfiteatra iz Vrat po kateri od smeri. Prav to sta storila Peter Juvan in Monika Kambič, ki sta pod Sfingo pristopila po Jugovem steburu. Isto smer z drugačnim dostopom, po Prusikovi smeri, sta preplezala tudi Tine Marenče in Tadej Krišelj.

Novo v Zadnji Trenti

Marko Makuc, Jože Makuc in Rado Lapanja (AO Cerkno) so konec avgusta preplezali prvenstveno smer **Borovnica** v zahodni steni Vršaca nad Klonicami (IV+/V-, III, 200 m). Smer je nastala, ko so fantje šli v ta zapuščen konec Trente z nalogo, da fotografirajo stene Pelcev ter opišejo in uredijo zapiske o prvenstvenih smereh za plezalni vodnik o Trenti, ki je v pripravi. Zlasti Jože je bil v preteklih letih aktiven na omenjenem območju, saj se je nabralo kar 15 prvenstvenih smeri. Kot se za izkušene mačke in poznavalce področja spodobi, so tako mimogrede preplezali še prvenstveno smer, ki se ponaša z vsemi značilnostmi teh koncev: kompaktno skalo, lepimi prehodi in zmernimi težavami. Ime se je ponujalo kar samo, saj so se gor in dol na podih sladkali z borovnicami.

Novo v naših stenah

19. avgusta sta Iztok Bokavšek in Primož Kunaver (oba AO Ljubljana Matica) preplezala novo smer v SZ steni Prisanka. Poteka desno od izrazitega raza v območju med smerema Beli trikotnik in Beli steber. 400 metrov visoko smer sta poimenovala **Spominska smer Marka Iliča** in ocenila VI+/III. Primož si je na ključnem mestu pomagal s klinom,

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE TUDI NA FACEBOOKU

Planinska zveza Slovenije se predstavlja tudi na Facebooku, kjer ima svojo »fan« in osebno stran, preko katere bomo vse člane obveščali o novostih, dogodkih in zanimivostih. Pridružite se Planinski zvezi Slovenije tudi na Facebooku.

facebook





V območju Spominške smeri Marka Iliča sta pred dvema letoma plezala že Marjan Kovač in Urban Golob. Začela sta verjetno približno enako, potem pa šla malo bolj naravnost. Smer sta imenovala Strašni mišek in jo predstavila tudi v AN: <http://www.gore-ljudje.net/iskanje/?filter=&q=stra%C5%A1ni+mi%C5%A1ek>.

Iztok pa je plezal prosto. V smeri sta pustila en klin na prvem težjem mestu. Pravita, da je skala dobra in omogoča ves čas dobro varovanje. Malo daljši dostop po Kopiščarjevi poti bo torej poplačan.

Luka Lindič se je z Rokom Šeškom odpravil v steno Križevnika, natančneje v njegovo predostenje. Začela sta plezati po smeri **Ptičja pesem** (IX-, 220 m), a pod najtežjim raztežajem je Luka ubral na pogled bolj logično pot, kot je originalni najtežji raztežaj. Plezal je naravnost gor po poč. In res, težave plezanja po atraktivni in lepi poč, ki je vase kar srkala vse vrste zatikal, so dosegle »le« VIII. stopnjo. Priplezal je naravnost na stojišče in od tam sta nadaljevala do roba spet po Ptičji pesmi.

Kanin

Že pred leti so na italijanski strani Kanina nastale smeri zavidanja vrednih težav in kljub svedrom, prijetni skali in nizki višini s kar resnim karakterjem. Pozneje se je na ta mali gorski Eldorado nekako pozabilo (na tej strani meje). Tokrat je Martina Čufar z Italijanom Andreo Polom preplezala smer **Lepota ne pozna strahu** (Bellezza non conosce paura, 7c, 7b obv., 125 m). Smer poteka po apnencu izredne kakovosti, krasijo pa jo kompaktne plate z luknjicami in poličkami. Za ponavljavce še ocene po raztežajih: 7a+, 7a, 7a, 7c in 7c.

Moulin Rouge

Oni dan sem srečal Klemena Premrla, ki mi je zaupal, da sta pred časom z Erikom Švabom plezala v zanimivi dolomitski

steni Rotewand v skupini Rosengarten. Lotila sta se smeri **Moulin Rouge** (IX-/VIII, 400 m) avtorja Christopa Hainza&Co. Smer je, kot običajno za Hainza, opremljena v glavnem s klini in tudi nekaj svedrovci. Skala ni najboljša, a se z vsako ponovitvijo (nekaj jih je že) malo bolje očisti. Erik je smer preplezal prosto na pogled, Klemen pa si je v najtežjem raztežaju malenkost pomagal s tehniko. Pravita, da bi smer utegnili postati moderna klasika.

*Novice je pripravil
Tomaž Jakofčič.*

NOVICE IZ TUJINE

Naval na Čo Oju

Čo Oju je eden najbolj obleganih osemstisočakov. Seveda to velja za njegov normalni pristop, precej bolj pa samevajo njegove druge stene. JV stena (iz Nepala) je sorazmerno nevarna in strma, severna bolj mrzla in do nedavnega je bila zelo slabo znana tudi JZ stena, čeprav je vsega nekaj ur hoda oddaljena iz baznega tabora pod normalno smerjo. To steno so prvi preplezali legendarni himalajci Loretan, Troillet in Kurtyka, pozneje je novo smer v njej dodal še Japonec Yuji Yamanoi. Verjetno je steno populariziral prav vzpon Pavleta Kozjeka, ki je zanj dobil tudi zlati cepin, nagrado občinstva. In letos se je zgodilo, da kar dve odpravi želita preplezati novo smer v tej steni. Pod goro so že Čehi, ki si ogledujejo izrazit steber v sredini stene, zanimive cilje – čeprav se še ne ve natančno, kakšne – pa ima tudi Italijan Simone Moro, ki se je za odpravo združil z alpinistom iz Aoste Hervéjem Barmassom. Z malo sreče se tako lahko zgodi, da bomo v eni sezoni dobili kar dve smeri na Čo Oju v isti steni.

Prosto čez Eiger

Prosti vzpon je končno dočakala tudi Japonska direttissima v severni steni Eigerja. V zadnjih avgustovskih dneh sta jo opravila Roger Schaeli in Robert Jasper. Za vzpon, ki sta ga ocenila s spodnjo deseto stopnjo, sta potrebovala štiri dni plezanja z v glavnem precej slabim varovanjem in večkratno

Nesreča Franca Oderlapa na Manasluju

Tik pred zaključkom redakcije smo izvedeli za tragično nesrečo. Na odpravi na Manaslu je 1. oktobra Francu Oderlapu v glavo priletel kos ledu, zaradi česar je takoj izgubil zavest. Davo Karničar, s katerim sta bila skupaj na odpravi, je takoj organiziral reševalno akcijo. Žal helikopter zaradi zelo slabega vremena ni mogel poleteti do baze. To mu je uspelo šele čez dva dni, 3. oktobra, žal pa je Franc Oderlap v bolnišnici v Katmanduju tega dne umrl. O njem in o njegovem prispevku k slovenskemu alpinizmu in gorski reševalni službi bomo pisali v naslednji številki.

Uredništvo Planinskega vestnika

Uredništvo Planinskega vestnika se opravičuje naročnikom za neljub spodrsrljaj, zaradi katerega skupaj s septembrsko številko revije niso prejeli *Angleško-slovenskega slovarčka plezalskih izrazov*. Priloga, ki je bila napovedana v reviji, je bila natisnjena, vendar po pomoti ni bila razposlana. Ker bi bilo ponovno razpošiljanje samo priloge prezapleteno in predrago, je priložena oktobrski številki.

Uredništvo



kanonado zapadnega kamenja. Spomnimo, da sta to smer, ki je nastala po japonskem obleganju leta 1969, le malo za tem prva ponovila Veleničana Ivč Kotnik in Franc Verko.

Prav tako avgusta se je v Eigerju mudil tudi Španec Jordi Tosas, ki pa je plezal v desnem, skalnem delu. Odločil se je za 900-metrsko smer Piola-Anker, ki je ocenjena z osmo stopnjo. Tosas je smer preplezal prosto in popolnoma brez varovanja z vrvj.

Sezona v Karakorumu

Letošnja sezona v Karakorumu je bila milo rečeno slaba, tako glede vremena kot posledično glede razmer in uspešnosti odprav. Najbolj se je vse skupaj seveda poznalo na osemtisočakih. Na Gašerbrumu 2, ki je najbolj obiskan pakistanski osemtisočak, sta letos dosegla

vrh samo dva alpinista. Na Broad Peaku ni uspelo priti na vrh nikomur. Prav tako ni nihče stopil na najvišjo točko K2. Še najbližje je bil Španec Jorge Ecogoachea, ki je sam prigazil do 12 metrov pod vrh, a si ni upal nadaljevati zaradi klože. Veliko odličnih alpinistov, ki so letos poskušali na K2, se je obrnilo na višini 8300 metrov. V zadnjih desetih letih je K2 »dovolil« alpinistom na svoj vrh samo v petih letih.

Še največ uspeha je bilo to sezono torej na Gašerbrumu 1. Na vrh so se med drugim povzpeli korejska alpinistka Oh (to je bil zanj že 13. osemtisočak), Finec Veikka Gustaffson, ki je z uspešnim vzponom zaključil svoje zbiranje 14 osemtisočakov, na najvišjo točko pa se je povzpel tudi 70-letni Španec Carlos Soria.

*Novice je pripravil
Urban Golob.*

NOVICE IN OBVESTILA PZS V ELEKTRONSKI PREDAL

Planinska zveza je za svoje člane (simpatizerje) pripravila tudi e-novice. Na e-novice PZS se prijavite preko spletne strani PZS (iPlaninec).

- že registrirani uporabniki iPlaninca: v Nastavitvah odključite Želim prejemati novice www.pzs.si (prejemali boste e-novice). Za prejetje Obvestil PZS v elektronski obliki odključajte Želim prejemati Obvestila PZS.
- neregistrirani uporabniki: prijavite se v iPlaninca, potem pa se ravnate po navodilih za registrirane uporabnika.

Dodatne informacije: Maja Rode, maja@pzs.si, 01 43 45 690

V Sloveniji je na voljo 2.859 ležišč; pravo do finančne pomoči iz sklada reciprocitete ima 45 postojank, ki so nad nadmorsko višino 1500 m. Največ ležišč ima CAI (Club Alpino Italiano) s 18.173 ležišči, sledi DAV (Nemška planinska zveza) s 16.223 ležišči in OEAV (Avstrijska planinska zveza) s 9.091 ležišči. Planinska zveza Slovenije za planinske postojanke povprečno iz tega sklada dobi okoli 20.000 evrov, vplača pa med 3.000 in 4.000 evrov.

Indok PZS

Status humanitarne organizacije

Planinska zveza Slovenije je 15. septembra 2009 prejela odločbo Ministrstva za zdravje, da ji podeljuje status humanitarne organizacije. V podrobni obrazložitvi je zapisano, da PZS s svojimi programi in storitvami v neposredno korist posameznikov opravlja humanitarno dejavnost v skladu s 5. členom Zakona o humanitarnih organizacijah in s tem izpolnjuje pogoje za uvrstitev med dobrotelne organizacije. Statut PZS, sestava strokovnega sveta društva,

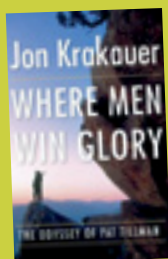
Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana

T: 01 2410 656,

E: konzorcij@mk-trgovina.si

**Pestra izbira knjig s področja
gornišstva, alpinizma,
fotomonografij in potopisov**



Jon Krakauer:
**WHERE MEN
WIN GLORY:**
**The Odyssey of
Pat Tillman**

Random House
Publishing,
september 2009

(mehka vezava;
592 strani; barvne
fotografije)



IZ DEJAVNOSTI PZS

Mednarodna konferenca o reciprociteti

11. septembra je bila v Innsbrucku redna letna konferenca zastopnikov planinskih organizacij, združenih v posebnem dogovoru o sodelovanju, pomoči in zagotavljanju popustov pri nočitvah članov planinskih društev in klubov v planinskih postojankah. Udeleženci konference, katere se je udeležil tudi predsednik PZS Franci Ekar, so obravnavali finančno poročilo in rezultate revizije. Po enem letu razprav je bil sprejet novi poslovnik, v katerem so predpisani pogoji in pravice za zagotavljanje popustov in tudi pogoji za pridobivanje sredstev iz sklada reciprocitete. Pravica do sredstev, namenjenih za pomoč planinskim postojankam, se nanaša na objekte, ki stojijo nad 1500 metri. V Alpah je v planinskih postojankah na voljo 65.470 ležišč, kjer se lahko uveljavljajo popusti.



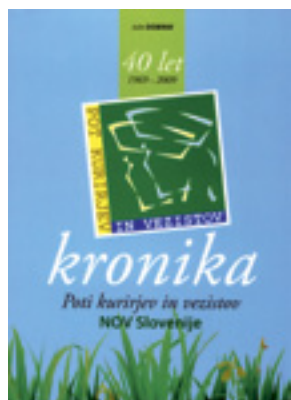
prostovoljnost in neplačljivost pomoči izkazujejo, da PZS izpolnjuje tudi splošna merila za delovanje v javnem interesu, je še zapisano v obrazložitvi.

Vladimir Habjan

LITERATURA

Lepa pot – lep jubilej

Jože Dobnik: *40 let Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije: kronika 1969–2009*. Ljubljana: Društvo prijateljev Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije, 2009. 132 str. + [6] str. fotografij



Že prijazna naslovnica pove, da si na poti, ki je letos junija praznovala 40. rojstni dan (13. junija 1969 so je slovesno odprli več kot 1.000 km), podajata roke narava in zgodovina. Jože Dobnik, tudi avtor vseh štirih dosedanjih vodnikov po tej poti (kot neutrudnega planinskega pisca, fotografa in organizatorja ga je v zborniku predstavil Lojze Cuznar), je poskrbel za kroniko njenih štirih desetletij, svoje misli in spomine pa so prispevali še častna predsednica Domicilnega odbora kurirjev in vezistov NOV Slovenije Dragica Rome, predsednik tega odbora Jože Strelec ter predsednica Društva prijateljev Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije Zora Sušnik - Gornik. Jože Dobnik pa je orisal še lik Martina Prevorčnika, očeta Poti, kakor mu pravi.

V kroniki so opisani pokroviteljstvo PTT Slovenije nad kurirji in vezisti NOV Slovenije, vseslovenski pohod planincev PTT 3.–17. junija 1967 od Maribora do Lokev, pripravljanje in odprtje Transverzale kurirjev in vezistov NOV Slovenije pred 40 leti, kontrolne točke in zanimivosti, ljudje, ki so skrbeli zanjo in uživali na njej, seveda tudi dobitniki značk, oznake in vodniki, prenove, širitve in druge spremembe vse do današnjega dne, ko ljubitelje narave in tiste,

ki jih zanima zgodovina, vabijo lepote in zanimivosti na približno 1.300 km poti z 88 kontrolnimi točkami. Opise in poročila spremljajo številne skrbno izbrane fotografije, piko na i pa postavi "albumček" 36 fotografij, ki na koncu dopolnjujejo prijazno vabilo na pot, za mnoge pohodnike in planince najlepšo v Sloveniji. Knjiga nagovarja bralca tudi s prijetno, razgibano in pregledno obliko, delom oblikovalskega studia Marinšek & Marinšek iz Velenja.

Skrbniki Poti in pohodniki, zaradi katerih je tako živa, že hitijo ali pa s preudarnimi, nekateri tudi nekoliko utrujenimi koraki, vendar enako zvesto in veselo stopajo po njej zlatemu jubileju naproti.

Mojca Luštrek

Športni dan

Športni dan, uredila Marjeta Kovač, Matej Majerič, Društvo športnih pedagogov Slovenije, Ljubljana 2008

Oba recenzenta dr. Janko Strel in dr. Stojan Burnik sta knjigo Športni dan, ki jo je izdalo društvo športnih pedagogov Slovenije, ocenila kot pomemben prispevek k osvetlitvi tega izseka športnovzgojnega področja na osnovnih in srednjih šolah. Še zlasti, ker se oziroma naj bi se športni dnevi veliko odvijali na prostem in v naravi.

NOVO IZ PLANINSKE ZALOŽBE

PLEZALNI VODNIK VRŠIČ

Tretja, popravljena in dopolnjena izdaja

Vodnik je napisan v stilu ostalih podobnih plezalnih vodnikov, ki jih zadnjih deset let izdaja Planinska založba. To je pregledni vodnik celotnega območja in zajema vse plezalne smeri, zaledenele slapove, alpinistične smuke in opise zavarovanih poti. Vse smeri in variante so navedene orografsko, oziroma gledano v steno od leve proti desni.

Format: 13 x 21 cm

Obseg: 232 strani

Mehke plastificirane platnice, barvne fotografije, skice z vrisom smeri

Cena: 25,90 € - akcijska cena 22,01 € do 31. 10. 2009



Karta Storžič – Košuta 1 : 25 000

Cena karte: 8,10 €

Informacije in naročila:

Planinska zveza Slovenije,

p.p. 214, Dvoržakova 9,

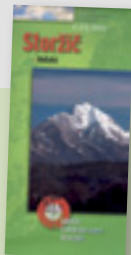
1000 Ljubljana

Tel.: 01 434 56 84

Fax: 01 434 56 90

e-pošta: planinska.zalozba@pzs.si

web: www.pzs.si



HIMŠIŠKIH

ČELADA PETZL

ALTIOS

-21%

REDNA CENA: 63,50 EUR

49,90 EUR

IN ŠE 4 IZDELKI

KIBUBA

PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU

ostale izdelke v akciji si ogledajte na:

www.kibuba.com



ŠPORTNI DAN

Za planinsko področje je knjiga pomembna, ker je v njej velik delež namenjen planinskim športnim dnevom in medpredmetnim povezavam, kjer ima planinstvo zaradi svoje specifičnosti pomemben prispevek. To poglavje je prispeval že uveljavljeni publicist in praktik mag. Borut Peršolja. Svoj prispevek je zastavil s širših vidikov, kritično in pronicljivo odprl nerešene probleme in nakazal nekatere rešitve. S praktičnimi primeri je pokazal, kaj je možno izpeljati s strokovnim načrtnim sodelovanjem in posebej izpostavil sodelovanje šolskega in društvenega prostora. Še zlasti, ker je na tem področju šolski sistem pogosto z nezadostnimi kompetencami, to sodelovanje lahko pomembno prispeva h kakovostnejšemu pedagoškemu procesu.

Besedilo poglavja Gorniški športni dan lahko najdete (in si ga shranite) tudi na avtorjevem blogu (<http://borut.blog.si/ol.net/files/2009/09/gorninstvo.pdf>). Knjiga je na voljo v kopirnici Pero v

priljuču Fakultete za šport Univerze v Ljubljani po ceni 6 €.

Upajmo, da bo imela knjižna novost resničen prispevek k še boljšim planinskim športnim dnevom že v začetku tega in vsa naslednja šolska leta.

Franjo Krpač

NOVICE IN OBVESTILA

XIII. spominski Furlanov pohod

V soboto, 15. avgusta, se je iz Novega mesta podalo na tradicionalni pohod Vanje Furlana kar 43 pohodnikov. Pot so pričeli pri Agroservisu v Žabji vasi in se mimo Hrušice in skozi Pangerč grm povzpeli do Šmiklavža, zagrizli v strmno Rut in v štirih urah prispeli na cilj. Druga skupina se je iz Novega mesta odpeljala z avtobusom do Gabrja, od tam pa peš nadaljevala do Gospodične. Velika večina, med njimi planinci iz Metlike, Kostanjevice in Šentjerneja, si je izhodišče izbrala po svoje, vsem pa je bil cilj planinski dom pri Gospodični, kjer smo se poklonili pokojnim alpinistom in planincem. Po kulturnem programu, v katerem so nastopali Dolenjski oktet in 'Janez Trdina', ki ga je zaigral g. Barle, program pa je s harmoniko popestrila in zbrane navdušila mlada Valentina, so prisotne nagovorili predsednik PD Krka Tone Progar, podpredsednik PZS Rudi Skobe in podžupan MO Novo mesto Ivan Grill. Program je spretno povezovala Nina Štampohar. Na koncu je sledilo slovesno odprtje prenovljene terase, ki je bila ta dan za vse prisotne premajhna. Da je prišlo do tega slovesnega trenutka, pa se moramo zahvaliti zvestim donatorjem, še posebno pa generalnemu sponzorju, tovarni zdravil Krka d. d. Novo mesto. V Krki se

zavedajo, da svojega poslanstva, živeti zdravo življenje, ne uresničujejo zgolj z vrhunskimi izdelki, namenjenimi zdravljenju različnih bolezni. Svojo skrb za zdravo življenje razumejo veliko širše: kot skrb za kakovostno in lepše življenje vseh ljudi v družbenem okolju, v katerem delujejo. Zato s sponzorstvi in donacijami podpirajo številne projekte, povezane z zdravjem in kakovostjo življenja. Velik del sredstev namenjajo podpori številnih športnih klubov in društev, med njimi tudi PD Novo mesto, ki se je po podjetju Krka preimenovalo v PD Krka. Krka je namreč dolgoletni podpornik dolenjskih pohodnikov, pred letošnjim poletjem pa so dolgoletno plodno sodelovanje, ki ga lahko poimenujemo že kar partnerstvo s tradicijo, podkrepili še s preimenovanjem društva. S podporo pohodništva želijo v Krki še nadgraditi svojo družbeno odgovornost. Verjamejo v partnerstvo in zaupanje, hitrost in fleksibilnost, kreativnost in učinkovitost; tako na področju športnih kot tudi v farmacevtski dejavnosti. Zato so ponosni sponzor PD Krka in verjamejo, da bodo skupaj tudi v prihodnje pomembno prispevali k ozaveščanju in usmerjanju ljudi v gibanje in zdrav način življenja.

L. Kastelec in F. Vovk

Tabor mladih planincev Dovje 2009

MO PD Celje - Matica je že osmo leto zapored organiziral enotedenski poletni tabor mladih planincev. Od 8. do 15. avgusta je na Dovjem aktivne počitnice preživljalo 36 otrok celjskih osnovnih šol. Mladi planinci med letom na osnovnih šolah obiskujejo planinske krožke, kjer nabirajo novo planinsko

bolle

Očala slovenskih športnikov!

bolle

bolle

www.rodeoteam.si



znanje. Skupaj z mentorji in ob pomoči vodnikov PZS se večkrat na leto udeležijo planinskih izletov, kjer na različno zahtevnih planinskih poteh odkrivajo lepote slovenskih hribov in gora. V času poletnih počitnic pa imajo otroci enkratno priložnost, da prosti čas preživijo v drugačnih okoljih, v objemu gorske narave, skupaj s svojimi vrstniki in planinskimi prijatelji.

V tednu dni so mladi planinci, stari od 8 do 15 let, imeli možnost spoznati veliko novega. Večji del otrok je tabor obiskalo prvič, zato so se najprej seznanili s tabornim redom, svojimi obveznostmi, načinom dela in pomoči v taboru ter z aktivnostmi, ki naj bi potekale na taboru. Vsak dan so se zvrstile številne dejavnosti. Izpeljanih je bilo nekaj večurnih pohodov, ki smo jih popoldne dopolnjevali z različnimi delavnicami. Mladi planinci so se ob spremstvu odraslih podali na Dovško Babo, na krožno pot okoli vasi Mojstrana in Dovje, obiskali so slap Peričnik, sotesko Mlačke, ogledali so si Triglavsko muzejsko zbirko v

Mojstrani, obiskali pa so tudi bazen na Jesenicah in Kekčevo deželo. Z razgledne točke na Grančiču smo občudovali bližnjo in daljno okolico. Starejša skupina otrok se je v torek zjutraj za dva dni odpravila na Triglav. Enajst otrok je nanj popeljal pet izkušenih vodnikov PZS, medicinska sestra in dva spremljevalca, pridružili pa so se jim tudi štirje očetje. Obogateni z novo izkušnjo in ponosni na svoj uspeh so se v sredo popoldne varno vrnili v tabor. Mlajši planinci so jih presenetili s toplim sprejemom, jim odpeli posebno himno in jim podarili čudovite ročno izdelane medalje.

Udeleženci tabora so lahko svoje talente, znanje in ustvarjalnost pokazali v številnih delavnicah, kakršne so športne igre, pisanje prispevkov za glasilo, spoznavanje rastlin v okolici tabora, prva pomoč in prehrana v gorah, izdelovanje klobukov iz časopisnega papirja, barvanje kamenčkov, priprava vrvnih ograje in varovanje v gorah. Zagotovo pa so otroci najbolj željno pričakovali večere ob tabornem ognju, kjer so v

soju plamenov tkali nova prijateljstva, skozi družabne igre še bolj utrjevali medsebojne vezi in drugim vzneseno pripovedovali o svojih občutkih, željah in pričakovanjih.

Tako mladim planincem kakor vodstvu tabora se vsako leto v spomin najmočnejše vztrajne trenutke zadnjega popoldneva, ko sprva s piknikom razveselimo otroke, nato pa vsi novi obiskovalci tabora s planinsko zaprisego in planinskim krstom, s katerim pridobijo svoje novo ime, postanejo pravi planinci in del te čarobne zgodbe. Večer ob tabornem ognju smo tudi letos zaključili z razkrivanjem svojih skritih prijateljev, ki so nas ves teden razvajali z drobnimi pozornostmi in presenečenji, čarobnost večera pa sta zagotovo popestrili tudi dve planinski poroki. V prijetnem vzdušju smo ob ognju posedeli nekoliko dlje kakor po navadi, z izbranimi besedami pa smo tkali zgodbo naših spominov, doživetij, zahval in želja, da se naslednje leto znova vidimo.

Maja Točar

Kako poznate naše uredništvo?



FOTO: ANDREJ STRITAR

Katera člana uredništva Planinskega vestnika sta 26. 9. 2009

rekla »Ja, želim!«?

Pravila naše igre smo objavili v januarski številki. Odgovore sprejemamo do 25. oktobra. Spletna trgovina www.kibuba.com tokrat za nagrado ponuja komplet poročnega perila. Če boste odgovarjali po elektronski pošti, uporabite naslov uganka@pzs.si. Poslati nam morate popoln naslov in davčno številko.

Rešitev iz prejšnje številke:

Septembrska uganka je bila očitno zelo težka, saj smo dobili le 12 odgovorov. Planinka na sliki je stala na grebenu zahodno od Tolste Košute. Napačnih odgovorov ni bilo. Žreb je nagrado, čelno svetilko Petzl Zipka Plus, dodelil **Tonetu Špendovu** iz Žirovnice.

Andrej Stritar

KIBUBA
PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU
WWW.KIBUBA.COM



PAVLE KOZJEK

ŽIVLJENJE ALPINISTA

KNJIGA + DVD 39,90 €

Hommage velikemu alpinistu Pavletu Kozjeku, pa tudi izjemen dokument polpretekle zgodovine slovenskega alpinizma.

☎ 04 5320 203 ✉ zalozba@didakta.si 🌐 www.didakta.si



Za leto 2010
smo vam pripravili dve izvedbi
slovenskega planinskega koledarja

POZDRAV Z GORA

smo za leto 2010 temeljito preoblikovali. Poudarjen je estetski vidik, ohranja pa še poslovna naravnost. Odlikujejo ga široki panoramski posnetki naših gora priznanega planinskega fotografa Petra Janežiča. Koledarski del s prazniki in luninimi menami je poslovno oblikovan v dveh jezikih - ob slovenskem še v angleškem. Na zaključnem listu je natisnjen seznam planinskih koč z nadmorsko višino in telefonsko številko, razporejenih v skupine: Julijske, Kamniško - Savinjske Alpe, Karavanke, Posavsko in Podravske hribovje, Dolenjsko, Notranjsko in Primorsko. Format je dvojen, 42 x 30 cm, v visečem položaju 42 x 60 + 5 cm za dotisk. Maloprodajna cena za izvod je 4,80 €*, posebej dotisk in poština za posameznike ter popust na večje količine.

ZATO PA LE POJDIMO V GORE

Vodilni motivi so posnetki najlepših vrhov in dolin slovenskih gora, pomožni pa prinašajo človeka in živo naravo v sožitju. Koledarski listi označujejo še lune mene in praznike. Naslov koledarja je vzet iz enega od verzov pesmi »Štamfovski« predvojnega alpinista Janeza Gregorina (njegova je tudi knjiga Blagoslov gora). Tako ima vsak mesec dodan verz iz te pesmi, na hrbtni strani pa je navedena v celoti. Pesem je spodbujevalna, pa tudi zabavljaska in izraža pristno veselje do lepote gora in sprostitve po opravljenih turah.

Koledar je pokončen, 33 x 48 + 5 cm (za dotisk) in vložen v papirnato vrečko. Maloprodajna cena je 4,70 €*, posebej dotisk in za posameznike poština, pri večji količini popust.

Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri Maji Rode, oziroma Planinski založbi na sedežu Planinske zveze Slovenije, Dvorčakova 9 (p.p. 214), 1001 Ljubljana tel.: 01 434 56 90, fax.: 01 434 56 91 e- pošta: maja@pzs.si ali na spletni strani www.pzs.si

* v ceni je upoštevan 20 % DDV.

PLANINSKI KOLENDARJI 2010



NAJBOLJŠI SOFT SHELL?



RAGA DA, PROSIM

Narejena iz **INNSTEPPER** Soft Shell materiala.
Popolnoma zaščiti pred vetrom, odlično diha in je vodoodbojna.

trang^oworld

THE ADVENTURE IS WHERE YOU ARE